

Değerli Kubbealtı Dostları,

Bu sayımızda 14 Ekimde doğumunun 80'inci sene-i devriyesini idrak edecek olan vakfımızın başkanı İlhan Ayverdi Hanımefendi ile ilgili bir bölüm bulacaksınız. Kendisi ile ilgili olarak Aysel Yüksel ve Zeynep Uluant tarafından hazırlanan *İlhan Ayverdi: Bir Lugat, Bir Hayat* isimli eserin Temmuz ayında çıkan ilk baskısı bir ayda tükenmiş ve ikinci baskısı yapılmıştır. Bu vesîleyle İlhan Hanım'a sağlıklı ömürler dileriz.

Temmuz sayısındaki berâberliğimizden sonra yapılan yayın ve diğer faaliyetler:

Sâmiha Ayverdi külliyyâtından, *Küplücedeki Köşk'ün, İki Âşinâ'nın*, ve *Millî Kültür Mes'eleleri ve Maârif Davamız'ın*;

Safiye Erol külliyyâtından *Çölde Biten Rahmet Ağacı'nın*;

Ahmet Yüksel Özemre'nin *Üsküdar'da Bir Attar Dükkânı'nın*,

Ali Fuad Başgil'in *27 Mayıs İhtilâli ve Sebepleri* isimli eserlerinin yeni baskıları yapılmıştır.

19 Ağustos 2006 cumartesi günü Makedonya'nın Ohri şehrindeki Zeynelâbidin Halvetî Tekkesi'nin kuruluşunun 240. yılı münâsebetiyle Kubbealtı Vakfı, Ohri Kardaşlık, Kültür, Güzel Sanatlar Derneği ve Karabey Mahallesi Derneği tarafından müştereken bir program düzenlendi. Bu çerçevede Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Dâire Başkanlığı'nın katkılarıyla hazırlanan bir sergi ile vakfımız tarafından bastırılan *Osmanlı Belgelerinde Ohri* kitabının takdimi yapıldı.

Kubbealtı Gençleri'nin, Hollanda'dan Avrasya Foundation ve Almanya'dan Atatürkçü Düşünce Derneği ile ortak olarak düzenledikleri "Kültürel Değerlerin Ahlak Üzerine Etkisi" konulu Avrupa Birliği Gençlik Programı-Eylem 1 Gençlik projesi, 01-08 Ağustos târihleri arasında vakfımızın hizmet binâsı Köprülü Mehmet Paşa Medresesi'nde yapıldı. Hollanda ve Almanya'dan 16 Türk gencinin katıldığı projede gençler konferanslar dinleyip çeşitli konularda tartışmalar ve kültür gezileri yaptılar.

Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı'nın kurucularından rahmetli Sâmiha Ayverdi'nin, *Hancı* adlı mensur şiirlerinden seçilen on

parçalık bir demet Tekin Uğurel tarafından bestelenerek mûsikî dünyâ-mıza kazandırıldı.

Safiye Erol'un *Cığerdelen* isimli romanı Boşnakçaya tercüme ediliyor. En meşhur eseri olan *Cığerdelen*'in Boşnak diliyle yayımlanmasından sonra Safiye Erol'un Türkiye'den sonra Balkanlar'da da geniş bir okuyucu kitlesine kavuşacağına inanıyoruz. Bildiğiniz gibi Safiye Erol'un bütün eserleri Vakfımız tarafından edebiyat âlemine kazandırılmaktadır. Bu arada Safiye Erol, 1 Ekim 2006 günü vefâtının 42. yıldönümü münâsebetiyle Üsküdar'daki Karacaahmet Mezarlığı'nda yâd edildi.

Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı bünyesinde yazın açılan Osmanlı Türkçesi, Hat Sanatı ve Mûsikî kursları 9 Eylül'de tamamlandı. Kış dönemi kursları 7 Ekim'den itibaren başlayacaktır. Osmanlıca ve Hat kursları 14 haftalık iki ayrı dönem hâlinde devam edecek. Tezhip ise 12 Haziran 2007 târihine kadar, 33 hafta sürecek. Türkçe'yi Doğru ve Güzel Konuşma (Diksiyon) 4 Kasım 2006 tarihinde başlayıp 27 Ocak 2007 târihine kadar devam edecek. Diksiyon kursu Mart 2007'de yeniden başlayacak. Türk Mûsikîsi 7 Ekim'de başlayacak ve 2 Haziran 2007 târihine kadar devam edecek. Mûsikî kursları, enstrüman, nazariyat ve koro çalışmaları olmak üzere üç ayrı dalda yapılmaktadır.

Mecmuamızın yıllık abone ücreti bu sene de değişmemiş ve 30 YTL olarak kalmıştır. Aboneliğinizi yenilemenizi bekleriz.

Yeni sayılarda buluşmak üzere hoşçakalın.

KUBBEALTI

Yahûdiler

Sâmiha AYVERDİ

Kanaatime göre Amerika'nın dünyâya ve bilhassa Türkiye'ye müteveccih politikası hiç de ince ve iç açıcı bir siyâset olmamıştır. El küfrü milletü'n-vâhide gereğince, kendi menfaati bahis mevzûu olduğu zamanlarda dahi Müslüman-Türk'ü değil, diğer tarafları seçmiştir.

İş Yahûdi'ye olan alâkaya gelince, bir konuşmasında Reagan; "İsrâil'i kıramayız" demekle ne pahâsına olursa olsun bu, hep Yahûdi'den tarafa çıkan Amerika'nın en salâhiyetli ağzı tarafından ikrar edilmiş bir politikadır. Nasıl olmasın ki Yahûdi asırlar evvel ne yapıp yapıp İncil'in başına ahdi atık diyerek Tevrat'ı getirip oturtmak mahâretini göstermiştir. İşte o gâfilâne boyun eğiş, haçlı dünyâyı İslâm'dan fazla Yahûdi'ye meylettirmiştir.

Halbuki batının azîm hâtâlarından biri de Yahûdi'nin, ayak bastığı her ülkeyi târ u mâr etmeyi hak bellemesinin târihi bir gerçek olduğunu dahi düşünmemiş olmasıdır.

Bulundukları yerden Bâbil'e sürülen ve Buhtunnâsır'dan sonra gevşek bir idâreci olan oğlu tarafından yüz verilen Yahûdi'nin Bâbil'i nasıl yıkmış olduğunu târih söylemiyor mu?

Roma'nın ahlâkî çöküntüsü ile izmihlâlini hazırlayan da gene yahûdi değil midir?

Bugün bir İsrâil devletinin kuruluşu gayretinde Amerika'nın da, İngiltere'nin de rolleri inkâr olunmaz. Ama ne çâre ki gerek Amerika'nın gerek Avrupa'nın siyâsî, iktisâdî ve idârî işlerinde Yahûdi'den başka hâkim ve söz sâhibi olan, hangi lobi vardır?

Asırlarca evvel Yahûdi'yi İspanyol engizisyonlarından kurtaran Türk hâkanları insânî ve İslâmî tutumları ile hatâ işlemiş sayılabilirler. Ama şimdi Türklerden gördükleri o iyiliği unutmamış pozunda dünyâya insâniyet mesajı vermekle övünmeye kalkışan Yahûdi'nin menfaat-

siz tek adım atmayacağını batı bilmiyorsa da biz Türkler nasıl bilmezlikten gelebiliriz?

İşte Kânûnî Sultan Süleyman'ın beş yüz sene evvelki bu medenî ve insânî hareketine karşılık Yahûdi'nin âlay-ı vâlâ ile bir şükran nümâyisine girişeceğini biz de, dünya da öğrenmiş bulunuyoruz. Ama bu hareketlerine karşı Türklerden koparmak istediklerini batı bilmiyorsa da çok şükür biz bilmekteyiz. Öyle ki Yahûdi lobisi, bir taraftan Amerikan Kongresi'nde dönüp dolaşan Ermeni taleplerine, karşı bir görüşle çıkmakla müteşekkîr olduğu Türk'ü desteklemenin karşılığı olarak bakınız ne istemektedir:

Türkiye'de İbrânîce tadrîsat yapacak bir Yahûdi koleji açmak müsaadesi koparmak. Zîra İbrânîce bilmeyen Yahûdi'lerin, dinlerinde zaafı olduğu iddiâsıyla teşekkürlerinin bedeli olarak bu ücreti talep eylemektedirler.

Şimdi İsrâîl kodamanlarının dillerinde dolaşan parola şudur: Dünya Yahûdileşiyor!

*

Geçenlerde, İsrâîl'den İstanbul'a gelen iki kadın gazeteci, Galatasaray civârında bulunan İngiliz Konsolosluğu'nda verilen bir çaya dâvet olunurlar. Dâvetlilerin hepsi de vaktinde geldikleri halde zamânın geçmiş olmasına rağmen, İsrâîlliler aşağı yukarı, dâvetlilerin dağılma saatinde doğru, şakaklarından ter akarak, alı alına moru moruna gelirler. Bu gecikmenin, şehri iyice bilememiş olmalarından, belki de uygun bir vâsıta bulamadıklarından ileri gelmesi ihtimâlinden mi olabileceği sorulunca, kadın gazeteciler: "Hayır, bunların hiç biri değil. Biz Mûsevîler cumartesi günleri vâsitaya binmeyiz. Burada misâfir bulduğumuz otel, İngiliz Konsolosluğu'na hayli uzak olduğu için, yürüyerek geldiğimizden geciktik" cevâbını, sanki medenî ve terbiyevî bir mâzeretmiş gibi, tereddütsüz söylemişler.

Son derece bağlı oldukları şerîat ve ırkî prensiplerine can fedâ edebilen bir ırkın bu körü körüne itâat şuûru onları, başka milletlerin aleyhine tecellî edecek hareketlerden, târîh boyunca hiç mi hiç alıkoyma-

miştir. Zîra müslüman için Allah, Rabbülâlemîn'dir. Yerde gökte yaradılmış cümlelerin Allah'ıdır. Halbuki Yahûdi, Allah'ın yalnız Mûsâ ümmetinin Allah'ı olduğuna inanır ve Tevrat: Yerde, gökte ne türlü nîmet varsa hepsi sizin faydalanmanız için yaradılmıştır, istediğinizi, istediğiniz gibi kendi lehinize çekip alın ve kullanın" diyerek gayriinsânî de olsa Yahûdi'nin göz diktiği herhangi bir keyfiyeti kendi meşrû malı imişcesine istismar etmesini hoş görmektedir.

*

Tevrat, bir âhiret hayâtı tanımaz. Onun için de bütün gücü ve kuvveti ile ümmetini dünyevî refah ve saâdetine doğru arkasından iter durur. İleride tecziye edileceği ya da mükâfat göreceği bir uhrevî hayat tanımadığından ve âtî endişesi de olmadığından, teşekkül etmemiş bir vicdânî hayâtın noksanı, onu her fırsatta, başka milletlerin zararına dahi olsa, kendi çıkarına bir hayat sürecektir davranışlara sevk eder.

*

Yazlık evimiz Çamlıca'da idi. Kuzguncuk Yahûdiler'i, bilhassa Kısıklı semtinin teneke ve çinko işlerinin yapımı ve tâmirini âdeta kesime almışlardı. Aralarında, Yahûdi Kemal isminde, orta yaşlı, geveze bir adam vardı. Hemen her gün, bahçe kapısını iterek içeri girer ve çimenlerin üstüne otururdu. Yapacağı bir tâmir işi olmasa da, bakarsınız Kemal bahçededir ve saat öğle vakti ise -ki her zaman böyle olurdu- sanki evvelden çağrılmış gibi oturur beklerdi. Neyi, demeye hiç de lüzum yoktu. Âilenin sofrada bulunduğu bu saatte kendisine de az sonra içeride her ne yeniyorsa, tatlısı ile tuzlusu ile donatılmış bir tepsi geleceğini bildiğinden onu beklerdi.

Yemeğini yedikten sonra da hem kahvesini hem de, devamlı yanında taşıdığı üç tarafı kapalı mangalına ateş isterdi. Ev halkı, evde yapılacak bir tâmir işi olmadığını söylemiş olursa, başka evlerde iş bulacağı ümîdi ile giderdi.

Yahûdi Kemal'in biz çocuklarla da bir başka alış verişi vardı. Ona: "Kedinin ayağı kaç?" derdik. Hiç şaşırmadan: "Üç buçuk!" cevâbını verir ve arkasından da, bu acâyip karşılığın hoşumuza gitmiş olmasından faydalanır gibi : "E... küçük beyler, küçük hanımlar, dün akşam babanız koca koca çikolata paketleri getirmişti. Hani benim payım?"

diye sorardı. Bizler de annemize pek göstermeyerek, bu yaşlı yahûdinin ağzını tadlandırırdık. Ertesi sene Çamlıca'ya göç ettiğimizde Yahûdi Kemal hiç görünmedi. Sorduk, soruşturduk. Kemâl öldü, dediler. Zavallı Kemal, Sarıkaya civarındaki Şerif Haydar Paşa'nın bostan kuyusundan su çeken tulumbayı tâmir ederken kuyuya düşerek ölmüş.

Hâdise beni cidden üzmüştü. Hem o kadar ki haftalarca gözümün önünden gitmedi. Onun sevimsiz, arsızca taleplerine öyle alışmışım ki âdeta bahçe kapısını açıp içeri girmesini bekler gibi idim.

Acaba Kemal şimdi Küplüce ile Bağlarbaşı arasında bulunan o meşhur maşatlıkta mı gömülü idi?

Müsevî, şehrin neresinde ölürse ölsün, bu Anadolu yakasındaki maşatlığa gömülmek istermiş. Sebebi de, buranın Kudüs'e karadan bağlantısı olan bir yer olması imiş. Belki bizim Yahûdi Kemal de, şimdi sık sık önünden geçtiğimiz bu koca taşların birisinin altında yatmakta bulunuyordu.

*

O günlerin üstünden, yarım asırdan fazla zaman geçmiş bulunuyor. Ben hâlâ, o esmer, kara kuru ve çirkin adamı, zaman zaman ve dahi, şimdi de olduğu gibi, hatırlarım.

Türk'ü zarara sokmak, ondan bir şeyler koparmak, meselâ en azından, biz çocuklardan, annelerimizden habersizce, çikolata almak yollu, hediye âdâbına aykırı işlere zorlamak bile olsa, onu kâr saymaktan hoşlanırdı.

Kemal, biz çocuklardan kendi yediğimiz çikolataların parlak kâğıtlarını biriktirip kendisine vermemizi ister ve bunları eriterek lehim yapacağını söyler, biz de onları top hâline getirip tenekeci Kemal'e veririrdik. Bunlardan, tenekeleri ve çinkoları tâmir ederken kullanacağını söylediğimiz zaman, büyüklerimizin: "Vay koca Yahûdi..." demekten ibâret sözlerinin takdir mi, yoksa tezyif mi olduğunu düşünemeyerek, Kemal'in çıkarlarına hizmet eylemekte devam ederdik.

*

İkinci Sultan Abdülhamid'in, Mâbeyn'de telgraf başına geçip, Mutasarrıf Cevad Bey'e, Filistin Araplarının Yahûdiler tarafından, kıymet-

lerinin çok üstünde değer teklif etseler de topraklarını satmamalarının temin edilmesini söylemek sûretiyle, ileri görüşlülüğünü bu vesîle ile de göstermesine rağmen, vurdumduymaz ve câhil Filistinlilerin, altına mağlûp olması önlenememiştir. Memleketin basit ve çatallı meselelerini asla olurluna bırakmamış böyle bir pâdişâhı nasıl rahmetle yâd edebiliriz?

Dünya siyonist toplumları ve bilhassa Amerika'da kök salıp memleketin gelir kaynaklarını ellerine geçirmiş Yahûdilerin, açgözlü ve câhil Filistinlilerin ellerinden almak istedikleri topraklar için akıl almaz fedâkârlıkları, dünya milletlerinde olduğundan da fazla Türklerin kulaklarında çınlayacak alarm sesleri târihin tozlu sahifelerinden çıkarılıp okunmalı ve amel edilmelidir.

Dünyâyı Yahûdileşmiş gören bu ırk hiç de yanlış söylemiyor. Öyle ki, dünyâyı, masonluk ağına alarak, kurduğu zümre saltanatı içine çağırıp menfaatlendirmek gibi hüneri yüzünden, bu ağın içine girmemiş kaç vatansever görebiliriz?

Masonluğa asla insânî ve medenî bir teşkilât diyemeyiz. Cemiyetin muhtaç, aç, sefil ve yardım bekleyen kısmına el atmak, onun kârı değildir. Varlığı, dirliği, mevkii gibi işine yarayacak olanlardan faydalanmak, hatta onları, kendi memleketleri aleyhine kullanmak gibi, şahsî çıkarları ile taltif etmesi, bu ağı kuran, Yahûdi'nin zekâsı mahsûllerinden başlıcaları olarak düşünülebilir.

İşte Yahûdi teşrih tahtasına yatırıldığı zaman elde edilecek tablo budur. Amma ne yazık ki hâlâ onun oyununu bozacak bir karşı silâhımız mevcut bulunmuyor ve böylece de ednâ menfaatler uğruna, akın akın, kendi ayaklarımızla, o ağın içine koşup atılıyor.

anaatime göre Amerika'nın dünyâya ve bilhassa Türkiye'-ye müteveccih politikası hiç de ince ve iç açıcı bir siyâset olmamıştır. El küfrü milletü'n-vâhide gereğince, kendi menfaati bahis mevzûu olduğu zamanlarda dahi Müslüman-Türk'ü de-ğil, diğer tarafları seçmiştir.

İş Yahûdi'ye olan alâkaya gelince, bir konuşmasında Reagan; "İsrâil'i kıramayız" demekle ne pahâsına olursa olsun bu, hep Yahûdi'den tarafa çıkan Amerika'nın en salâhiyetli ağzı tarafından ikrar edilmiş bir politikadır. Nasıl olmasın ki Yahûdi asırlar evvel ne yapıp yapıp İncil'in ba-

şına ahdi atık diyerek Tevrat'ı getirip oturtmak mahâretini göstermiştir. İşte o gâfilâne boyun eğiş, haçlı dünyâyı İslâm'dan fazla Yahûdi'ye meylettirmiştir.

Halbuki batının azîm hâtâlarından biri de Yahûdi'nin, ayak bastığı her ülkeyi târ u mâr etmeyi hak bellemesinin târihî bir gerçek olduğunu dahi düşünmemiş olmasıdır.

Bulundukları yerden Bâbil'e sürülen ve Buhtunnâsır'dan sonra gevşek bir idâreci olan oğlu tarafından yüz verilen Yahûdi'nin Bâbil'i nasıl yıkmış olduğunu târih söylemiyor mu?

Roma'nın ahlâkî çöküntüsü ile izmihlâlini hazırlayan da gene yahûdi değil midir?

Bugün bir İsrâil devletinin kuruluşu gayretinde Amerika'nın da, İngiltere'nin de rolleri inkâr olunmaz. Ama ne çâre ki gerek Amerika'nın gerek Avrupa'nın siyâsî, iktisâdî ve idârî işlerinde Yahûdi'den başka hâkim ve söz sâhibi olan, hangi lobi vardır?

Asırlarca evvel Yahûdi'yi İspanyol engizisyonlarından kurtaran Türk hâkanları insânî ve İslâmî tutumları ile hatâ işlemiş sayılabilirler. Ama şimdi Türklerden gördükleri o iyiliği unutmamış pozunda dünyâyı insâniyet mesajı vermekle övünmeye kalkışan Yahûdi'nin menfaatsiz tek adım atmayacağını batı bilmiyorsa da biz Türkler nasıl bilmezlikten gelebiliriz?

İşte Kânûnî Sultan Süleyman'ın beş yüz sene evvelki bu medenî ve insânî hareketine karşılık Yahûdi'nin âlay-ı vâlâ ile bir şükran nümâyişine girişeceğini biz de, dünya da öğrenmiş bulunuyoruz. Ama bu hareketlerine karşı Türklerden koparmak istediklerini batı bilmiyorsa da çok şükür biz bilmekteyiz. Öyle ki Yahûdi lobisi, bir taraftan Amerikan Kongresi'nde dönüp dolaşan Ermeni taleplerine, karşı bir görüşle çıkmakla müteşekkir olduğu Türk'ü desteklemenin karşılığı olarak bakınız ne istemektedir:

Türkiye'de İbrânîce tedrisat yapacak bir Yahûdi koleji açmak müsaadesi koparmak. Zîra İbrânîce bilmeyen Yahûdi'lerin, dinlerinde zaafı olduğu iddiâsıyla teşekkürlerinin bedeli olarak bu ücreti talep eylemektedirler.

Şimdi İsrâil kodamanlarının dillerinde dolaşan parola şudur: Dünya Yahûdileşiyor!

*

Geçenlerde, İsrâil'den İstanbul'a gelen iki kadın gazeteci, Galatasa-ray civârında bulunan İngiliz Konsolosluğu'nda verilen bir çaya dâvet olunurlar. Dâvetlilerin hepsi de vaktinde geldikleri halde zamânın geçmiş olmasına rağmen, İsrâilliler aşağı yukarı, dâvetlilerin dağılma saatinde doğru, şakaklarından ter akarak, alı alına moru moruna gelirler. Bu gecikmenin, şehri iyice bilememiş olmalarından, belki de uygun bir vâsıta bulamadıklarından ileri gelmesi ihtimâlından mi olabileceği sorulunca, kadın gazeteciler: "Hayır, bunların hiç biri değil. Biz Mûsevîler cumartesi günleri vâsıtaya binmeyiz. Burada misâfir bulunduğumuz otel, İngiliz Konsolosluğu'na hayli uzak olduğu için, yürüyerek geldiğimizden geciktik" cevâbını, sanki medenî ve terbiyevî bir mâzeretmiş gibi, tereddütsüz söylemişler.

Son derece bağlı oldukları şeriat ve ırkî prensiplerine can fedâ edebilen bir ırkın bu körü körüne itâat şuûru onları, başka milletlerin aleyhine tecellî edecek hareketlerden, târîh boyunca hiç mi hiç alıkoymamıştır. Zîra müslüman için Allah, Rabbülâlemîn'dir. Yerde gökte yaratılmış cümlelerin Allah'ıdır. Halbuki Yahûdi, Allah'ın yalnız Mûsâ ümmetinin Allah'ı olduğuna inanır ve Tevrat: Yerde, gökte ne türlü nîmet varsa hepsi sizin faydalanmanız için yaratılmıştır, istediğinizi, istediğiniz gibi kendi lehinize çekip alın ve kullanın" diyerek gayriinsânî de olsa Yahûdi'nin göz diktiği herhangi bir keyfiyeti kendi meşrû malı imişcesine istismar etmesini hoş görmektedir.

*

Tevrat, bir âhiret hayâtı tanımaz. Onun için de bütün gücü ve kuvveti ile ümmetini dünyevî refah ve saâdetine doğru arkasından iter durur. İleride tecziye edileceği ya da mükâfat göreceği bir uhrevî hayat tanımadığından ve âtî endişesi de olmadığından, teşekkül etmemiş bir vicdânî hayâtın noksanı, onu her fırsatta, başka milletlerin zararına dahi olsa, kendi çıkarına bir hayat sürecektir davranışlara sevk eder.

*

Yazlık evimiz Çamlıca'da idi. Kuzguncuk Yahûdiler'i, bilhassa Kısıklı semtinin teneke ve çinko işlerinin yapımı ve tâmirini âdeta kesime almışlardı. Aralarında, Yahûdi Kemal isminde, orta yaşlı, geveze bir adam vardı. Hemen her gün, bahçe kapısını iterek içeri girer ve çimenlerin üstüne otururdu. Yapacağı bir tâmir işi olmasa da, bakarsınız Kemal bahçededir ve saat öğle vakti ise -ki her zaman böyle olurdu- sanki evvelden çağrılmış gibi oturur beklerdi. Neyi, demeye hiç de lüzum yoktu. Âilenin sofrada bulunduğu bu saatte kendisine de az sonra içeride her ne yeniyorsa, tatlısı ile tuzlusu ile donatılmış bir tepsi geleceğini bildiğinden onu beklerdi.

Yemeğini yedikten sonra da hem kahvesini hem de, devamlı yanında taşıdığı üç tarafı kapalı mangalına ateş isterdi. Ev halkı, evde yapılacak bir tâmir işi olmadığını söylemiş olursa, başka evlerde iş bulacağı ümîdi ile giderdi.

Yahûdi Kemal'in biz çocuklarla da bir başka alış verışı vardı. Ona: "Kedinin ayağı kaç?" derdik. Hiç şaşırmadan: "Üç buçuk!" cevabını verir ve arkasından da, bu acâyip karşılığın hoşumuza gitmiş olmasından faydalanır gibi : "E... küçük beyler, küçük hanımlar, dün akşam babanız koca koca çikolata paketleri getirmişti. Hani benim payım?" diye sorardı. Bizler de annemize pek göstermeyerek, bu yaşlı yahûdinin ağzını tadlandırırdık. Ertesi sene Çamlıca'ya göç ettiğimizde Yahûdi Kemal hiç görünmedi. Sorduk, soruşturduk. Kemâl öldü, dediler. Zavallı Kemal, Sarıkaya civarındaki Şerif Haydar Paşa'nın bostan kuyusundan su çeken tulumbayı tâmir ederken kuyuya düşerek ölmüş.

Hâdise beni cidden üzmüştü. Hem o kadar ki haftalarca gözümün önünden gitmedi. Onun sevimsiz, arsızca taleplerine öyle alışmıştım ki âdeta bahçe kapısını açıp içeri girmesini bekler gibi idim.

Acaba Kemal şimdi Küplüce ile Bağlarbaşı arasında bulunan o meşhur maşatlıkta mı gömülü idi?

Mûsevî, şehrin neresinde ölürse ölsün, bu Anadolu yakasındaki maşatlığa gömülmek istermiş. Sebebi de, buranın Kudüs'e karadan bağlantısı olan bir yer olması imiş. Belki bizim Yahûdi Kemal de, şimdi sık

sık önünden geçtiğimiz bu koca taşların birisinin altında yatmakta bulunuyordu.

*

O günlerin üstünden, yarım asırdan fazla zaman geçmiş bulunuyor. Ben hâlâ, o esmer, kara kuru ve çirkin adamı, zaman zaman ve dahi, şimdi de olduğu gibi, hatırlarım.

Türk'ü zarara sokmak, ondan bir şeyler koparmak, meselâ en azından, biz çocuklardan, annelerimizden habersizce, çikolata almak yollu, hediye âdâbına aykırı işlere zorlamak bile olsa, onu kâr saymaktan hoşlanırdı.

Kemal, biz çocuklardan kendi yediğimiz çikolataların parlak kâğıtlarını biriktirip kendisine vermemizi ister ve bunları eriterek lehim yapacağını söyler, biz de onları top hâline getirip tenekeci Kemal'e veriridik. Bunlardan, tenekeleri ve çinkoları tâmir ederken kullanacağını söylediğimiz zaman, büyüklerimizin: "Vay koca Yahûdi..." demekten ibâret sözlerinin takdir mi, yoksa tezyif mi olduğunu düşünemeyerek, Kemal'in çıkarlarına hizmet eylemekte devam ederdik.

*

İkinci Sultan Abdülhamid'in, Mâbeyn'de telgraf başına geçip, Mutasarrıf Cevad Bey'e, Filistin Araplarının Yahûdiler tarafından, kıymetlerinin çok üstünde değer teklif etseler de topraklarını satmamalarının temin edilmesini söylemek sûretiyle, ileri görüşlülüğünü bu vesîle ile de göstermesine rağmen, vurdumduymaz ve câhil Filistinlilerin, altına mağlûp olması önlenememiştir. Memleketin basit ve çatallı meselelerini asla olurluna bırakmamış böyle bir pâdişâhı nasıl rahmetle yâd eylemeyiz?

Dünya siyonist toplumları ve bilhassa Amerika'da kök salıp memleketin gelir kaynaklarını ellerine geçirmiş Yahûdilerin, açgözlü ve câhil Filistinlilerin ellerinden almak istedikleri topraklar için akıl almaz fedâkârlıkları, dünya milletlerinde olduğundan da fazla Türklerin kulaklarında çınlayacak alarm sesleri târihin tozlu sahifelerinden çıkarılıp okunmalı ve amel edilmelidir.

Dünyâyı Yahûdilemiş gören bu ırk hiç de yanlış söylemiyor. Öyle ki, dünyâyı, masonluk ağına alarak, kurduğu zümre saltanatı içine ça-

ğırıp menfaatlendirmek gibi hüneri yüzünden, bu ağın içine girmemiş kaç vatansever görebiliriz?

Masonluğa asla insânî ve medenî bir teşk l t diyemeyiz. Cemiyetin muhtaç, a , sefil ve yardım bekleyen kısmına el atmak, onun k arı değildir. Varlığı, dirliği, mevkii gibi işine yarayacak olanlardan faydalanmak, hatta onları, kendi memleketleri aleyhine kullanmak gibi, şahsî çıkarları ile taltif etmesi, bu ağı kuran, Yahûdi'nin zekâsı mahs llerinden başlıcaları olarak düşünülebilir.

İşte Yahûdi teşrih tahtasına yatırıldığı zaman elde edilecek tablo budur. Amma ne yazık ki hâlâ onun oyununu bozacak bir karşı silâhımız mevcut bulunmuyor ve böylece de ednâ menfaatler uğruna, akın akın, kendi ayağımızla, o ağın içine koşup atılıyor.

80. Yaşında Tanıyanların Dilinden İlhan Ayverdi

Nâzik ERİK

İnsan oğlu bu âleme yalnız gelmiş, yalnız gider derler doğrudur. Ama bu dünyâda yaşadığı müddetçe sığınacak bir gönül, dinleyecek bir ses, dinlemesini bilecek bir kulak aradığı da muhakkak.

Ana vardır, baba vardır, yaşlanırlar... Onlara baktıkça kişiyi yetiştirmek için çektikleri zahmet, eziyet, verdikleri emek, gayret hâtıralarda canlanır. "Ne kadar güzeldiler ne kadar güçlüydüler!" Dili varmaz insan oğlunun onlardan verdiklerinden gayrısını istemeye. Beklemek zor gelir insana...

Hısım akraba eskiden vardır... Yedi kavim bir kardeş... Acı günler, mürüvvetler birlikte geçerdi. Evler de ne kocamandı... Birliktelikler aynı çatı altında olmasa bile yan yana, dip dibe idiler... Mahalleler de bir hısımlar, akrabalar birliği sayılırdı. O zamanlar, o kimseler yalnız değiller mi idi, o yalnızlıktan onlar da haberdar mı idiler? Bilmiyorum. Yalnız nasihat diye nakledilen hikâyeciklere bakılırsa, dost her zaman aranırdı, her zaman vardı!

Muhterem İlhan Ayverdi Hanımefendi hakkında bir yazı yazar mısınız? dedikleri günden beri hep bunları düşündüm ve de elime kalemi alamadım. Ne yazacaktım ki? Ne diyebilirdim ki?

Bir dergide bir yazı var dediler. Tanıdıklardan biri de bir kitap yazmış. Ne mutlu onlara. Demek söyleyecekleri bir şeyler varmış. Bir kitaba sığdıracak kadar onu tanıyorlarmış. Ne güzel!

Her zamanki gibi. Düne kaçıyorum. O sıcak sığınağa "Manisa Lisesi... Ben neredeyim acaba? Sizi hanımefendiler arıyorlar! dedikleri zaman ortası çok kocaman lisenin neresini diyeceksin ki! Hatırlamıyorum kimin gelip haber verdiğini de.

Öğle tatili olur olmaz okulun karşısındaki parka koştuğumu biliyorum. Birbirinden biraz farklı orta yaşlı kibar, zarif iki hanım hem Anadolu, hem değil, asâletleri yüzlerinden okunuyor. Bu hanım efendiler beni ayakta, mütebessim karşılıyorlar. Daha ben bir şey demeden "Nazlı hanımefendi adresinizi verdi, görüşmemizi istedi" diyorlar. Müthiş

bir haber! Nazlı Hanımefendi demek beni düşünme ve hatırlama lüt-funda bulunmuş ve bu asil hanımlar bunun üzerine, beni aramak zah-metine katlanmışlar. Hangisine şükredip hangisine sevinmeli ki! Ni-metini, kadrini bilmek gerek...

Pâkize ve Nâdide hanımefendilerle işte böylece tanışmıştım... İlk işim rahmetli Resmîye hanımcığıma haber vermektir. Cumartesi günü ziyârete birlikte gidecektik. Zâten onsuz bir yere gitmezdim.

Akhisar ziyâretlerimiz ve Pâkize hanımefendinin dostları ile tanış-mamız böyle başlamıştı. Birbirimize alışır olmuştuk. Onlar İstanbul'a gelip yerleşmişlerdi. Biz yine Akhisar yollarındaydık...

Yaz geldi. Merhum Aziz Şenol Beyefendi ile İstanbul yollarınday-dık. Mehmet Dede'yi ziyâret etmek isterdik Pâkize ve Nâdide hanıme-fendileri özler olmuştuk. Bilenler adres verdiler. Coğaloğlu'nu biliyor-duk... Nasıl olsa bulurduk. Bir telefon etmek, randevu almak aklımızın köşesinden bile geçmedi. Yanımızda onların tanımadıkları bir zât da vardı hem de erkek... Aklımıza kabul ederler mi, etmezler mi diye bir şey gelmedi, düşünmedik bile. "Anadolu'da evde misiniz?" denir. Kapı-nın tokmağını kaldırırken tanrı misâfirlerinin diyecekleri bu kadar olur. Böyle alışmıştık.

Biz de zili çaldık. Kapıyı "buyurun hoş geldiniz efendim" diyerek genç bir hanım açtı... "Pâkize Hanımefendileri arıyorduk" dedik. "Bu-rası efendim buyurun" diye kanadı sonuna kadar açtı.

Büyük bir evdi ve genişçe bir salona giriliyordu. Sağlı sollu odalar-dan soldaki misâfir odasına buyur etti ve "Kendilerine haber vereyim!" dedi. İlk içeri giren Mehmet Dede'ydi sonra da aziz ev sâhipleri. Aziz Şenol ile Mehmet Dede'yi tanıştırmaya gâliba pekte lüzum yoktu. Ezel âşinâsı idiler. Tanıştılar, biliştiler. Bu âlemi terk edinceye kadar da dostlukları devam etti. Kahveler geldi. Getiren bize kapıyı açan müte-bessim genç kızdı. Uzunca boylu idi. Şişman sayılmazdı ama zayıf da değildi. Üstünde pembeye kaçan krem-sarı renkli, kolları dirseklerine uzanan ince ve de sâde küçük çiçekli bir elbise vardı. İpek değildi, bas-ma da değildi. Kumaştan pek anlamam. Fincanları alıp çekildi. Pâkize Hanımefendi'yi bulmuştum. Şükürler olsun. Mehmet Dede'yi de... Bu-

luşanların sohbeti başlamıştı bir kere... İzin alıp kalkalım dedim. Mütebessim genç kız kapıda idi. İki kat merdivenleri inip apartmanın kapısını açtı, çıktık. O eve o günden sonra ben tek başıma ya da yanıma taktığım bir dost ile çok gidip geldik! Anacığının ve de Mehmet Dede'nin sohbetlerine vakfedilmiş ömrünü artık tanıyordum. O bir üniversite mezunu kılıfını giyinememiş İlhan Hanım'dı. Benden epey gençti ama bana ne abla dedi ne teyze! Herkes gibi hoca da... Hem adımın yanına bir hanım ekleyip devam etti. Evde bir de kıymetli, nazlı, küçük bir kız emâneti vardı. Evin gelini idi. Gidip gelirken görüyordum İlhan Hanım sâdece anacığının ve de Mehmet Dede'nin hizmetinde değil bu küçük nazlı emânetin kollayıcısı ve koruyucusu idi. Apartmanın Anadolu evlerinin önünde ve de yan tarafında uzanan damlar gibi salonun ve odaların camlı uzun ve geniş bir salonu vardı. Gündüzleri onu arayanlar ve de Mehmet Dede ekseriya orada olurdu ve hayranları gençler hep orada toplanırlar buluşurlardı. Bâzen bir volkan gibi patlamaya hazır ve sular gibi sâkin Mehmet Dede medresede, üniversitede ve de mektepte bir vatan müdafaası yolunda kapısını kapayıp çekilip gittiği mekteplerinden, diplomasını almaya bile lüzum görmeden cepheden esârete, esâretten memlekete dönerken zenginleştirdiği ilmi, îmânı ve muhabbeti ile etrâfına hiçbir karşılık beklemeden yarı öfke, yarı şaka, yarı sert, yarı yumuşak fakat dâima örnek davranışlarla dağarcığında yılların biriktirdiklerini dağıtırken İlhan Hanım hep teyakkuz da idi. Mehmet Dede sohbet ederken içtiği çayların bardağı 80'i aşardı derlerdi. Onun bulunduğu ruh hâlini içinde tâkip etmek, o istemeden keşfedip istediği anda yetiştirmek İlhan Hanım'ın vazîfesi idi. Mehmet Dede ilminde, irfânında zenginliği, vericiliği kadar, davranışlarındaki edep ve îmânı, islâmı yaşayışı, yaşayışındaki edep ve tevâzu ile de örnektir. Ben Muharrem-i Şerifi ilk defa bu evde bir Muharrem-i Şerif sofrasında ondan öğrendim. Yine böyle Muharrem-i Şerif sofrasında Edirne'nin eski câmisinde dört büyük desteğin islâmın dört büyük halîfesinin işâreti olduğunu ondan dinledim. "Size de onları göstereyim!" demişti. Ama hemen gidemezdik. Çünkü muharremdi. Gidemedikte...

O evde olmak, her an yeni bir şey öğrenmek, hiçbir mesuliyet ve kaygı duymadan oturup dinlemek kolaydı... Çünkü orada muhabbet ve

kim olduğunu ne işe yarayacağını teslimiyetten doğan bir hizmet içinde bilen İlhan Hanım vardı.

Evdeki sohbetlerde genç gönüllere açılan sohbet kapılarında hizmet bitmişti. Şimdi o son Osmanlı, Ekrem Hakkı Ayverdi Beyefendi'nin eşiydi. Allah'a îman, mürşide teslim ve vatan ve millete hizmet insana ve insanlığa-yaratandan ötürü muhabbetle her an harekette bir şehsuvarın yanındaydı çünkü onun îman, zekâ, bilgi, kültür-hassaten sükun ve huzur ile yoğrulmuş bir dosta ihtiyâcı vardı. Târihî sofraları mükellefti. Toplumun kapıları tıklandıkları noktalarda teker teker bulunup keşfedilip ortaya çıkarılmalıydı. Onlarla yeni yapılmalıydı karış karış Anadolu, adım adım Rumeli bu ateş ve bu sevgiyle dolaşılıyorken hizmet gerekirdi, dost gerekirdi. İlhan Ayverdi şimdi bu görevdeydi! Bâzen direksiyonda bâzen bir sofrâ tanziminde çok zaman da bir sohbet meclisinde sâkin ve mütebessim. O vardı, onun emeği vardı.

Yılların biriktirdiği hâtıraların içinde arkamdaki tek desteğim, her zaman için dostumdur. Günler gene geçiyor ama ben onun her nefes sağlık ve âfiyetine dua ederken düşünüyorum: O yalnız benim dostum mu idi? Yoksa dostlukların kaynağına gönül vermiş "Büyük Dostun" dostluğunu tatmış olan halkının dostu mu?

Dünyânın ancak onlarla güzel olduğunu biliyorum.

Ergun GÖZE

Eğer bir dostunuzu yazıyorsanız ve eğer o dostunuz sâdece sizin dostunuz değil de idealinizin, halkınızın dostu ise artık ona âit şahsî dostluğunuzdan ve hâtıralarınızdan bahsedemezsiniz. Hele bu dostluğun başlangıcında aynı idealde buluşmuş olmak gibi bir nasip de varsa.

O zaman, elbette dostunuzun size karşı gösterdiği dostluk, gâyesine ve milletine gösterdiği dostluğun yanında önemsiz kalır.

İlhan Ayverdi, rahmetli eşi Ekrem Hakkı Ayverdi ve görümcesi Sâmiha Ayverdi'nin en yakın mücâdele arkadaşı olmak hasebiyle onların bütün faaliyetlerinde pay sâhibiydi. Bu üçlünün günlük yaşayışları da idealleri çerçevesinde idi. Başbaşa konuşurlarsa yaptıkları eğer o

günkü bin mânevi intibâi paylaşmak değilse millî bir hizmettir. En azından semte veya etraflarındakine âit bir hizmet. Onları birbirlerine bu kadar sıkı bağlayan böyle bir kutlu ve mutlu bir bağdı. Bu bağ sanki asıl akrabalıklarının ikinci plana atmıştı.

Bir gün, merhum Ekrem Hakkı Bey hanımını ve kardeşini harâretli ve uzun bir sohbette görünce o mûzip gülüşüyle “Sâmiha bizim İlhan’ın ikinci kocasıdır.” demişti. Bir ideal berâberliğinin yoğunluğu daha nasıl anlatılırdı?

Evet her faaliyete o da ortak olmuştu. Ama Lugatı yürütmek otuz dört yıl sonra da olsa gün yüzüne çıkarmak tek başına ona kalmış bir nasipti.

Bir fantezi yapmak için kendime sormak isterdim: Türk dilinin o en büyük lugatında İlhan Ayverdi’yi anlatan kelime hangisidir?

Türk Târîhi’nin, dînînin, dilinin hayrânı bu üçlüyü içine alan, birleştiren, bereketlendiren en iyi ifâde eden mânâyı yaşadıkları bir olayda buldum.

Üçü de eski topraklarımızı, Rumeli’yi ecdad ruhlarını tâziz için ziyâret etmektedirler ve Yahyâ Kemal’in Üsküb’ündedirler. İlhan Ayverdi ağlamaktadır. Üsküplü bir hanım niçin ağladığını sorar “Rumeli işte bizi böyle ağlatıyor.” cevâbını verir. Üsküplü kadın ise “İstanbul da düşündükçe bizi ağlatıyor.” diye karşılar.

İşte İlhan Ayverdi de, o büyük Lugatı da bu yaşlı gözlerin ve sözlerin içindedir.

Hangimiz değiliz ki?

Hülya UĞUR

Evlenip âileye gelin olarak geldiğim 1972 senesi yazı ziyâretlerine gittiğimiz bir gece bizi evlerinden uğurlarken “hayırlara karşı, hayırlarla görüşelim” tâbiri bana ilk mânâyı bakış açımın tohumlarını atmıştır.

Daha sonra 1976 senesinde kendisi ile *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* te birlikte çalışma şerefine nâil oldum. Tanıdıkça saygım ve sevgimin daha arttığı İlhan Ayverdi, örnek alınacak mükemmel vasıflarını her hâliyle insana ister istemez aşılır.

Çalışma hayatında son derece disiplinli, prensip sâhibi, dakikasını bile değerlendirmek için titizlik gösteren ve çalışmanın kesilmemesi için elinden gelen gayretle her türlü fedâkarlığı yapardı. Kendisini tamâmen çalışmaya odaklar, bir gün içinde bitmesi gereken madde sayısını hesaplar ve o maddelerin bitmesi için bütün randevularını ona göre ayarlamaya çalışırdı. Maddeler biterse son derece keyiflenir, şâyet bitmezse gece de mesâîye devam edip bitirmeye çalışırdı.

İlhan Ayverdi'nin hayatını lugat öncesi, lugat sonrası diye tanımlarsak ben lugat sonrasına şahit olduğum 29 senede İlhan Ayverdi'nin ilk ve tek gündeminin lugat olduğunu gördüm. Çıkan lugatın her kelimesi, her satırı, her sayfasında en büyük emek maddî mânevî kendisine âittir.

Gittiği seyahatlere bile kıyâfetten önce lugatta yapabileceği maddeleri hazırlayıp götürür, “geceleri fırsat bulur bir şeyler yapabilirsem kârdır” derdi.

Yazlığa taşınılacağı zaman ilk işimiz hangi maddeler yazılacaksa o maddelerin ve götürülecek kitapların hazırlanmasıydı. Lugata âit olan kolileri kimseye emânet etmeyip kendi arabası ile götürürdü. Kolileri berâber açıp kütüphâneye yerleştirir, her şey yerini bulduğu zaman rahatlar, tekrar kontrol eder ve “çok şükür bunu da bitirdik” deyip besmele ile masaya oturur kısa bir madde seçip o maddeyi yazar ve duâ edip o sezonu açardı.

Bu kadar yoğun bir çalışmanın yanında her gelen misâfiri güler yüzle karşılar, meselelerini dikkatle dinler, elinden geldiğince yardımcı olmak isterdi. Kimse hakkında menfi bir şey söylediğini sanırım duyan olmamıştır. İlhan Ayverdi için herkes iyidir. Bir gün “İlhan ablacığım sizin birisi hakkında yorumunuz tek taraflıdır hiçbir zaman menfi olmaz ki.” dediğimde “Çok şükür Hülyacığım gerçek bu değil mi? Zâten bütün çalışmalarımız bu görüşü elde edip yaşamak için değil mi?” demişti. Fıtratı zaten bunu yaşamaya o kadar müsâit ki gıpta etmemek elde değil.

Hiçbir şeyden şikâyet etmez, olaylardan güzellik çıkarmaya çalışır ve “her olandan alınacak bir ibret vardır” derdi. Bir şeye sinirlendiğin-

de hiçbir şey söylemeden kalkar odasına çekilir bir müddet sonra çıktığında güler yüzlü sâkin bir şekilde işine devam ederdi.

Sağlık durumunun hassas olduğu günlerde bir konuşmamızda “Hülyacığım Allah isyan ettirmesin şikâyet etmiyorum yalnız bacağımla o kadar ağrıyor ki, bir formül buldum bacağımla konuşuyorum. Anlaşıyoruz acıyı hissetmeden uykuya dalıyorum” dediklerinde, “İlhan Ablacığım siz artık beden mülküne aklınızla hükmediyorsunuz bütün vücudunuz akıl olmuş.” dedim. Yine şükrünü yapıp mevzuu kapattı. Çünkü İlhan Ayverdi başkalarını metheder, kendisi methedildiğinde ise umûmiyetle mevzuu kapatmaya çalışırdı. Her bir vasfı ile mükemmel örnek olabilecek hanımefendi kişiliğinde bir deryâ gizli olan İlhan Ayverdi her yönü ile hasta yatağında bile ışık olmaya devam ediyor. Daha uzun yıllar etmesi için kendisine Allah’tan âcil şifâlar diliyoruz.

Dr. Fahrünnisa BİLECİK

İlhan Teyzemi anlatabilmek benim haddim değil! Onun için sâdece birkaç hâtıramı nakledeceğim. Pek çok kişinin hayâtında olduğu gibi bu büyük insanın benim hayâtımda da çok büyük emeği ve yeri var. “Gençlerin önüne hedef koymalı. Uğrunda mücâdele edip, yaşayabilecekleri hedefleri olmalı!” kendisinin çok sık söylediği bir sözdür. İşte ben de önüne koydukları hedefle Sâmîha Anne ve İlhan Teyzemin teşvikleri ile Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’ne girdim. Birinci sınıftayken İstanbul Üniversitesi’nde yapılan Türk Dili Kurultayı’na İlhan Teyzem ile birlikte nasıl büyük bir heyecanla gittiğimi daha dün gibi hatırlıyorum. Kendisindeki dil zevkine, kelimeleri kullanma ve anlam verme kabiliyetine her zaman hayranlık duymuşumdur. Konuşmalarında anlayamadığım pek çok kelime olurdu ama ses çıkarmadan dinlerdim. Yine böyle bir gün: “Mehmet Dede ile sohbet ederken, kullandığı kelimeleri hiç anlamıyordum. Türkoloji öğrencisi olmama rağmen bu kelimeler bana çok ağır geliyordu. Ancak zamanla dinleye dinleye anlamaya başladım. Bu yüzden ben de bu kelimeleri zamanla anlaşılacağına inanarak değiştirmeden kullanıyorum.” demişti. Kendisinden duyduğum ve öğrendiğim kelimelerin mesleğime ve dilime olan katkısını anlatmakta yetersiz kahrım. Ben de onları değiştirmeden kullanmaya

gayret ediyorum.

Yüksek Lisans yapmak istediğimi söylediğim zaman Türk Dili Anabilim Dalı'nı seçmemi isteyerek milletimizin, diline sâhip çıkacak insanlara ihtiyâcı olduğunu söylemişti. Bu cümle, bana lûgat ve sonrasında kendisiyle çalışma kapısını araladı. Allah'a hamd ederim.

Önceleri sâdece cumartesi günleri ile başlayıp sonrasında ise üç veya dört güne yayılan müşterek çalışmaların bana çok faydası oldu. Kendisi haftanın yedi günü çalışıyordu. En küçük bir zaman dilimini dahi boş geçirdiğini görmedim. Çalışmaya ara verildiğinde, misâfir ve telefonlardan artakalan zamanlarda hep bir şeylerle meşgul olmayı tercih ederdi. Sâmiha Anne de kendisine: "Sen çalışırken dinlenirsin." dermiş. Hak için, Allah rızâsı için, halka yapılan sayısız hizmet ancak böyle açıklanabilir. İşte 34 yıllık bir sabrın, irâdenin meyvesi olan lûgat da böyle ortaya çıkmıştır.

Yanında bulunduğum süre içinde çok ciddî rahatsızlıklar ve ameliyatlar geçirdi. Hepsini güler yüzle karşıladığına şahidim. Hatta o kadar ki ameliyat hazırlıklarını gören birinin şaşkınlıkla: "Sanki hastahâneye değil de pikniğe gidiyorsunuz." dediğini kendisinden işitmiştim. Bu ağrı ve sıkıntılara nasıl dayandığını düşündüğüm bir gün: "Peygamberin de dişi ağrır, kömürçünün de. Önemli olan hâdiseleri karşılama şeklidir." demişti.

1999 yılındaki depremde kaybımız çok fazla idi. Milletçe depremde insanlarımızın yanında olabilmek, yardım edebilmek için çırpınıyorduk. Yine böyle günlerden birinde: "Hâdiseleri iyi tarafından görmeli. İnsan öldüğünde malını, sevdiklerini, her şeyini bırakır. Yanında hiçbir şey götüremez. İşte, deprem bölgesindekiler bunu ölmeden yaşıyorlar. Bu bir îman imtihanıdır. İmanlı olanlar belki yüz yıl yaşasalar erişemeyecekleri bir olgunluğa kavuşabilirler." diyerek ve sıhhati iyi olsa oradaki insanlarımıza kendisinin de yardıma gitmek istediğini söylemişti. Kubbealtı bünyesindeki gençlerden bir grup bu sözlerden hareketle deprem bölgesine gittik. Elimizden geleni yapmaya çalıştık. İşte bu da İlhan Teyze'nin bizim önümüze koyduğu hedeflerden biri idi. Hak için halka hizmet! Bu hâdise Kubbealtı Gençleri'nin kurulma-

sına vesîle oldu. Hâlen Allah rızâsı için hizmet etme yarışındayız. Çok şükür! “Ben bunu yapacağım da ne olacak demeyeceksin, yapacaksın. Allah da şânına düşeni yapar.”

İlhan Teyzemle zaman zaman birlikte kitap, dergi, gazete vb. okuyoruz. Yine bir yazı okumuştuk. Yazarın üslûbu çok sertti: “Üslûbun sertliğiyle değil fikirlerin sertliğiyle mücâdele edilmeli.” dediğini unuttamam.

Yanında bulunduğum her an benim için bir ders ve şükür vesîlesi. Allah’ın bir lutfu. Duruşu, bakışları, sözleri, hâl ve tavırları ile bir insan-ı kâmilî anlamaya ve anlatmaya çalışmak... Önce de söylediğim gibi asla haddim değil! Tek niyâzım İlhan Teyzeme, gönlümün sâhibine lââyık olabilmektir.

Adresi Olmayan Mektup

Mehmet Zeki AKDAĞ

Geceden kurtarır karanlıkları
Zulmeti yıkardık hatırlar mısın
Arzuların kanadında rûhumuz
Göklere çıkardık hatırlar mısın

Bitmeyecek düğün sayar yarını
Dumansız görürdük dağbaşlarını
Bütün bir senenin telaşlarını
Denize dökerdik hatırlar mısın

Millî Mücâdele’de Meçhul Bir Kahraman

Zeynep ULUANT



İstiklâl Harbi mücâhidlerinden Akhisar Cephesi Kuvâ-yı Milli-ye kumandanı Murat Bey:

Bu ibâre 1934 yılından beri Akhisar Reşat Bey Kabristanı’nda sessiz sedâsız yatan bir kahramanın mezar taşında yer almaktadır. Şüphesiz Anadolu, daha nice ismi cismi bilinmeyen şehit ve gâziyi barındıran bir mübârek topraktır. Fakat yaklaşık yetmiş beş senedir memleket toprağında medfun bu gizli kahramanı şimdilerde gündemimize taşıyan olay da neredeyse Millî Mücâdele gibi, mayasında ihlâs ve millî hassâsiyet olan bir hayırlı faaliyetdir. Murat Bey, ilk hanım lugat yazarımız ve Misalli Büyük Türkçe Sözlük’ü dilimize kazandıran İlhan Ayverdi’nin babasıdır. Mecmuamızı elinize alacağınız günlerde sekseninci yaşını idrak edecek olan İlhan Ayverdi’ye bir şükran nişânesi ola-

rak, senenin son sayısında küçük de olsa bir yer ayırmayı ve bu vesîleyle Millî Mücâdele'nin mütevâzı kahramanı Murad Bey'in hayat hikâyesini, ulaşabildiğimiz ölçüde okuyucumuza nakletmeyi vazîfe bildik. Zîra her güzelliğin bilinmesi gerektiğine inanıyorduk ve bu kahraman vatan evlâdının hayat hikâyesi üzerinde yetmiş beş senedir süren bu sessizliğe gönlümüz râzı olamazdı. Bununla birlikte şurası muhakkaktır ki bu uzunca sükûtun en büyük sebeplerinden biri değerli büyüğümüz İlhan Ayverdi'nin kendine âit güzelliklerden bahsetmeyi nefsâniyet addetmesidir. Ama biz onun bu hassâsiyetine saygı göstermekle birlikte, muhterem babasının târihimizin en acı ve en şanlı sayfasındaki mukaddes mücâdelesini gözler önüne sermeyi hem kendisine hem de aziz milletimize karşı ulvî bir vazîfe kabul ediyoruz.



Murat Bey, Annesi İsmet Hanım, Fatma (yardımcı), Eşi Pakize Hanım, Füedâ Hanım (Hala kızı), büyük kızı Samime Hanım, büyük oğlu Basri Bey, küçük kızı İlhan Hanım

1891 (1307) yılında Ödemiş'de doğan Murat Bey'in annesi İsmet Hanım, babası Hasan Basri Bey'dir. Baba tarafından Dağıstanlı olup, ünlü Kafkas kartalı Şeyh Şâmil'in hanımı halasıdır. Tahsil durumu hakkında maalesef fazla bir şey bilemiyoruz. O zamanın şartları düşünülürse yakın merkezler olan İzmir veya Balıkesir'de Rüşdiye ya da İdâdî'ye

gitme ihtimâli akla gelmektedir. Fakat bunlar ancak etraflı bir araştırma sonucunda ortaya çıkabilir. Şu da gözden uzak tutulmamalıdır ki o devirler henüz yaygın bir öğretim anlayışının yerleşmediği fakat ortaokul ve lise mezunlarının dahi fevkalâde kültürlü yetiştiği, şifâhî kültürün nesilleri beslediği günlerdi. 1918 senesinde Pâkize Hanım ile evlenen Murat Bey'in o âteşin günlerinde dahi köşesine çekilmeden hem askerî hem de sivil hayatta aktivitesini sürdürmesinden anlıyoruz ki tahsil durumu ne olursa olsun o milliyetçi bir Osmanlı münevveridir.

Yurdumuzun düşman tarafından paylaşılmaya başlandığı o acı günlerde bilhassa Batı Anadolu, Yunan mezâliminden fazlasıyla nasîbini almakta ve yerli halk ecdad toprağını çoluk çocuk terk etmek zorunda kalmaktadır. Rumların, arkalarında ateşe verilmiş bir çok yer bırakarak Akhisar'a doğru ilerlediğini duyan Kuvâ-yı Milliyeçiler kasabanın sivil halkını kurtarmak için hemen harekete geçerler. Kadınlar ve çocuklar kasaba dışına taşınmak üzere derhal trenlere doldurulur. Can havliyle evlerini terk eden zavallı kadınlardan biri öyle perîşandır ki şaşkınlıkla başına şapka yerine dikiş makinesinin kapağını geçirmiştir. Fakat nedense tren bir türlü kalkmamaktadır. Kuvâ-yı Milliye kumandanı Murat Bey huzursuzdur. Atının üstünde sabırsızlıkla trenin kalkmasını beklerken Rum makinistin Yunan askerlerine vakit kazandırmak için bilhassa ağırdan aldığını anlar. Hemen silahını adamın şakağına dayadığı gibi "Ya treni hareket ettirirsin ya da seni şuracıkta gebertiveririm" der. Pabucun pahalı olduğunu anlayan makinist treni hareket ettirir ve Murat Bey'in bu gözüpek davranışı sâyesinde yüzlerce insanımızın hayâtı kurtulmuş olur.¹

İki defa düşman işgâli gören ve senelerdir dostça geçindikleri Rum komşularının ihânetini bizzat yaşayan Akhisar halkı Millî Mücâdele'de şüphesiz çok zorluk çekmiştir. Bu senelerde bilfiil elde silah çarpışan Murat Bey'in çok sayıda acı hâtırası olmalıdır. Bunların fazla bilinemesinin genç yaşta vefat etmesinden ileri geldiğini düşünüyoruz. Fakat ne mutlu bize ki oranın hizmeti şiar edinmiş insanları tarafından kuru-

¹ Bu olay Murat Bey'in ikinci evlâdı Samime Giray tarafından nakledilmiştir.

lan AK-SEK Vakfı'nın yayınladığı kitapta müteaddid defalar adından bahsedilmek sûretiyle Akhisar'ın bu kahraman evlâdı üzerindeki sis perdesinin biraz olsun aralandığını görüyoruz. İşte Murat Bey'in adının geçtiği bâzı bölümler:

*Koyuncuoğlu millî tabur kumandanlığına Tirelizâde İsmâil Bahri Bey (savaştan sonra Akhisar Belediye Başkanı), Burunören tabur kumandanlığına da Murat Bey atanmıştı.*²

Ayrıca Hasan İzzettin Dinamo'nun *Kutsal İsyan* kitabında da Murat Bey, Burunören Millî Tabur Kumandanı olarak belirtilmektedir.

*Akhisarlılar Ata'nın şapka devrimine de büyük destek olmuşlar ve 10 Ekim 1925'de daha şapka kânûnu çıkmadan Cumhuriyet Halk Fırkası başkanı Murat Bey, Boncuklu Ahmet Efendi'ye İzmir'e gitmesini ve şapka bulup getirmesini söylemiştir. Gece olmasına karşın İzmir'de dükkânlar açılıp bir kamyon şapka Akhisar'a getirilmiştir.*³

*Rahmetli Atatürk üçüncü defa Akhisar'a gelmişti. İzmir'de ortaya çıkarılan suikast nedeni ile Ata'nın trenine görevliler dışında kimse yaklaştırılmıyordu. Gâzi trenden indi. Kendisini ilk karşılayan zevat arasında bulunan Cumhuriyet Halk Fırkası reisi Murat Bey'e "Bana ne ikram edeceksiniz?" diye sordu. Murat Bey de "Ayrı vereceğiz Paşam" deyince "Çok güzel" dediler, sonra kendilerine gösterilen koltuğa oturdular.*⁴

Şüphesiz burada asıl önemli olan, Murat Bey'in Gâzi'ye ikram ettiği bir bardak ayrıran veya İzmir'den getirdiği şapkalardan çok, sergilediği şuurlu aktivite ve içinde yer aldığı mûtenâ muhittir. Gene Murat Bey'in evlatlarından öğrendiğimize göre Millî Mücâdele sırasında kendisinin Celâl Bayar, nâm-ı diğer Gâlip Hoca ile sıkı bir teşrîk-i mesâisi olmuştur. Ne yazık ki bu yakın işbirliğinin ayrıntılarına vâkıf değiliz. Fakat aynı kitaptan Celâl Bayar'ın Akhisar müdâfaası sırasında meydana gelen bâzı aksaklıkları gidermek üzere buraya bizzat ziyârette bulunduğunu öğrenmekteyiz. Bu sıkı işbirliği bilhassa düşman işgâline karşı direnişin hüküm sürdüğü bu günlerde cereyan etmiş olmalıdır.

² *İlkçağdan Günümüze Akhisar*, Akhisar Sağlık Eğitim Kültür Vakfı Yayınları, Dr. Bâki Satış, 1994, s.375.

³ a.g.e, s.429.

⁴ a.g.e, s.432.

Daha sonra Murat Bey'i kan ve ateş dolu günlerin akabinde başlayan sivil çalışmaların tam ortasında görüyoruz. Bunlardan en önemlisi o zamanlar adı Tayyâre Cemiyeti olan Türk Hava Kurumu'nun başkanlığını yapması ve savaştan hayli zarar görerek çıkmış aziz ordumuza çeşitli vilâyetler tarafından yapılan uçak bağışında başı çekmesidir. Akhisar Tayyâre Cemiyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne iki uçak birden



Murat Bey Türk Hava Kurumu'na hediye edilen uçakla ve Akhisar'lı çocuklarla birlikte bağışlar. (Akhisar 1, Akhisar 2). Târihin tozlu yaprakları arasına gizlenip kalmış bu hayırlı faaliyetlerin ortaya çıkmasını sağlayan ve Millî Mücadele'nin büyük kahramanlarından Bakırlı Saçlı Efe'nin eşyâsının da sergilendiği bir müze-köşe ihdas eden Akhisar Hava Meydan ve Garnizon Komutanlığı'na da minnet ve şükran borçluyuz. Zîra bir ordu-millet olan bizler bilmeliyiz ki hâfıza-i beşer nisyan ile mâlûldür ve bunu engellemenin en güzel yolu emânete sâhip çıkmaktır.

Murat Bey savaş sonrası yıllarda sivil hayattaki aktivitesini Akhisar'a ilk defa sinemayı getirerek sürdürür. Bu bina ilk yıllardaki orijinal

hâlini çoğunlukla kaybetmekle birlikte hâlâ ayaktadır. Aynı zamanda Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Akhisar Şubesi başkanlığı ve mütemetliğinde de bulunan Murat Bey'in 1927 yılında Akhisar'da toplanan tütün kongresinde aktif görev aldığını da görüyoruz.⁵ Kendisi aynı zamanda, kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ve bronz Tayyâre Madalyası sâhibidir.



Akhisar'da Cumhûriyet Halk Fırkası
mu'temedi Murad Bey

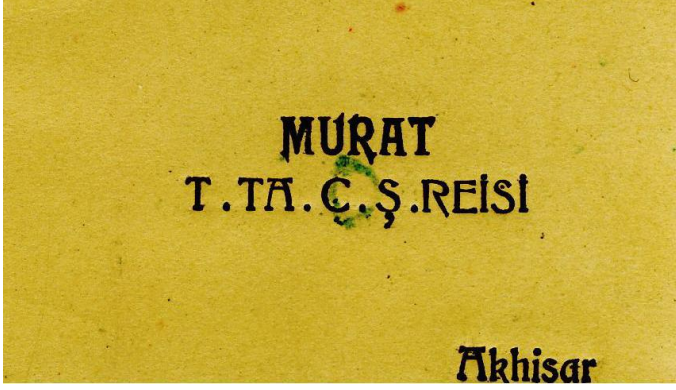
Aziz ve sevgili vatanımızın müda-
faası ve inkişaf-ü terakkîsi mekasıd-ı
âliyesiyle teşekkül eden Tayyâre
Cemiyeti ibraz buyurduğunuz hami-
yet ve mürüvvetin bir nişâne-i ifti-
hârı olmak üzere zât-ı âlilerine bir
kıt'a bronz Tayyâre Madalyası tak-
dîm ile kesb-i şeref eyler.

20 Teşrin-i evvel 346 (1927)

Türk Tayyâre Cemiyeti
Reisi
Rize Meb'ûsu
(imza)

nır. Tedâvi için gittiği Viyana'da da şifâ bulamaz zîra o devrin tıbbî im-
kânları yetersizdir. 5 Mayıs 1934 günü ise henüz kırklı yaşlarını sürer-
ken vefat eder. Arkasında dul bir eş ve Basri, Samime, İlhan, Vasfi
adında dört küçük yetim bırakarak ölen Murat Bey'in şahsında, şanlı
târihimizin mukaddes mücâdelelerle dolu sayfalarında adı geçen geç-
meyen bütün kahramanlarını rahmet ve minnetle anıyoruz.

⁵ a.g.e, s. 439.



Murat Bey'in kartviziti

Hocam Prof.Dr. Ömer Fâruk Akün

Prof. Dr. Abdullah UÇMAN*

Hepimizin çok iyi bildiği gibi günlük meşgaleler arasında, hele belli bir yaştan sonra zaman o kadar süratle geçiyor ki, zamânın nasıl geçtiğini fark edemiyoruz. Ben de bu toplantı dolayısıyla oturup şöyle bir geriye dönüp baktığımda, Ömer Fâruk Akün hocayı, Câhit Sıtkı'nın "Otuz Beş Yaş" şiirinde "yolun yarısı" dediği oldukça uzun bir zamandan beri, yâni tam otuz beş yıldan beri tanımakta olduğumu fark ettim. Dile kolay, kolayca telâffuz ediliveren otuz beş yıl...

Hâtıraların sisleri arasında hocayı ilk defa 70'li yıllarda Edebiyat Fakültesi'nin Türkoloji koridorundaki 326 numaralı Tanpınar Dershânesi'nde, dâima ayakta, masanın başında, eskilerin tâbiriyle, "ders takrîr ederken" hatırlıyorum. Zaman zaman, bir hâtıra olarak hâlâ sakladığım bu yıllara âit ders notlarıma baktığımda, hocanın "Edebî eser neye denir; şâheser nedir? Otantik eser nasıl olur, apokrif eser neye denir; edisyon kritik nedir? Bir yazma eserin şeceresi nasıl çıkarılır; müellif nüshası nedir?" gibi, esâsında doktora düzeyinde yapmış olduğu bu derin ve geniş kapsamlı dersler, yazma eser bir yana, henüz eski yazı matbû bir eseri dahi görmemiş olan bizler için, yâni bütün sınıf için oldukça sıkıcı geliyor, ancak bugünkü sistemle asla mukâyese edilemeyecek o günkü disiplinli hava içinde sesimizi de çıkaramıyorduk.

Gâliba "Edebiyat Târihinin Meseleleri" adını taşıyan bu çok önemli dersten, bu konuda ne yazık ki hiçbir hazırlığı, daha doğrusu herhangi bir alt yapısı olmayan biz öğrenciler fazla bir şey anlayamadığımız gibi, zevk de alamıyor; ayrıca, adı geçen dersin hiç ara verilmeden üst üste tam üç saat devam etmesinden de bir hayli sıkılıyorduk. Tabii o yıllarda hoca-talebe ilişkisi bugünkü kadar rahat değildi; hocalarımızla bizim

* İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Turizm Dâire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü tarafından 20 Mayıs 2006 târihinde düzenlenen "Edebiyatımıza Hayat Verenler: Meslek Hayâtının 60. Yılında Prof. Dr. Ömer Fâruk Akün" adlı toplantıda yapılmış konuşma metnidir.

aramızda oldukça geniş bir mesâfe vardı ve doğrusunu söylemek gerekirse, nedense bâzı hocalarımızdan çekiniyorduk. Hele benim gibi, huyunu suyunu henüz bilmediği İstanbul'a taşradan yeni gelmiş birinin gözünde üniversite hocası, âdeta bir dağ kadar yüksek ve yanına yaklaşılmaması imkânsız muazzam bir varlıktı.

Bizim için oldukça ağır bir tempoda geçen bu dersler giderek daha da ağırlaşmaya başlayınca, bir gün birkaç arkadaş, her şeyi göze alarak, dersten sonra hocaların odasına giderek bütün sınıf adına durumu îzah edip, bu kadar uzun süren ders sırasında dikkatimizin dağıldığını ve eğer iki ders arasında 5 dakikalık bir çay molası verilirse, çok iyi olacağını söylemeye karar verdik. Bütün cesâretimizi toplayarak odanın kapısını çalıp içeriye girdik ve bütün sınıf adına ricâmızı bildirdik. Hoca ilk önce ne demek istediğimizi anlamadı veya anlamazlıktan geldi; hemen arkasından da, bize göre son derece mâsumâne bu talebimize şiddetle karşı çıkarak “üç saatte ben ancak dersin havasına giriyorum; olmaz öyle şey!” diyerek bize kapıyı gösterdi. Biz de mecburen yıl sonuna kadar derse aynı tempoda devam ettik. Hocayla ilgili olarak hatırladığım en eski hâtıram budur.

Sanıyorum ikinci sınıftayız; bu defa hoca “Batı Edebiyatında Akımlar” adıyla başka bir ders veriyor. Hocaların elinde küçük ebatta bir kitap var; kitap bir kapla kaplı olduğu için, kitabın ve yazarın adı görünmüyor. Hoca her zamanki gibi dersini yine irticâlen anlatıyor, ama arada bir elindeki kitabın bir sayfasını açıp: “Ankaralı profesör bu konuda şunları söylüyor; Ankaralı profesör bundan şöyle bahsediyor; Ankaralı profesör böyle diyorsa da aslında o mesele öyle değildir!” tarzında kitaba atıflarda bulunuyor. Kim bu Ankaralı profesör, belli değil! Bizde bir merak, bir merak; ama cesâret edip bunu hocaya sormak ne mümkün! Bu ders de bu tempoda böylece sona erdi. Bir yıl boyunca derste masada devamlı gözümüzün önünde duran ve enini boyunu, hatta bölüm başlıklarını ve hurufâtını ezberlediğimiz bu kitabı yıllar sonra bir gün tesâdüfen Sahaflar Çarşısı'nda görmeyelim mi! Nihâyet o zaman, hocaların Ankaralı profesör diyerek nedense adını vermediği yazarın, o yılların tanınmış sanat târihi ve estetik hocası Prof. Suut Kemal Yetkin ol-

duğunu; kitabın da onun o yıllarda çok tutulan *Batı Edebiyatında Akımlar* kitabı olduğunu öğrendik. Ama yıllar sonra... Zaman zaman hocanın böyle kendine özgü davranışlarına rastlamak mümkündü.

Çok net olarak hatırladığım yine bu yıllara âit bir hâtıra daha: Fakültede gâliba üçüncü sınıftayız. Hoca bizim sınıfa sene başından itibaren *Rûbâb-ı Şikeste*'den, şâirin sanat anlayışına uygun bâzı şiirleri ele alıp tahlil etmek suretiyle Tevfik Fikret'i işliyor. Bir sömestr bu şekilde tamamlandı; ikinci sömestr biz yine Tevfik Fikret'e devam ediyoruz; sömestrin sonlarına yaklaştık *Rûbâb-ı Şikeste*'ye ve Tevfik Fikret'e devam... Bir gün, dersin en harâretli yerinde, aslında Arap-Fars Filolojisi öğrencisi olduğu halde Türkoloji'den sertifika alan sınıf arkadaşımız, şu anda Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde Türk-İslâm Felsefesi hocasısı olan Prof. Dr. Mahmut Kaya, ayağa kalkarak: "Hocam, tam bir yıldır Tevfik Fikret okuyoruz; Türk edebiyatında Fikret'ten başka şâir yok mu!" diye, hocaya itiraz etme cür'etinde bulundu. Tahmin edersiniz, hoca bu şekilde dersine müdâhalede bulunan talebeyi derhal sınıftan dışarı çıkarttı ve biz de kaldığımız yerden yıl sonuna kadar Tevfik Fikret'e devam ettik.

Dolu dolu geçen bu dersler gerçekten değişik kültür seviyesindeki biz öğrencilere ne kadar faydalı oluyordu; bunu tahmin etmek çok zor; ama şu anda hocanın o yıllarda gerek "Tanzimat Edebiyatı", gerekse "Servet-i Fünun Devri"ni işlediği derslerinde tutabildiğim notlarımı zaman zaman elime aldığım da, bu derslerin gerçekten bizlerin o günkü bilgi seviyemizin çok çok üstünde yapılmış dersler olduğunu görüyorum.

Fotokopi denilen şeyin henüz mevcut olmadığı o yıllarda biz sınav öncesi diğer hocalarla beraber Ömer Fâruk Akün hocanın da *İslâm Ansiklopedisi*'nde yayımlanan "Nâmık Kemal", "Şemseddin Sâmî" ve "Şinâsi" hakkındaki maddelerini kütüphâne de oturup günlerce defterimize kopya etmiş; "Merkad-i Fâtihi Ziyâret Manzûmesinin Tahlili"nin de özetini çıkarıp sınava hazırlanmıştık.

*

Fâruk Akün hocayı yakından tanıyanlar, onun çalışma tarzını bilenler, yazdıklarını dikkatle okuyanlar şunu da çok iyi bilirler: Akün hoca, dilimizdeki o meşhur deyimde ifâde edildiği gibi, kılı kırka değil,

belki elliye, belki seksene, yeri geldiğinde yüze yaran, kendinden başka kimseye benzemeyen tam bir mizaçtır.

Yıllardır değişik çevrelerden ısrarla gelen taleplere rağmen hoca nedense, hemen her biri müstakil bir monografi mâhiyetindeki makâle ve ansiklopedi maddelerini henüz kitap hâline getirmedi. Hocanın bu davranışı, doğrudan doğruya, ele aldığı bir konuda eksiklik olabileceği, görmediği veya atladığı herhangi bir şey bulunması, yâni mükemmellik endişesinden kaynaklanan örnek bir davranıştır ve özellikle günümüzde el çabukluğuyla kısa zamanda birçok şey yapmaya kalkan bizlere ve bugünkü genç nesillere örnek alınması gereken bir davranıştır.

Çeşitli vesilelerle zaman zaman bize anlattıklarından hatırlayabildiğim kadarıyla, hocanın kitaplarla haşır neşir olması, yâni kitapların veya başka bir tâbirle ilmin tozunu yutması çok erken yaşlarda başlamış. Bugün bizlere çok garip gelecek, ama hoca daha ilk mektep sıralarında kendi kendine eski yazıyı öğrenir ve arada sırada Beyazıt Kütüphânesi'ne gider, o yıllarda kütüphânenin dillere destan müdürü İsmail Sâib Efendi'den yazma eserler istermiş!..

Hocanın çalışma tarzını bilenlerin veya yakından görenlerin bu durum karşısında hayrete, hatta dehşete kapılmaması mümkün değildir! Öğrencilik yıllarımda bir gün hocayı o zaman Beyazıt'ta bulunan Belediye Kütüphânesi'nin çalışma salonunda gördüm. Hocanın sağ ve sol yanında üst üste konmuş iki yığın kitap, hoca âdeta kitap yığınlarının arasında kaybolmuş gibi kendini kaptırmış çalışıyordu. Ünlü Bolşevik İhtilâli olurken Pavlof'un asistanına "Bize ne, işimize bakalım!" demesi gibi, hoca da kitaplar arasına dalıp çalışmaya başlayınca dünya yıkılsa umurunda olmaz, çalışmasına ara vermeden devam ederdi.

1999 depreminden önce hoca yeni, yâni *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* için yoğun bir şekilde, gece gündüz "İbnülemin Mahmud Kemal İnal" maddesini hazırlamaya çalışıyordu. Bunun için de hemen her sabah görevli memurlardan önce Üniversite Kütüphânesi'nin kapısına gelip; kütüphânenin bitişiğindeki Kaptan-ı Deryâ İbrahim Paşa Câmii'nde öğle namazını kıldıktan sonra öğle tâtilinde bir daha dışarıya çıkmadan, hatta herhangi bir şey yiyip içmeden, kütüphânenin kapanış

saatine kadar durup dinlenmeksizin, bitip tükenmeyen bir enerjiyle çalıştığına şahsen ben defalarca şahit oldum. Hocanın bu çalışma temposuna ve bitip tükenmek bilmeyen enerjisine, ben kendi adıma söyleyeyim, gıpta etmemek mümkün değildir!

Bütün bunlar bize, hocada bizlerdeki gibi bir “zaman” kavramının olmadığını göstermektedir. Hocanın bu şekildeki çalışma temposunu düşünürken hep Aziz Nesin’in bir oyununu hatırlarım: Bir günün 36 saat olduğu bir gezegen... Sanıyorum birçoğumuzun haberi vardır; üniversite mensubu birçok ilim adamıyla olduğu gibi birkaç defa hocayla da tartışan, yâni kavgalı olan rahmetli Orhan Şâik Gökyay, hocayla ilgili olarak bir gün: “Fâruk Akün, insan ömrünün 250-300 sene olduğunu zannediyor; ona göre planlar yapıyor ve çalışmalarını sürdürüyor!” demişti. Evet, farklı bir bağlamda söylenen Orhan Şâik hocanın bu sözleri de aslında bir gerçeği yansıtmaktadır; o da şudur: Gerçek mânâda ilim ciddî bir iştir ve bu iş de asla kısa zamanda olmaz; ciddî bir ilmî disiplin olmadan, hele hele para kazanmak için yapılan bu tür çalışmalar hiç bir işe yaramaz!

Bütün bu davranışlarıyla hoca bizlere gerçek anlamda edebiyat araştırmacılığının her şeyden önce ciddiyet, büyük bir sabır, geniş bir tecessüs, ilmî disiplin ve büyük bir bilgi birikimi gerektirdiğini öğretmiştir; böyle bir donanıma sâhip olabilmek de elbette kolay değildir ve öyle zannedildiği gibi kısa zamanda olmaz. Hocanın bu tavrı bizler için bir örnek olmalıdır; elbette bizlerin hoca gibi olmamız mümkün değildir, ama en azından örnek almaya çalıştığımız bir tavidir.

Hocayı yakından tanıyanlar, onun öyle her yayımlanan kitabı, yapılan her türlü çalışmayı kolay kolay beğenmediğini de çok iyi bilirler. Hocanın özellikle *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*’nde yayımlanan bazı maddelerinin bibliyografyalarına bakarsak, orada konuyla ilgili öteden beri müteber zannedilen birçok kaynağın, tabîî gerekçeleriyle birlikte, hoca tarafından “baştan sona hatalarla dolu” tarzındaki ifâdelerle, ilmî bir çalışmada asla kaynak olarak kullanılamayacağını belirttiğini görürüz.

*

Cumhûriyet’in kuruluşundan bugüne kadar ülkemizde esas îtibâ-

riyle ilim hayâtının merkezinin, daha doğrusu ilmî çalışmaların yapıldığı esas kurumların üniversiteler olduğu veya olması gerektiği bir gerçektir. Ayrıca, bugün artık üniversite hayâtını da YÖK öncesi ve YÖK sonrası diye kesin çizgilerle ikiye ayırmamız da mümkündür.

YÖK uygulamalarının daha yeni başladığı günlerde, hocayla “Mükemmel bir Türk edebiyâtı târihi”⁶ yazılıp yazılamayacağı; bunun için neler gerektiği konusunda yapılan bir mülâkatta, hoca Türkiye’deki kütüphânelerin iyi çalışmadığı, Türk edebiyâtıyla ilgili yurt dışındaki eserlere ulaşmanın zorluğu, kaynak yetersizliği gibi bugün hâlâ geçerli birtakım engelleri sıraladıktan sonra, asıl şu çok önemli noktaya geliyordu: Edebî şahsiyetler, edebî eserler ve edebî dönemlerle ilgili ciddi monografilerin yokluğu ve bir de bizim edebî eserlerimizin henüz güvenilir neşirlerinin yapılamamış olması.. 1981’den sonra, yani YÖK’ün kuruluşundan sonra ülkemizdeki üniversite sayısında çok büyük bir artış oldu; eski ve yeni kurulan üniversitelere alınan yeni öğretim elemanlarının her biri akademik hayatta yükselebilmek için ister istemez bir şeyler yapıyorlar ve gerçekten 25 yıldan bu yana ortalıkta yeni birçok araştırma dolaşıyor, ama acaba bunların kıymet-i harbiyyesi nedir? YÖK yasasında belirlenen “Yüksek lisans tezi iki yılda”, “Doktora tezi üç yılda bitirilmek zorundadır” hükmü ile acaba ortaya ne gibi yeni ve orijinal çalışmalar konulabilmektedir! Hocanın, “tam dört yılda hazırladım” dediği “Nâmık Kemal’in Kitap Hâlindeki Eserlerinin İlk Neşirleri” adlı bir makâlesi için harcadığı zamanla kıyaslandığında, bu kadar bir süre gerçek anlamda ilmî çalışma için acaba yeterli midir? Bütün bu uygulamalar, hocanın yukarıdan beri sıralamaya çalıştığım ilmî disiplin kriterleriyle asla bağdaşmayan; hocanın düşündüğü ve planladığı mükemmel edebiyat târihine katkısı bir yana, tam aksine işi daha da içinden çıkılmaz bir hâle getirmekten başka bir şey değildir! Hocanın, eskiden beri, kültür hayatımızda ciddi bir tenkit mecmuasının bulunmamasından şikâyetinin de, doğrudan doğruya bu konuyla ilgili olduğu

⁶ “Bir Türk Edebiyatı Târihi Yazmak Mümkün Müdür?...” (Orta sayfa konuşması; *Dergâh*, sayı 1, Mart 1990, s.12-13, 18-19).

anlaşılmaktadır.

*

Fakültede son sınıfta bulunduğum 1972 yılında, hocanın hâlâ kitap hâlinde yayımlanan tek eseri olarak kütüphanelerimizde müstesnâ bir yeri bulunan *Nâmık Kemal'in Mektupları* adlı, aslında *Nâmık Kemal'in Husûsi Mektupları* ⁷ adını taşıyan başka bir eserin ilk iki cildinin doğrudan doğruya tenkidinin yapıldığı, 500 küsur sayfa hacmindeki kitabı yayımlanmıştı. Çok iyi hatırlıyorum; gerek üniversite câmiasında, gerekse üniversiteye yakın çevrelerde, hocanın bu eserle ne yapmak istediği tam olarak anlaşılamadığından, kitaba farklı bir gözle bakılmış, daha doğrusu biraz küçümsenmiş ve “Başka birinin kitabını tenkit etmek yerine bu zaman zarfında kendisi bir eser yazsaydı çok daha iyi olurdu!” tarzında eleştiriler yapılmıştı.

Ancak, bu eserin kendisini bir kenara bırakalım, kitabın sâdece 20 sayfa tutan giriş kısmını dikkatle okuduğumuzda şunu görürüz: Hoca burada, ilmî disiplin ve ilmî zihniyetin ne olduğunu, gerçek anlamda ilmî çalışmanın nasıl yapılması gerektiğini, ilmî çalışmalarda kaynak olarak kullanılacak güvenilir neşirlerde nelere dikkat edilmesi gerektiğini; bunun için de kılı kırka değil, bazan seksene, hatta yüze yarmak icap ettiğini mükemmel bir şekilde göstermiş; ilmî çalışmalarda ayaklarını sağlam bir zemîne basması gereken ilim heveslisi genç nesillerin önünde geniş bir ufuk açmış ve bu anlamda büyük ve örnek bir eser ortaya koymuştur.

*

Dilimizde, “külyutmaz” diye çok güzel bir tâbir vardır; 30 yıldan bu yana ilmî faaliyetlerini adım adım tâkip etmeye çalıştığım hoca, bana göre, akademik hayatta bu tâbire gerçek anlamda hak kazanan ilim adamlarının başında gelmektedir. Bunu anlayabilmek için, sâdece hocanın emekli olmadan önce girdiği çeşitli doktora, doçentlik ve profesörlük jürilerinde yazmış olduğu ve her biri müstakil bir ilmî makâle niteliğindeki raporları dikkatle incelemek kâfidir. Hoca, keşke bu ra-

⁷ Fevziye Abdullah Tansel, Nâmık Kemal'in Türk Tarih Kurumu tarafından satın alınan mektupları üzerinde 25 yıl kadar çalışmak suretiyle 1043 adet mektubu dört büyük cilt hâlinde yayımlamıştır (Ankara 1967, 1969, 1973, 1986).

porlarını da diğer makāle ve ansiklopedi maddeleri gibi, günün birinde ilmî birer tenkit örneği olarak yayımlasa da bizler de ilmî rapor nasıl yazılır görsek!

Edebiyat Fakültesi'nde Yeni Türk Edebiyatı Kürsüsü'nde asistan olduğum yıllarda zaman zaman bir kısmını bizlere temize çektiği hocanın bu raporlarında da, yine başka hiçbir hocada göremediğimiz bir ciddiyet ve ilim haysiyeti ile karşılaştık. Hoca bu raporlarıyla, meselâ Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin yerinin nerede olduğunu bilmediği halde, birtakım makālelerinin dipnotlarında bizzat görmüş gibi, bir yığın arşiv belgesinin numaralarını zikreden, ilmî kisveye bürünmüş nice çalışmayı hâk ile yeksân etmiş, diğer jüri üyelerini aldatmayı başaran nice açığöz üniversite mensubunu perîşan etmiştir.

Şimdi burada tek tek isimler sıralamak istemiyorum ama, bunlardan ikisini hatırlatmadan geçemeyeceğim. Hatırladığım kadarıyla bunlardan birisi, "Ahmet Midhat Efendi'nin İstanbul Kütüphânelerinde Mevcut Bilinen ve Bilinmeyen Eserleri" adlı oldukça iddialı bir çalışma, diğeri de bir Osmanlı hanım sultanının dîvanının edisyon kritiği". İlk çalışmanın sâhibi, adı geçen çalışmayı hazırlarken tek tek kitapları eline alıp incelemek ve belli bir takım ölçülere göre hareket etmek yerine, sâdece kütüphâne fişlerini gözden geçirip bunlarda yazılanları kaydetmekle yetinmiş ve netîcede fişlerde yer alan ne kadar Ahmet Midhat veya A. Midhat varsa hepsi bizim Ahmet Midhat Efendi'ye mâledilmiş. Sonuçta da, Ahmet Midhat'ın vefat ettiği târihlerde henüz ülkemizde adı pek duyulmamış Emile Durkheim'in bir eseri de Ahmet Midhat'a tercüme ettirilmiş.

İkincisi çok daha vahim: Doçent adayı, jüriye 500 sayfa hacminde bir çalışma sunuyor; ama nereden bakarsanız bakın çalışma 500 sayfalık bir hacimde görünmüyor. Aday, herhalde, nasıl olsa hiçbir jüri üyesi tek tek sayfaları kontrol etmez düşüncesiyle, yâni jüri üyelerinin ilmî kariyerlerini hiçe sayan bir tavırla, aradan 100 sayfalık bir kısım atlayarak, yâni 150. sayfadan 250. sayfaya geçerek, güzelce ciltlettiği çalışmasını ilmî eser diye sunma gafletinde bulunur. Ve gerçekten, hoca dışındaki diğer jüri üyelerinin hiçbirisi bu durumu fark edemez!

İşte hoca, aynı zamanda, yukarıda vurgulamaya çalıştığım, akademik hayatta asla yapılmaması gereken bu tür ayak oyunlarına pabuç bırakmayacak kadar uyanık ve külyutmaz bir yapıya ve hassâsiyete sâhip; bugün eğer akademik muhitlerde kalmışsa, ilim ahlâkına, ilim nâmusuna sımsıkı bağlı çok az sayıdaki haysiyetli akademisyenin başında gelen örnek bir ilim adamı olarak karşımızda durmaktadır.

*

80 ile 90'lı yıllarda yaz tâtillerinde hoca ile birkaç defa İstanbul Üniversitesi'nin Enez'deki kampında da bir araya gelmiştik. Herkes buraya dinlenmeye giderken, hoca tam aksine çalışmaya gelirdi. Daha ilk gün elinde belki hocayla yaşıt, artık antika sayılacak deri çantası tıka basa dolu olduğu halde kapıdan görünür; yemek saatleri ve yemekten sonra kısa bir kahve molası dışında hoca, ne deniz, ne kum, ne de güzel havayı umursamadan, doğruca kendine tahsis edilen binâyâ kapanır ve çalışmaya koyulurdu. İşte, biraz sonra isimlerini sayacağım *İslâm Ansiklopedisi*'ndeki bir kısım maddelerle makâleler hep bu şekilde fedâkarlıklarla ortaya çıkmıştır.

*

1980 yılı ortalarında, başlangıçta adını hocayla birlikte tespit ettiğimiz, ancak rahmetli hocam Mehmet Kaplan'la çalışmak nasip olan Rıza Tevfik'le ilgili doktora tezimi tamamlamıştım. Kaplan Bey, mutlaka Akün hocaya da gidip tezimi hazırlarken nasıl çalıştığımı ve tezimde neler yaptığımı kendisine de anlatmamı istemişti. Bunun üzerine bir gün hocanın odasına giderek çalışmamda ne yaptığımı ana hatlarıyla anlattım. Hoca dikkatle dinledikten sonra; "Rıza Tevfik'in bir de Balkan neşriyatı vardır; bunları gördün mü?" dedi. Ben de, 1905 yılında Selânik'te yayımlanan *Çocuk Bahçesi* dergisindeki dil tartışması dışında, başka bir şeye rastlamadığımı söyledim ve hocanın yanından ayrıldım. Ama hocanın bu îkâzı içime bir kurt düşürdü ve "Acaba görmediğim, bibliyografya bakımından büyük bir eksiklik teşkil edecek, atladığım bir şey var mı?" diye, bir yaz tâtili boyunca başta Hakkı Tarık Us Kütüphânesi olmak üzere tam üç ay İstanbul kütüphânelerindeki Balkan neşriyatını tek tek gözden geçirdim. Bu tarama faaliyeti sırasında Rıza Tevfik bibliyografyası açısından büyük bir eksiklik teşkil edecek

önemli bir şeyle karşılaşmadım ama, bu tarama sâyesinde benim çalış-
ma alanıma giren pek çok yeni malzemeyle karşılaştım; bu sâyede,
özellikle II. Abdülhamid devrinde merkezden daha serbest sayılabile-
cek bir ortamda faaliyet gösteren Balkan neşriyâtına muttali oldum.

*

Herkes gibi hocanın da ilim ve fikir âleminde beğendiği ve beğen-
mediği; tuttuğu ve tutmadığı birtakım isimler vardır. Bunları burada
teker teker sıralamakla vaktinizi almak istemiyorum; hocanın yazmış
olduğu makâle ve maddelerin bibliyografyalarını dikkatle incelediği-
mizde bunları kolayca görebiliriz. Ama hocanın edebiyat târihçileri
arasında gerek ilmî açıdan, gerekse başka yönleriyle beğendiği ve takdir
ettiği bâzı isimler var ki, bunları zikretmeden geçemeyeceğim: Bunla-
rın başında elbette, Türkiye’de ilmî anlamda edebiyat târihçiliğini baş-
latan Prof. M. Fuad Köprülü, arkasından hocası Ahmet Hamdi Tanpı-
nar ve yakın arkadaşı Nihad Sâmi Banarlı gelmektedir. Bunların dışın-
da, hocanın haklarında maddeler yazdığı ilmî ve edebî şahsiyetler de,
aynı zamanda onun beğendiği ve takdir ettiği isimler arasında yer alır.

*

Hocayı yakından tanıyanlar, çok erken yaşlarda kitap toplamaya
başladığını ve oldukça zengin bir kütüphâneye sâhip olduğunu da çok
iyi bilirler. Kitapla haşır-neşir olan ve eskilerin hâfız-ı kütüb dedikleri
türden kitap tutkunlarının hepsinde görülen bir özellik hocada da mev-
cuttur. Hocanın gerek kütüphâne olarak kullandığı eski evinde, gerekse
şu anda İslâm Araştırmaları Merkezi’nde (İSAM) kendisine ayrılan ol-
dukça büyük odada artık kitap koyacak bir yer kalmadığı halde, hoca
hâlâ sahasıyla ilgili yeni neşriyâtı tâkip etmeye çalışmakta, bunun için
de sürekli külliyetli miktarda para harcamaktadır.

Birkaç yıl önce, yine bu salonda hocanın da konuşmacı olduğu Ah-
met Hamdi Tanpınar’la ilgili bir toplantıdan sonra Yerebatan Sarnıcı’n-
da yapılacak bir şiir okuma toplantısı için hocayla berâber Çağaloğlu’na,
daha doğrusu Kitabevi Yayınevi’ne gitmiştik. Hoca, o sırada yayımladı-
ğı kitap sayısı henüz 150’lerde olan Kitabevi’nin, sırayla raflarda dizili
kitaplarını görünce, yayınevi sâhibi Mehmet Varış’a: “Mehmet Bey, be-

nim buraya bir kamyonetle gelmem lâzım! Bana vereceğin kitaplar öyle poşetle, torbayla falan taşınacak gibi değil!” demişti.

Hocanın telâkkisine göre, özel veya genel kütüphânelerde asla lüzumsuz diye bir şey bulunmaz; tek bir yaprak parçası bile bir gün gelir birilerine lâzım olabilir! Onun için kütüphânenin tasfiyesi diye bir şey de asla söz konusu değildir! Bir gün İSAM’da bir arkadaşımız, bir madde için kütüphânesinde aradığı bir kitabı bulamadığından bahseden hocaya; “Hocam ben sizin kütüphânenizi gönüllü olarak tanzime tâlibim, ama mükerrer nüshalar benim olacak!” dediği zaman, hocanın nasıl hiddetlendiğini ve “Mükerrer de olsa, onun mutlakâ bir sebebi vardır; kütüphânedен hiçbir zaman dışarıya kitap çıkmaz!” dediğini dünkü gibi hatırlıyorum.

*

Zannediyorum bugün birçok genç araştırmacı Akün hocayı daha ziyâde eski ve yeni *İslâm Ansiklopedisi*’nde maddeleri yayımlanmış bir madde yazarı olarak tanımaktadır. Halbuki hoca sâdece madde yazarı bir ilim adamı değildir; hoca değişik çevrelerden gelen çeşitli tekliflere rağmen nedense hâlâ kitaplaştırmadığı ve çoğu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından yayımlanan *Türkiyat Mecmuası* ile *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*’nde kalan araştırma ve incelemeleriyle Türk ilim âleminde ses getirmiş birçok önemli makâlenin de müellifidir. Bunlar arasında özellikle “Abdülhak Hâmid’in Merkad-ı Fâtih’i Ziyaret Manzumesi ve İçindeki Görüşler”, “Şinâsi’nin Bugüne Kadar Ele Geçmeyen Fatin Tezkiresi Baskısı”, “Şinâsi’nin Fatin Tezkiresi Baskısındaki Yeni Biyografik Bilgiler” adlı iki makâlesi; “Nâmık Kemal’in Kitap Hâlindeki Eserlerinin İlk Neşirleri” ve “Abdülhak Hâmid’in Basılı Eserleri Hakkında Yeni Bilgiler”i; Tanpınar’ın ölümü üzerine onun biyografisi ve bibliyografyası ile ilgili olarak hazırladığı “Ahmet Hamdi Tanpınar” adlı makâlesi ile “Nâmık Kemal-Süleyman Paşa Mektuplaşması” ve “La Marseillaise’in Türkçe’de En Eski Manzum Tercümesi” adlı, her biri kitaplık çaptaki makâleleri ile *Kubbealtı Mecmuası*’nda yayımlanan “Tanzimat Edebiyatı Tâbiri Ne Dereceye Kadar Doğrudur?” ve “Osmanlı Târîhi Karşısında Yahyâ Kemal’in Şiiri” adlı makâleleri, eski *İslâm Ansiklopedisi*’ndeki “Nâmık Kemal”, “Nergisi”, “Sürûri”, “Şemseddin Sâmî” ve “Şinâsi” maddeleri, hocanın kazmasını vurduğu yerden ses getiren,

son derece orijinal araştırma ve inceleme örnekleridir.

İlmî disiplinin, ilmî çalışmanın ne olduğu konusunda hoca bizlere dâima bir örnek ve bir rehber olmuştur. Hocanın kazmasını vurup da ses gelmeyen hemen hiçbir zemin yok gibidir. Hocanın yukarıda isimlerini zikrettiğim bütün araştırmalarında, edebiyat târihinin o güne kadar halledilmemiş bir veya birkaç meselesini büyük bir vukufle ele alıp halletmiş olduğunu görürsünüz.

Tabiî başkalarıyla birlikte, hocanın *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde yayımlanan ve şu anda sayısı 35 civarındaki her biri kitaplık çaptaki maddeleriyle, ansiklopedi bugün Türk milletinin ilim âlemine iftiharla takdim edebileceği büyük bir eser hüviyeti kazanmış bulunmaktadır.

Hoca burada, müteber bâzı Fransızca ansiklopedilerde dahi hakkındaki bilgiler birkaç paragrafı geçmeyen lügatçı ve Encümen-i Dâniş üyesi Bianci üzerine, büyük boy tam üç buçuk sayfa hacminde bir madde ortaya koymuş; aynı şekilde hoca bir târihçi olmadığı halde Türk târihçilerinin ihmal ettikleri Hayrullah Efendi ve onun târihi hakkında, eserinden yola çıkarak on iki sayfalık bir madde çıkarmış; risâlesi dışında biyografisi hakkında kaynaklarda pek fazla bilgi bulunmayan Koçi Bey üzerinde de tam altı sayfalık bir madde yazmış bulunmaktadır. Hele buradaki 40 sayfa hacmindeki "Divan Edebiyatı" maddesi, hocanın Tanpınar'ın *XIX. Asır Türk Edebiyatı Târihi*'nin baş tarafındaki değerlendirmesinden sonra, divan edebiyatı üzerine yapılmış en orijinal ve kayda değer en önemli bir çalışma niteliği taşımaktadır.

Bütün bu saydıklarım, her gün süratle değişen değerler sistemimiz içinde artık ilmin geçer akçe olmaktan çıktığı günümüzde bence derin anlamlar ifâde eden çok anlamlı faaliyetlerdir.

Hoca gerek burada isimlerini zikrettiğim bir kısım makâleleri, gerekse eski ve yeni *İslâm Ansiklopedisi*'ndeki maddeleriyle, Türk edebiyatı târihçiliğinin kurucusu ve en büyük ismi M. Fuad Köprülü'nün hayrû'l-halefi olarak, bugün edebiyat târihçiliğinde onun açtığı yolda onun metodunu tek başına devam ettiren bir ilim adamı olduğunu bütün dünyâya göstermiştir.

*

Hasbel-kader Akün hocayı tanımak, onun talebesi olmak, kıyısından köşesinden de olsa hocanın rahle-i tedrisinden geçmiş bulunmakla kendimi bahtiyar sayıyorum. Cenab-ı Hak'tan hocamıza, daha nice sağlıklı ve güzel yıllar geçirmesini; başta, yıllardır ilim âleminin dört gözle beklediği Türk Edebiyatı Târihi olmak üzere, daha nice eserler, makâleler ve maddeler yazacak güç ve kuvvet ihsan etmesini diliyorum...

O Gül Endam (Dildeste'den)

Fırat KIZILTUĞ

Daha sonraları, “Üçüncü Selim Mektebi” adıyla anılacak olan, pâdişâhın da dâhil olduğu saray bestekârlarını yeni bir neşve, tatlı bir heyecan, hoş bir yarışma duygusu sar-mıştı. Küçük Mehmed Ağa, yeni “*bûselik*”li bir mürekkep makam ter-tip etmişti.

Esâsen musâhip ağa, *bûselik*’li mürekkep makamlara, uzunca bir zamandan beri fazlaca itibar ediyor, nefis eserler ortaya koyuyordu. *Acembûselik*, *gerdâniyebûselik*, *hisarbûselik*, *şehnazbûselik*, gibi makamlara zarif ve revnaklı bir karındaş daha gelmişti. Üstad ağa, bu sefer düzenlediği makâmı, *nevâ* makâmının inici şekli olan *tâhir* makâmı ile meczederek, bulduğu makâma *tahirbûselik* adını bağışlamıştı.

Enderun’un bestekârları ve musâhip ağaları, faslı ikmal etme yarışına girdiler.

Mehmed Ağa, ol zamânın Nedîm’i kabul edilen Vâsıf Efendi’ye mürâcaat etti ve Enderundaki dâiresine vardı. Temennâ edilip selâm alınıp, selâmlar verildi. İki dost, gelen kahveleri höpürdetirken, Vâsıf:

- Mehmed Ağam bak aklıma ne geldi.
- Ne geldi çelebim?
- Hani Nâbî merhum, bir akşam, şuarâ ile iftar eder. Şâirler, her yemeğe nefis beyitler söylerler. Nâbî hep susar. Kahveler gelince:

Tutup ke’sin kenârından eyle bir höpürdet kim

Desinler bu emmi gayfe içmekde amma mâhir haa

der demez şâirlerde bir toparlanma, bir dalgalanma olur. Çünkü beyit, iftarın başından beri şâirlerin yemeklere koştuğu beyitlerin vezninde ve dahi aynı kâfiyede söylenmişti. Sorarlar:

- Efendi, kimsiniz?
- Nâbî kulunuz.
- Yâ? Aman üstâdım önce tanıyamadık. Kusurumuzu bağışlayın.

- Estağfurullah çelebiler, biz taşralılar biraz İstanbul'a yabancı görünürüz.

Mehmed Ağa:

- Bildim çelebim. Benim sizden bir istirhâmım olacak. Yeni bir makam tertip ettim.

- Yâ, uğurlu olsun, ne isim verdin?

- *Tâhîrbûselik*.

- Belî, hem *tâhîr*, hem *bûselik*. Peh peh peh!

- Taaccüp buyurmanızın sebebi nedir üstâdım, isim mi?

- Ana gülmedim. İnşallah Nef'î cennetmekânın tâhîr mecâzına benzemez.

- Çelebim, biz mûsikîşinâs kişileriz, makamlarla ve perdelerle hemhâl oluruz. Bizim sanatımızla kimse hicvedilmez.

- Olur mu Mehmed Ağa? Gulâm Şâdî ile Meragalı Hâce aralarında, hem de kâr besteleyerek birbirlerini zemmetmişlerdir.

- O hâdiseyi bendeniz de bilirim amma, bilhassa Gulâm'ın çok ağır ifâdeler taşıyan kârını anmak istemem. Meragalı Hoca'yı kıskandığından böyle davranmış.

- Ne ise geelim senin tertemiz bûselikine

- *Tâhîrbûselik*.

- Canım tabîî ki, öyle biraz latîfe yapmak istedik. Sen imdi benden bir kıt'a istersin değil mi?

- Doğru.

Enderûnî Vâsıf, önündeki rahlede duran tomardan bir kâğıt çekti ve uzattı. Kıt'ayı okuyan Mehmed Ağa'nın yüzünde târife sığmaz mânâlar parıldadı. Vâsıf efendi, üstâdın, şiiri okurken içinde coşan bestenin nağmelerinin çağıltısını duyar gibi oldu. Mehmed Ağa, gitmek için ayağa durdu:

- Haydi Mehmed Ağa, uğurlar olsun. Bu gidişle bütün bestekâr ağalar nezdimize teşrif edecekler.

- Ne gibi üstâdım?

- Sizden evvel, Sâdullah Ağa gelmişlerdi. Bir güfte de ana vermişiz.

Demek ki bestekârlarımız bu günlerde tâhîr bûselere iltifat buyuruyorlar...

- Çelebim ne diyeyim, çok nüktedansınız.

- Nükte, söz mülkünün kaymağıdır ağam. Meğer ki, yerinde ve zamanında söylene!

Küçük Mehmed Ağa, güfteyi aldığı gibi dâiresine koştu. Devrikebir usûlünü vurarak Vâsıf'ın güftesini besteledi. Ertesi günü bir beste de çenber ikâında, güftesi kendisine âit olmak üzere tertip etti.

İmdi biz, bu girizgâhı burada noktalayıp, asıl hikâyemize geçelim. Sâdullah Ağa'nın ruh ikliminin dolaştığı yerlere postumuzu serelim ki, felek kaç yaşına girmiş? Küçük Mehmed Ağa'nın *tâhîrbûselik* deyû ad bağışladığı makamdan ne nağmeler cûşa gelmiş?

Enderûnî Vâsıf'ın verdiği güfte, Sâdullah Ağa'nın bütün hassasîyetlerini alevlendirmişti. Zâten kendisi doğuştan âşık mizaçlı idi. Elindeki mısırâlar vesîle idi. Rûhundan taşan nağmeler, ipeklere, kürklere, atlaslara bürünüyordu. Büyük bestekârlar için sözler bu demektir.

Bestekârlar için güfte, dış âleme âit görüntülerin târifine yarayan kılavuz idi. Çünkü mûsikînin dili, her şahısta ayrı tesir bırakır. Bir eserin asıl maksadını bestekârın dışında herkes tabiatına göre hisseder.

Enderûnî Vâsıf'ın kıt'ası, Ağa'nın hayal dünyâsını öylesine harekete geçirmişti ki, zamânı, mekânı unuttur olmuştu. Kuşluk vakti getirilen taamlar, tepside soğuyor, edepli hizmetkârlar, Ağa'nın iç âlemini rahatsız etmemek için, yanına gölge gibi girip çıkıyorlardı.

Şakirdleri ve dostları, kapı aralıklarından sızan seslere kulak veriyor, doğmakta olan bestenin nefis nağme parçalarını hâfızalarına nakşetmeye çalışıyorlardı. Ağa durmadan nağme değiştiriyor, bir mısırâ'ı bâzen yirmi otuz defâ tekrarlıyordu.

Sâdullah Ağa, hayâlinde, İrem Bağları yâhut Bâbil Asmabahçeleri misâli bir mekân geliştirmişti. Billur sularla göğe yükselen fiskiyeler, mâvi-yeşil dalgacıklarla akan dereler, salkım söğütlerin gölgesinde, renk renk çiçeklerle bezenmiş tümsekler, erguvanlar, lâleler ve dahi bu görüntüyü şenlendiren nâdide kuşlar...

Bu mekân içinde, allar giyinmiş, salınarak dolanan, bütün nazarları üzerine toplayan, ay tenli, gül yanaklı, inci dişleri göz kamaştıran, yürüyüşüyle servileri kıskandıran bir güzeller güzeli tahayyül ediyordu.

Ağa, Vâsıf'ın güftesini, tam anlamıyla ifâde edecek mûsikî cümlelerini, o güzel sesiyle arka arkaya istifliyordu.

Bâzen yorgun düşüyor, gözleri kapanıyor, yanbaşındaki şilteye başını dayıyordu. Böyle hallerde, yardımcısı hemen seğirtiyor, üstüne bir kürk atıyor, uykusunda üşümemesi için, üstâdı korumaya çalışıyordu. Fakat uyurken bile Ağa, aynı hâletin içindeydi. Hafif hafif eserini sayıklıyordu. Kelimeler tam anlaşılmasa da eser yürük semâî idi. Makâmı da *tâhîrbûselik* idi. Etrâfındakilerin merâkı, acaba güftesi nasıldı? İşte onu bilen yoktu. Zîra bu güfte iki kişiye mâlûmdu. Biri Vâsıf, biri de Ağa'nın kendisi idi.

Pâdişâh-ı Cihan, Halife-i rûy-i Zemîn, Sultan Selim-i Sâlis Han, devlet gâilelerinden, bir akşamlık olsun uzaklaşmak, hassas ve sanatkâr rûhuna şifâların en tesirlisi mûsikî ile teselli bulmak için, saltanat kayığının, Haliç'e çevrilmesini irâde etti. Kayık, Aynalıkavak Kasrı'nın rıhtımına yanaştı. Dört güçlü Sûdanlı'nın omuzladığı saltanat tahtıravânı kasrın kapusunda durdu. Meşkin icrâ edileceği mahalle varan pâdişah, yerine yerleşti ve huzur faslı heyetinin ser hânendesi Küçük Mehmed Ağa ile göz göze geldi. Başının küçük bir işâretiyle fasıl başladı.

Mehmed Ağa, hâletirûhiye bakımından çok müsâit günündeydi. Tertiplediği makam gün ışığına çıkıyordu. Bestekâr ağaların eserleri bir çeşit yarışma olacaktı. Böyle muhteşem bir mecliste, eser ortaya koymak demir leblebilerin en çifte su verilmiş idi. Tanburunu sînesine bastırdı, Yaradan'a sığınıp bağa mızrâbını tellere dokundurdu. *Gerdâniye* perdesinden tiz *çargâha* kadar nefis bir istif yaptı nağmeyi *nevâ* perdesine doğru geriye sıraladı. Tanburdan öyle ses dalgaları ve eninler yükseldi ki, kasrın bahçesindeki bülbüller, hep birden şakımaya başladı. Bülbüllerin bu hâli Ağa'ya ve fasıldaki herkese sirâyet etti. Bütün yürekler birlikte atmaya, nefesler usûl tutmaya başladı. Mehmed Ağa'nın mızrâbı artık yürek darbesi, gelimli-gidimli dünyânın hazzı, elemi, sevinci, kederi, ve dahi kaderi olmuştu.

Böyle zamanlarda, gönül coşar, insanın iç âlemi yüceliklere kanat açar. Bir haldir yaşanır ki, ne kalemle anlatılır, ne de dille tekellüm edilir. Sâdece ve sâdece hissedilir ve yaşanır. Kısacası ruhlar vecd hâline erer. Hele hele bir meclisin buna erişmesi, insan hayâtında ender

görülür, amma bu akşam olduğu gibi vâkidir. Nasıpli kullar, mûsikî ve şiir sanatıyla mükâfatlandırılan müstesnâlar, esâsen eserlerini böyle demlerde vücûda getirirler. İşte bu eserler, kadere dahi direnir ve asırlara meydan okur.

Mehmed Ağa'nın taksimi karâra yetince hânende başı Ağa'ya işâretini verdi. Heyet besteyi, ikinci besteyi, ağır semâîyi icrâ etti. Sıra yürük semâîye gelince, Sâdullah Ağa, gözleri ile anlaşılarak kendi bestesi olan yürük semâîyi, tek başına icrâ edeceğini beyan etti. Mutrib heyeti hemen maksadı idrak etti ve Ağa'ya teenni ile refakat etmeye başladı.

Ağa eserini icrâ ederken, taksimden beri susmayan bülbüller, şakımalarına ara verdiler. Sanki zaman, mekân kulak kesilmişti. Seslerin en tesirlisi, nihâyetsiz bestekârlık kudretine sâhip zamânın ve dahi gelecek zamanların Sâdullah Ağa'sı en yeni makamdan en muhteşem, o nispette duyuldu, herkesin yüreğine işleyebilen eserini icrâ ediyordu.

*O gül endam bir al şâle bürünsün yürüsün
Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün
Alıp âğuşa bu çağında miyân-ı nâzın
Saran ol serv kaddi Vâsıf öğünsün yürüsün*

Fasıl, Selim-i Sâlis Hân'ın zarif şarkısı ile nihâyete erdi.

*Güzel gel meclise تنها
Üşşâkına etme cefâ
Gel sürelim zevk u safâ
Etme bana cevır ü cefâ
Gel sürelim zevk u safâ*

Mâhur Kâr-ı Nâtık*

Prof. Dr. Mustafa TAHRALI

- Tekin Uğurel'e -

Ey gönül MÂHÛR ilinden perde-i devrâne gel
Nağmelerden şevk alıp dil bezmine merdâne gel
Âlem-i elhâne gel
Perde-i seyrâne gel
Seyr-i ZÂVİL'den düşen âhenk ile feryâd edip
Bülbül-i gülşen ile hengâma gir, tâ câna gel
Sîne-i vîrâne gel
Sûziş ü efgâne gel
Kûşe-i aşk içre UZZÂL eyle ey dil derdini
Âteş-i sûzân ile yan, meclis-i yârâne gel
Derd ile devrâne gel
Meclis-i cânâne gel

Bir nağme-i ŞEHNÂZ ile şâd et dil ü cânı
Hengâme-i aşk içre ayân eyle figânı
Feryâd-ı nihânı
Mihmân-ı cenânı
Dil firkate düşmüş dolaşır semt-i HÎCÂZ'ı
Hicrân ile pür-hun görünür eşk-i revânı
Hem dîde-i cânı
Hem rûh-ı revânı
Hû hû diye dem tutsa NEVÂ'dan ney-i âşık
Baştan başa yâr aşkı olur seyr-i beyânı
Feryâd u figânı
Pinhân u ayânı

Dil HÜSEYNÎ okuyup hasret-i dildâra düşer
Yâri yâd eylese devrân-ı cefâkâra düşer
Çeşm-i hunhâra düşer
Hâr-ı gülzâra düşer
Derd ü gam seyrini tutmuşsa BAYÂTÎ güzeli
Geçer ağıyarı gönül çeşm-i füsunkâra düşer

** Sayın Tekin Uğurel tarafından 2006 yılında bestelenmiştir.

Vech-i dildâra düşer
Serv-i reftâra düşer

ISFAHAN şehrine yârân ile yol bulsa gönül
Yâr için çektiği her derdine bin çâre düşer
Semt-i hünkâra düşer
Seyr-i dîdâra düşer

Kûy-i dilârâya gönül seyr-i MUHAYYER'le döner
Vuslat-ı yâr faslına bir bâde-i kevserle döner
Bâde-i kevserle döner
Devr-i mükerrerle döner
Yâr ile GERDÂNİYE bezminde bulur halveti dil
Seyr-i firâk devrine bir vasl-ı mukarrerle döner
Vasl-ı mukarrerle döner
Va'd-i müyesserle döner
Eylese TÂHİR dili firkatte mücevher gibi sâf
Hâne-i dildâra gönül cân-ı mutahherle döner
Cân-ı mutahherle döner
Cezbe-i dilberle döner

Şehinşâh-ı cihânın erdi âhir lutf u ihsânı
ACEM mülkün tutup üftâdeye bahsetti cevânı
Küşâd etti gülistânı
Gönül köşkünde seyrânı
Gönül dârin demâdem târumâr eyler ACEM KÜRDÎ
Cihân olmuş iken elhak esîr-i çeşm-i fettânı
Sürer târâc u tâlânı
Aman bilmez mi fermânı
Aman bulmaz gönül çerhin cefâsından aman bulmaz
Hemân olsun NİHÂVEND içre yârin dilde mihmânı
Sarây-ı dilde hayrânı
Vefâ-yı yâr senâ-hânı

Devretti âsumân-ı cihân içre NEV-ESER
Bir hüsn ü ân ki seyr ü temâşâ cihan değer
Dillerde nev-eser
Seyri cihan değer

Hic eksik olmaz aşık-ı şeydâda SÛZ-İ DİL
Dâim başında bâd-ı semûm-ı firâk eser
Gönlünde serteser
Bâd-ı firâk eser
Ey dil cihanda dâmen-i sultân-ı EVC'i tut
Diller niyâz-ı yâr ile ihsâna erdiler
Dilden kılıp sefer
Cânâna erdiler

Yârânına olsun diye bir tuhfe Tekin'den
MÂHÛR'a varıp "Kâr"ını nakşeyledi cânı
Bir serv-i revânı
Ebrû-yı kemânı
Bitmez imiş âheng-i dilin cûş u hurûşu
Gûş eyle Mürîd dildeki elhân-ı nihânı
Âvâze-i cânı
Mihmân-ı cenânı

11-31 Aralık 1994 / 21 Hazîran 1998
Kasım 2005

Bir Medeniyet Şâhidi:Münevver Ayaşlı 100 Yaşında

Mehmet Nuri YARDIM



Bu şâhîde, Osmanlı'nın son temsilcilerinden Münevver Ayaşlı'nın doğumunun 100. yılını kutluyoruz. 10 Haziran 1906 târihinde doğan Ayaşlı, kelimenin tam anlamıyla bir Osmanlı asîlzâdesidir. Selânik muhâciri bu îmanlı ve cesur Türk hanımefendisi, Viyana Büyükelçisi Sâdullah Paşa'nın oğlu Nusret Bey ile evlendi. Eşinin sefir oluşundan ötürü bir çok ülkeyi dolaştı. İyi bir eğitim alan, Arapça, Farsça, İngilizce ve Fransızca bilen Ayaşlı, saray kadınlarına yakın olmuş, Osmanlı âdap ve erkânı ile büyümüştü. Vefâtına kadar Beylerbeyi'ndeki yalısında hâtıralarını kaleme aldı. Son yüzyılın şâhididir. Mevlânâ muhibbi olan Ayaşlı'yı aydınlar, yazarlar ve devlet adamları sıkça ziyâret etti, sohbetini dinledi, fikirlerinden istifâde etti.

Münevver Ayaşlı, her şeyden önce bir İstanbul hanımefendisiydi. Hep İstanbul'u anlattı. Kadın kimliği, Osmanlı saray hayâtı ve yeni Türkiye'nin salon kültürünü eserlerinde işledi. Târihî dokuyu ve Türk kimliğini çok iyi bilen ve anlatan yazar, *Dersaadet*'te İstanbul'u bütün cepheleriyle dile getirdi.

1980 yılında tanıdığım ve vefat ettiği 1999 yılına kadar zaman zaman ziyâret ettiğim Ayaşlı son yüzyılın Türk fikir, sanat ve edebiyat dünyâsını yakından tâkip etmiş, çok değerli şahsiyetlerle dostluklar kurmuş, mühim tespitleri ve teklifleri olan, ismiyle müsemma gerçek bir münevverdi. Ayaşlı, hayâtıyla ilgili şu bilgileri vermişti:

“Ben bir imparatorluk çocuğuyum. Şöyle ki, ilk mektebe Halep'te gittim. İkinci Mektebe Beyrut'ta devam ettim. Binaenaleyh şimdi oraları başka bayrak altında görmeye el'an tahammülüm yoktur. Selanik'li olmam babamın askerî vazifesiyle vukubulmuştur. Zâten baba ve anne tarafından Rumeliliyim. Babam bugün Bulgar hudutları içerisinde bulunmak felâketinde olan Memlik doğumludur. Annem de Yugoslavya hudutlarındaki Manastır'da doğmuş. Büyük babam Ali Rıza Paşa Selanik'te 25 sene kumandanlık etmiştir. Kabri de Selanik'in en büyük câmii olan Ortak Câmii'ndedir.

Bütün Türkler gibi ben de Bulgar mezâlimi için kan ağlıyorum. Zîra Bulgar zulmünün ne olduğunu yakinen bilirim. Bugün âdetâ bir Haçlı seferleri karşısındayız. Nereye dönüp baksanız hariçte kalan Türklerin eninlerini duyuyor, gözyaşlarını görüyorsunuz.”

Ayaşlı, geçirdiğimiz felâketlere, Osmanlı'nın son dönemine şahitlik etmiş bir entelettüel. Meselâ şâir-i âzâm Abdülhak Hâmid Tarhan ve Yahyâ Kemal hakkındaki değerlendirmesi şöyle:

“Abdülhak Hâmid Beyefendi şiirleri kadar kendisi de bir şiirdi. Nezâketi, şıklığı, zarâfeti ile müstesnâ bir insandı. Dâima latîf, dâima nâzik, kimse aleyhinde söz söylediğini hatırlamıyorum. Maalesef çok az okunuyor, ileride daha da az okunacak. Zîra Abdülhak Hâmid Beyefendi'nin yaşaması Türk lisânının yaşamasıyla mümkündür.

“Diğer büyük bir şâirimiz Yahyâ Kemal Beyefendi'yi başkalarına nispetle, az görmeme rağmen, iyi tanıyabildiğimi, hiç olmazsa büsbütün başka bir zâviyeden görebildiğimi zannediyorum. Kendisinden şiirleri kadar, Osmanlı târihini dinlemek de bir ömre bedeldi. O yeni baştan feveran eden bir yanardağ gibi Osmanlı târihini anlatıyordu. Osmanlı târihinde geçmiş en küçük hâdise bile onun dilinde bir destan, bir efsâne, bir şehnâme oluyordu. Allah'a şükür Yahyâ Kemal bugün de yaşamaktadır. Fakat bu lisan meselesi yüzünden O'nun da bir müddet

sonra unutulmaya, okunmamaya mahkûm olacağını düşünerek büyük bir üzüntü duymaktayım.”

Ayaşlı, hâtıralarında anne ve babasından çok sevgi gördüğünü, özellikle babasının kendisine çok düşkün olduğunu ve “Münevverim” diye hitap ettiğini anlatır.

“Babam kanapeye uzanır, kitap okurdu, yeşil kaplı bir kitap, hep aynı kitabı okurdu, belki bütün ömrünce aynı kitabı okumuştur, arada bir başka kitap da alır okurdu, kırmızı kaplı bir kitap... Benim en büyük arzu ve emelim büyüyünce, okuma yazma öğrenince babamın okuduğu yeşil kaplı kitabı okumaktı... Büyüdüm okuma-yazma öğrendim, lâkin yine babamın okuduğu yeşil kaplı kitabı okuyamadım, zîra kitap Arapça idi. Muhiddin-i Arabî Hazretleri'nin *Fusus'ül Hikemi*, arada bir de eline aldığı kitap Berlitz Mektebi'nin Almanca öğretene kitabı idi. Arada bir bu Almanca kitabı okuması, Şeyhül Ekber'in derinliğinden dünyâyâ dönmek için idi.”

Bildiklerini berâberinde götürönlere çok kızdığı bilinen Ayaşlı, hâtıralarını dağınık da olsa içten ifâdelerle yazdı. Teşvikiye'de eşi Nusret Bey'le birlikte taşındığı geniş apartman dâiresinde Osmanlı bakiyesi ailelerle tanıştığı ve dostluğunu devam ettirdiği gibi, yeni tanıdığı şâir, yazar ve ressamilar ile de münâsebetini devam ettirdi. Bu ilgi, ona kültür ve sanat çevrelerinden hatırlı ve kıymetli dostlar kazandırdı. İlk olarak 1973 yılında yayınlanan *İşittiklerim Gördüklerim Bildiklerim* bu bakımdan önemli bilgiler ve belgeler ihtiva eder.

Vehbi Vakkasoğlu, Münévver Ayaşlı'yı ziyâret eder. Muhteşem salonda neredeyse her köşede 'Edep Yâ Hu!' levhalarını görür ve sorar: “Efendim, niçin bu kadar çok 'Edep Yâ Hu!'” Ayaşlı'nın cevabı, yaşadığı son döneme bir serzeniş, bir sitemdir âdeta: “Edebin yokluğundan.” Rahmet ve minnetle andığımız Ayaşlı, Türk milletinin ruh köküne ve inançlarına bağlı, ismiyle müsemma gerçek bir aydıındı.

Almanya’da Türk Kültürü

Zeki ÖNSÖZ

Türkler, 1960’lı yıllardan itibaren târihlerinde ilk defa, ek-mek parası uğruna, büyük kitleler hâlinde vatanlarından ayrılarak dili, dini, kültürü, sosyolojik değerleri farklı bir topluma, Almanya’ya geldiler. Elbette kendi kültürel değerlerini birlik-te getirdiler. Türkler, yabancı bir kültür çevresi içinde emniyet ve gü-ven için kendi kültürlerine sarıldılar.

Dünyânın çeşitli ülkelerine giden başka milletlere mensup insanlar da nesiller boyu kendi kültür ve dillerini yaşatmışlardır. Bunun ırkçılık ve aşırı milliyetçilikle bir ilgisi yoktur. Bu insanların normal bir ihtiyâ-cıdır.

Ömrünün bir çok yılını ülkesinden uzak geçiren ve Paris’te ölen büyük Alman şâiri Heinrich Heine, Almanya ile olan problemine rağmen şöyle der; “Vatanım gözümün önünden kaybolunca, onu kalbimde buldum.”

“Vatan” ve “Anadil” insana has olan değerlerdir. İnsan nereye giderse gitsin anadilini yanında götürür. Alman şâiri Gustav Freitag bu durumu şöyle açıklıyor; “İnsan memleketinin ve dilinin çekiciliğinin zevkine ilk defa yabancı bir ülkede varır. Vatanın ne olduğu ancak gurbette öğrenilir.”

Anadilimiz Türkçenin vazgeçilmezliğini büyük şâirimiz Yahyâ Kemal kısa ve öz bir cümleyle ne güzel anlatır; “Türkçe ağzımda annemin sütüdür.”

*

Ne yazık ki, Almanya ve Avrupa’da son zamanlarda kötü bir oyun oynanıyor. “Türkler Avrupa’ya âit değil. Uyum sağlayamıyorlar. Dilleri, dinleri, kültürleri farklı. Bize dâhil olmaları için kendi kültürlerini unutmaları lâzım” denilerek bâzı denemelere başlanıyor. Okullarda tenffüslerde Türkçe yasaklanıyor. Spor salonunda Türkçe konuşanlar dışarı atılıyor. Türkçe konuşan dövülüyor. Bâzı eyâletler vicdan testi, vatandaşlık testi uygulamasına başlıyor. Bâzı eyâletlerde Türkçe derslerin

kaldırılmasına çalışılıyor. Bâzı Alman yazarlar, yanlarına Türkiye kökenli bâzı kimseleri de alarak, uyum adı altında Türklüğe ve Müslümanlığa saldırıyor. Bâzı politikacılar ise Avrupa Birliğine girmeye çalışan Türkiye ve Türkleri her alanda sıkıştırmaya çalışıyor. Bir eyâlet başbakanı, “Kurtlar Vâdisi” filminden dolayı Türkiye’nin yerinin Avrupa’da olmadığını söylüyor. Bütün bu hücum ve baskıların hedefi Türklerin kültürel değerlerinden soyutlanması yâni asimilasyondur.

Türkler, 14. yüzyıldan beri Avrupalıdır. Büyük bir kültür ve medeniyetin mîrasçısıdır. Bu kültürü bırak demek, batılıların ağızlarından düşürmedikleri insan haklarına aykırıdır ve Türkleri insan olarak tanımamak demektir. Bütün ön yargılara rağmen Türkler Almanya’daki göç hikâyelerini başarı ile sürdürüyorlar. Burada çalışıp, ekmek paralarını kazanıyor ve yasalara uyuyorlar. İçinde yaşadıkları topluma ekonomik ve sosyal alanlarda büyük katkılarda bulunuyorlar. Sporda, sanatta, edebiyatta, ticarette, sanâyide ve bir çok alanda başarılı insanlar çıkarıyorlar. Ama aynı zamanda kendi kültür ve değerlerini de yaşatan kurumlar açıyorlar. Bâzı Almanlar geçmişten gelen ön yargılarla Türklere ve Türk kültürüne karşı tavır alıyorlar. Onlar, Türklerin Almanya’da kendi kültürlerinden vazgeçmeden başarılı olmalarına kızıyorlar.

*

Almanya, bu 40 yıllık göç hikâyesinden sonra Türklerin kendi toplumlarının bir gerçeği olduğunu artık kabul etmelidir. Özellikle nüfusun büyüme hızı Almanlarda durmuştur. Aşağıdan genç nüfus gelmediği için emekli ve hasta kasalarının önümüzdeki yıllarda iflas edeceği hesaplanmaktadır.

Alman okullarında yabancılar, özellikle Türklerin oranı giderek artmaktadır. Fakat Alman eğitim sistemi Almanya’nın geleceği olan bu genç Türk kökenli nüfusla gerek personel, gerekse eğitim programı olarak yeterince ilgilenmemektedir. Pisa ve Birleşmiş Milletler raporu yabancılar sunulan bu eğitimin kalitesizliğini ve fırsat eşitsizliğini gözler önüne sermiştir.

Alman okullarında verilen Türkçe-Türkçe kültür dersleri ise bir derde devâ olmaktan uzak olup, göstermelidir. Alman okullarında ar-

tık iki kültürlü ders programlarına geçilmelidir. Amerika’da özellikle İspanyolca konuşan göçmenlere başarı ile uygulanan iki dilli, iki kültürlü eğitim modeli örnek olabilir.

*

Alman Anayasası’nın, üçüncü maddesinde; “Bütün insanların yasa önünde eşit olduğu, hiç kimsenin cinsiyeti, kökeni, ırkı, dili, ülkesi, geldiği yer, inancı, dînî ve politik görüşlerinden dolayı mağdur edilemeyeceği veya üstünlük sağlanamayacağı” ifade ediliyor.

Peki, Alman anayasası ile de temel hakları güvence altında olması gereken Türkler, neden horlanıyor, itiliyor ve kakılıyor?

Bizce, Almanya’da yaşayan Türklerin, kültürel ve diğer sorunlarının çözümü için kapıları zorlamaları gerekir. Yâni demokratik ve yasal haklarından faydalanarak mücâdele etmelidirler.

Pazarola Hasan Bey

Yard. Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ *

Toplumsal Tarih Dergisi'nin Şubat 2006 tarihinde yayınlanan 146. sayısının ekinde ücretsiz olarak fevkalâde ilginç bir kitapçık verildi. Bu kitapçığın yazarı Yavuz Selim Karakışla, yayına hazırlayanlar Ertan Keskinsoy ve Yavuz Selim Karakışla, redaksiyonunu yapan Belgin Sunal'dı.

Karakışla, kitapçığın başında yer alan "Sunuş" (6-7) adlı bölümde, Pazarola Hasan Bey'le öğrencilik yıllarında eski harfli bir dergide karşılaşmasını ve "Pazarola" dosyasını oluşturmasını anlatmaktadır. Karakışla, Pazarola Hasan Bey'den Ahmet Râsim, Balıkhâne Nâzırı Ali Rıza, Reşad Ekrem Koçu, Sadri Yâver Ataman, Mâlik Aksel, İbrâhim Alaaddin Gövsa, Osman Cemal Kaygılı, Metin And, Sabri Koz, Burçak Evren, Uğur Göktaş, Gökhan Akçura, Cemal Nâdir, Sâlih Erimez, Münif Fehim ve ünlü destancı Akseki Örmeneî Abdülgaîffar Mehmed Kemâli gibi birçok tanınmış yazar çizer yazılarında, resimlerinde, karikatürlerinde ve destanlarında bahsetmişlerdir. Karakışla, aynı bölümde kitapçığın başlığında kullandığı "deli" ifâdesinin aslında "meczup" olduğunu belirterek, anlaşılamamaktan çekindiği için "deli" tâbirini kullanmak zorunda kaldığının altını çizmiştir. Karakışla, ilk gözağrısı olarak nitelendirdiği Pazarola Hasan Bey dışındaki diğer meczupları, University of Chicago'da "Osmanlı İmparatorluğu'nda Delilerin Toplumsal Târihi (1839-1928)" başlıklı bir doktora tezi yazan asistanı Cihangir Gündoğdu'ya havâle ettiğini belirtmektedir.

Karakışla, "İstanbul'un Meczupları" (9-19) başlıklı bölümde, Eski İstanbul'un sokakları, kedi ve köpekleriyle olduğu kadar meczupları ile de ünlü olduğunu yazmaktadır. İstanbul sokaklarında delilere dokunulmadığını, ne yaptıklarına bakılmadığını, garipliklerinin toleransla karşılandığını anlatmaktadır. Delilik, bir ermişlik, bilgelik olarak algılan-

* Y.Doç.Dr., Gaziantep Üni. Fen Edebiyat Fak. Tarih Böl. Öğretim Üyesi.

maktadır. Osmanlı gençlerine “delikanlı” olarak seslenmektedir. Osmanlı Türkçesi’nde “aptal” ve “abdal” aynı anlama gelmektedir.

Karakışla, delilikle ilgili birçok deyiimi de sıraladıktan sonra, Evliyâ Çelebi’den naklen İstanbul’un fethine iştirak eden “Horoz Dede”yi anlatmaktadır. İstanbul’u kuşatan Osmanlı ordusunda yer alan Horoz Dede, kuşatma esnâsında gece gündüz asker arasında kanat çırpmış, horoz gibi ötmüş ve sürekli “kalkın ey gâfiller” diye bağırılmıştır. Askerin saygısını kazanan Horoz Dede, ölene dek İstanbul’da el üstünde tutulmuştur. Yine Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâmesi*’nde XVII: yüzyılda budala-yı meşâyih (deli şeyhler) ve mazanne-i kiram (ermiş sanılanlar) adı altında kendi döneminde yaşamış on dokuz deliyi zikretmektedir: Sultan-ı Budela Hasan Dede, Gaysudar Kapânî Mehmed Efendi, Arınegâni Mehmed Efendi, Kapânî Deli Sefer Dede, Yetmişkuruş Dede, Eskici Dede, Nalıncı Hüseyin Çelebi, Keçeli Dede, Aşşum Dede, Duhan Dîvânesi, Geysidar Molla Mustafa, Bülbül Dîvânesi, Dayak Dîvânesi, Boynuzlu Dîvâne Ahmed Dede, Papaz Dîvânesi, Durmuş Dede, Sümük Dede, Elek Dîvânesi, Burnaz Mehmed Çelebi, Çıplak Osman. XIX. yüzyılda da, Terlikçi Mustafa, Dalga Dayı, Çıplak Mustafa, Melâmî Hasan Baba, Sultanhamamlı Muharrem, Âşık Ethem, Sallabaş Emine, Çifte Kumrular, Kurâbiyeci Nûrî, Deli Hidâyet, Turşucu Şâkir, Deli Sıdkı, Oturaklı Sâlih, Torbalı Hüseyin, Acem Rıza, Arap İsmâil, Düğümlü Dede, Eğri Kılıç Memiş Paşa gibi meczuplar vardır.

Karakışla, meczupların çevrelerine ve kimseye zarar vermediklerini, saygın insanların himâyesinde yaşadıklarını, kendilerine özgü tanınmış söz ve davranışları olduklarına dikkat çekmektedir. Meczuplara halk hoşgörü göstermekte, onların bakım ve geçimini üstlenmektedir. Ayrıca söz ve davranışlarına kerâmetli anlamlar yüklemektedir. Karakışla, bu konuda, Koçu’nun *İstanbul Ansiklopedisi*’ndeki “Deliler” maddesinden, Balıkhâne Nâzırı Ali Rıza Bey’in *Eski Zamanlarda İstanbul Hayâtı* adlı eserinin “meczipar” bölümünden, İbrâhim Alaaddin Gövsa’dan, Osman Cemal Kaygılı’nın *İstanbul’un Meşhur Mısırtarlası ve Bâzı Meşhur Tipler* başlıklı yazısından, Mâlik Aksel’in bir yazısından alıntılar yapmaktadır.

Karakışla, “İstanbul’un Koca Kafalıları” (21-23) başlıklı bölümde, 1927 yılında yayınlanmış bir yazıya atfen, Koca Kafalı birisinin Amerika’ya göçmen olarak kabul edilmemesini hikâye etmektedir. Bu hikâyenin aklına koca kafası ile meşhur Pazarola Hasan Bey’i getirdiğini ifâde etmektedir.

Karakışla, “Pazarola Hasan Bey” (25-46) başlıklı bölümde, Pazarola Hasan Bey’i anlatmaktadır. Karakışla, doğum ve ölüm târihi belli olmayan Pazarola Hasan Bey’in muhtemelen 1880-1885 yıllarında doğduğunu ve 1925-1927 yıllarında öldüğünü belirtmektedir. Pazarola Hasan Bey, Unkapanı’nda Atlamataşı Caddesi’nde bir evde doğmuş, yaşamış ve bir trafik kazası neticesinde bu evde inzivâyâ çekilmiştir. İstanbul’un bütün esnafının dâima söylediği “Pazarola” kelâmını uğur ve bereket saydığı Hasan Bey, büyük kafası ile herkes tarafından sayılmakta, hürmet ve iltifat görmektedir. Babası ve üvey annesi ile yaşayan Hasan Bey, kafasına hiçbir fes uygun olmadığı için en büyük boy fesi giydikten sonra, annesi tarafından hazırlanan ve fesin boş bıraktığı yerleri kapatan “Mâşallah Hasan Bey” yazılı bir bez takıp sokağa öyle çıkmaktadır. Sokakta herkese “Pazarola balıkçıbaşı”, “Pazarola bakkalbaşı” demek sûretiyle yoluna devam etmektedir. Onun “Pazarola” lâfzı İstanbul esnafı tarafından kudsiyet atfedilerek, bereket ve uğur bellenmiştir. Rufâî tarikatından Küçükmustafapaşa’daki Karasarıklı Dergâhı öğrencisinden olan, hayâtı boyunca hiç çalışmayan ve hiç dilenmeyen Pazarola Hasan Bey, ayrıca evde kalmış veya evlenememiş kızlar için de uğur kaynağıdır. Gittiği her yerde en iyi şekilde ağırlandırmakta, yaz kış ayağına mest giymekte, elinde şemsiye veya bir değnek bulunmakta, ikramları kabul etmekte, bağışlara elini sürmemekte, herkes tarafından bilinmekte, tanınmakta, ağırlandığı yerde beş dakikadan fazla durmamakta, ikram edilen kahve ve sigaraya müptelâlığı bulunmaktadır.

Karakışla, “Pazarola Hasan Bey’in Destanı” (41-43) alt başlıklı bölümde Pazarola Hasan Bey hakkında geçmişte ve günümüzde yazı kaleme alanlardan bahsetmektedir. “Pazarola Hasan Bey Konulu Tiyatro Oyunları” (44-45) alt başlıklı bölümde ise, tiyatro eserlerine konu olan bu şahsiyetin faaliyetlerini anlatan, 1920’de Şark Tiyatrosu’nda Kel Ha-

san, Balı Rıza, İsmâil Efendi ve Nâşit Özcan tarafından oynanan “Pazarola Hasan Bey” adlı piyesi, Osman Cemal Kaygılı tarafından kaleme alınıp oynanan revüyü, Reşit Baran’ın üç perdelik piyesi, Râsih Sonat’ın yazdığı revüyü anlatmaktadır.

“Pazarola Hasan Bey Hakkında” (51-73) başlıklı ek bölümde, Ahmet Râsim’in “Eşkâl-i zaman: Pazarola Ey Eslaf” (51-53), Osman Cemal Kaygılı’nın İstanbul’un En Mâruf Adamı: Pazarola Hasan Bey” (55-63), Akseki Örmenei Abdülgaıffar Mehmed Kemâli’nin “Pazarola Hasan Bey Destanı” (64-73) yazılarının tam metinleri yer almaktadır.

Karakışla, eserin bütününde çok güzel fotoğraf, karikatür ve resimlere yer ayırmak sûretiyle, bu kitapçığı daha sevimli bir hâle getirmiştir. Türk kültür târihi açısından ve İstanbul kent târihi için önemli bir yeri olan sözkonusu eserin, benzer nitelikteki eserlerin yazılmasıyla İstanbul kent târihini zenginleştirileceğı ve bu konuda yazanların artacağı ümit edilmektedir.

İki Manisalı

Cemil ALTINBİLEK

“Ali Uludağ ve Mehmet Avni Başaran”

İ kisi de yürekleri tertemiz Manisa eşrâfından; Ali bey esnaf, Mehmet bey memur, meslekleri gibi meşrepleri de ayrı, ayrı ama gönülleri bir. Her ikisi de etrâfının iyilik timsâli, yardım-sever, hizmeti gâye edinmiş kimseler ve birbirlerinin can dostları idiler.

Ali Uludağ'ın terzi dükkânın duvarında bir def, bâzen ona vurur, bâzen de elinin tersiyle, def'e vurur gibi ritim tutar şarkılar söyler. Niobe-Ağlayan kayanın altındaki derenin Çaybaşı mevkiinde söyledikleri “kadifeden kesesi” türküsünün yankıları, anlattığı hikâyelerinde her dâim duyulur, araba gıcirtısından oynarım der. Hakikaten de kal-kar oynar. Manisa-İstanbul karayolunu Gediz Nehri'nin kestığı kavşaktaki üzüm bağında yaz akşamları mehtâbı seyrederken, uzaktan geçen şehirlerarası otobüslerin her geçeniyle İstanbul'daki sevdâlısına haykırarak selamlar gönderir. İşte Ali bey, böyle bir rindânedir. Bâzen de santraller atık, dediği zamanlarda yanına yaklaşılmayacağını sevenleri bilir, yüzünde belirecek bir tebessümünü beklemeye koyulurlar. Zâten bu hâli de pek uzun sürmez, vaktiyle geçtiği fasıllardan tutturduğu bir makâmın tanıdık nağmelerini mırıldanmaya başladığını veya “felek ehli dili dilşad eder amma, neden sonra” mısraını duyanlar rahatları.

Coşkun ruh hâliyle etrâfını coşturan Ali Bey'in dükkânı, aktüel mecmua ve gazetelerin okunduğu, kibar dostların sohbete koyulduğu bir meclisti. Burada isteyen sohbete katılır, isteyen dinlemekle yetinirdi. Ama Türk edebiyâtının en güzel mısra ve beyitleriyle süslediği belâgatıyla Terzi Ali Uludağ her zaman konuşur, hatta bâzı dernek ve kulüplerin tertip ettiği toplantılara konuşmacı olarak dâvet edilir, mürebbiyesinden öğrendiği hâliyle Yûnus Emre'yi, Mevlânâ Celâleddin'i anlatırdı.

Mehmet Başaran ise titiz, disiplinli, gâyet ölçülü ve vakur; ders çalışır gibi peylediği kitaplarını okur, o da mûsikî temayüllü ama çocukluğundan beri öğrendiği ilâhileri söyler, yeter ki isteyen, dinleyen çık-

sın. Bâzen bir otomobilde, bâzen bir sohbet meclisinde fark etmez, Mehmet bey dalıp gider...

Onun da gönlünde İstanbul, her vesîlede yola koyulmaya hazırdır. Kayıt yenilemeye İstanbul'a gelsem, yanıma yoldaş olur. Babam Hakkı Bey ile birlikte ceketlerini giyer gelirler, ertesi gün de dönerler.

Sık, sık anlattığı hikâyede olduğu gibi, "heybeye giren karıncaları yurdundan ayırtmamak için Hicaz'a geri götüren velî misâli" Mehmet bey hassas mı hassas. Bir de sâbit kadem ki; tuttuğunu bırakmaz, bildiğini unutmaz. Hele kimseyi kırdığı, incittiği ise hiç görülmemiştir.

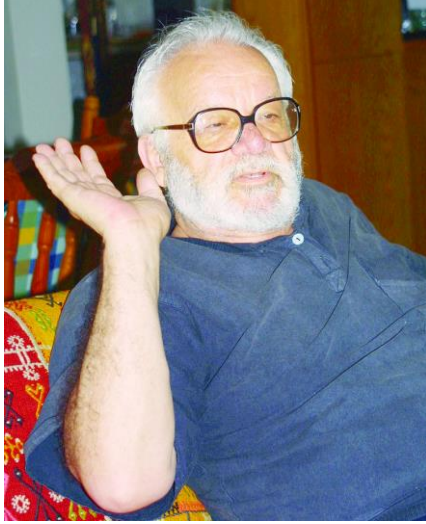
Ali Bey ise, her çiçekten bal alan arı misâli, arar, sorar, söyler. Onu bâzen, eski kahvehâneler semti Karaköy'ün kırmızı köprü yanındaki kıraathânelerinde etrâfına toplanan gruba gah oturup, gah kalkarak, el hareketleriyle âdeta bir meddâh gibi şekilden, şekile girerek hikâyeler anlattığını görürsünüz. Bâzen, terâvih namazı sonrası hemen arkasında saf tuttuğu Murâdiye Câmii imamı İsmâil Hoca ve cemaatin önde gelenlerinden bir grupla, Saruhan Bey türbesinin de bulunduğu parkın içindeki lokalde, Anadolu Evliyâlarından kıssalar anlattığını duyarsınız. Hatta bâzen de, çarşı içinde dükkânının karşısındaki avcılar kulübünün bahçesinde koyulaşan av sohbetinin ortasında bulursunuz. İşte bu av sohbetlerinden mülhem olsa gerek, bir defâsında Ali Bey ava çıkmaya karar verir.

Eşi melek suret, Müberrâ Hanım böreğinden, kahvaltılık reçelleri ne kadar filesini doldurur, yanına, ömür boyu iki kalfası olan, Nâdir ve Hakkı Çavuş'u yamak olarak alır. Fileleri, fişekleri de onlar taşır. Görevleri avlanacak hayvanları bulup, göstermektir. Başlarlar Sivrice'den, Sultan Yaylası'na doğru tırmanmaya, bu arada, o çiçek ne renkliymiş, bu kuş ne güzelmiş, oturup kahvaltı edelim, şurada yemek yiyelim derken, bir fişek dahi atmadan gün biter, geri dönerler, böylece avcılık mâcerâsı da sona erer. Hikâyesi kalır yâdigâr.

Seneler önce bu dünyâdan göçmüş, ikisi de bendenizin baba dostu, akrâbadan yakın, iki gönüldaşdan bahsetmemin sebebi; ikisinin de Manisa'mızın yüz akı, örnek, güzel insanları olmasıdır. Hâlen bizler gibi bilenleri, sevenleri, onları yâdeden iken, toplumsal hâfızamıza da katmak, bizim dostlarımıza vefa borcumuzdur.

Mustafa Necati Sepetçioğlu “Yeni Romancı Çıkmaması Köksüzlükten”

Mehmet Nuri YARDIM



Mustafa Necati Sepetçioğlu 1932 Tokat Zile doğumlu. İlk ve ortaokulu Zile’de okuduktan (1947) sonra İstanbul’da Haydarpaşa Lisesi’ni (1950) ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü bitirdi (1956). İstanbul Belediyesi şubelerinde memurluk, Türkiye Kızılay Derneği’nde Neşriyat Müdürlüğü (1962), İstanbul Sosyal Sigortalar Kurumu Hukuk İşleri Müdürlüğü’nde şeflik, Milli Eğitim Basımevi (1968) ve Derleme Müdürlüğü (1974) yaptı. 6 Temmuz 2006 tarihinde Hakk’a yürüdü.

Sepetçioğlu’nun roman, hikâye, tiyatro dallarında yaklaşık elli eseri vardır.

Yazarlar, mensup oldukları milletlerin sesi soluğudur. Duygu ve düşünceleriyle kitlelere yol ve yön verirler. Aydınlik fikirleriyle güzellikleri işâret eder, millî şuur kazandırır. Temmuz ayında sonsuzluk âlemine uğurladığımız Mustafa Necati Sepetçioğlu da bu toprağın yetiştirdiği büyük bir romancı, değerli bir mütefekkir. Türk târihini onun sâyesinde okuduk, sevdik ve benimsedik. Onunla târihimiz, edebiyatla kol kola geniş yollardan günümüze ulaştı.

Destanlarımızı o sihirli kaleminden okuduktan sonra daha çok sevdik. Büyüklü bir rüyâyı gördüğümüz. Engin ufuklara satır aralarından açıldık. Dede Korkut'tan aldığımız soluğu, Çanakkale'de boşalttık. Malazgirt ovasında Türk akıncılarının nâ râlarıyla yankılandı içimiz. At nalları kulaklarımızda çınladı durdu. Büyük ecdâdın insânî yönünü gördük, duygulandık. Tekbirler, ezanlar yıkadı yüreklerimizi. Sonra cihangir millet oluşumuzun gurûrunu yaşadık. Merhum Mustafa Necati Sepetçioğlu, bugün kompleksler içinde bocalayan nesillere atalarının büyüklüğünü anlatıp durdu. Kendi inancına, örfüne ve irfânına güven duymasını sağladı. Uydurulan, yazdırılan, dikte edilen târihi değil, gerçek hâdiseleri kutsal kalemle ebedileştirdi. Sahih olayları alıp yoğurdu ve okuyucularına zaferlerden örülü bir şölen yaşattı, fikrî ve edebî sofralar açtı. O hikâyeye, roman tiyatrosu ve destan türlerinde kaleme aldığı eserlerde hep aynı ideali, mefkûreyi ve dâvâyı seslendirdi.

Sepetçioğlu bir sevgi adamıydı. Bir insanın önce kendi milletini seyerek gelişebileceğini öğretti bize. Muhabbeti esas aldı. Ama bu sevgi, batının kuru hümanizmasından iz taşııymıyordu. Aksine "büyük sevgi esâsı" üzerinde temellendirdiği bu düşünce, millî ve dînî özellikler teşkil ediyordu. Nitekim henüz 20 yaşındayken 1952'de bir dergiden kendisine yöneltilen bir soru üzerine, "Hümanizme giden yol milliyetten geçer!" diyecekti. Sevgiyle, bilgiyle donatılan nesillerin geleceğe kararlı adımlarla yürüyebileceğini biliyordu çünkü. Bu sebeple anarşiyi, kaosu, karmaşayı hep reddetti.

Eserlerini, sâdece kütüphanelere kapanarak değil, Türk'ün hüküm sürdüğü bütün topraklara giderek, egemen olduğu ülkeleri gezerek ve yeryüzünü dolaşarak yazdı. Hem çağının hem de eski zamanların tanığı sıfatıyla, gerçek bir münevver vasfıyla istikbâle edebî belgeler bıraktı. Bilge Kağan, Tonyukuk, Edebâli ve Akşemseddin gibi ulu bellediğı yol açıcıların ardı sıra yürüdü. Okuyucusunu da bu sağlam kılavuzlar, emin rehberler ve gerçek öncülerin ardından yürüttü.

Sepetçioğlu ile millî târihimizin îmanlı, ahlâklı ve Kur'an'lı yazıcısına sâhip olmuştuk. Alparslan, Osman Gâzi, Fâtih gibi alperenler, Dede Korkut, Mevlânâ, Yûnus Emre, Hacı Bektaş-ı Velî, Somuncu Baba, Ahi Evran gibi ermişler ve dervişler, muhabbet ve ilâhî aşk yolunun

ışık adamları ve âbide şahsiyetleriydi.

Anadolu'da Malazgirt zaferiyle başlayan Türk târihini büyük isimlerin merkezinde anlatan Sepetçioğlu, bu kişi ve olayları nehir roman olarak kitaplaştırdı. Bunlar, *Kilit, Anahtar, Kapı, Konak, Çatı, Üçler-Yediler-Kırklar*'dı. Sonra kuruluş devrini bütün cepheleriyle kronolojik sıraya dâhil ederek bir üçleme yaptı. Yıldırım Bâyezid'i, fetret devrini ve genç Osmanlı Devleti'nin acılarını *Bu Atlı Geçide Gider, Darağacı* ve *Geçitteki Ülke*'de ele aldı. Daha sonra *Ebemkuşağı* ve *Gece Vaktinde Gündönümü*'nde Fâtih devri mihmandarı oldu.

Türkiyem'in bugünkü bâzı meselelerini ise *Karanlıkta Mum Işığı* ve *Sabır*'da dile getirdi. Çanakkale Destânını üç ayrı ciltte kaleme alan romancımız, *Ve Çanakkale* dizisinde *Geldiler, Gördüler, Döndüler* üçlemesiyle yedi düvele meydan okuyan îmanlı bir milletin çocuklarının ibretlik destânını bütün dünyâya gösterdi. *Kutsal Mahpus*'ta Ebû Hani-fe'nin hayat hikâyesini destanlaştıırken, *Benim Adım Yûnus Emre*'de koca Türkmen dervişinin efsânesini dile getirdi.

Cevâhir İle Sâdık Çavuşun Buğday Kamyonu, Yaratılış ve Türeyiş, Can Ocağında Pişen Aş, Güneşin Dört Köşesi, Sonsuza Uyanan Taşlar, Türk Destanları.... Ve Bir Ömür Boyu Kıbrıs, "Boyun Eğiş" ve "Hayır Eğiş"... Dünkü Türkiye, Bugünkü Türkiye, Yarınki Türkiye dizileri... Millî tiyatro eserleri: *Büyük Otmarlar, Her Bizans'a Bir Fâtih* ve diğerleri... O, Müslüman Türk'ün târih boyunca yaşadığı serencâmın köşetaşlarını işâret etti.

Mustafa Necati Sepetçioğlu ile *Kubbealtı Akademi Mecmuası* için yaptığımız, ama yaz (Temmuz-Ağustos-Eylül) sayımızda yayımlayamadığımız bu mülâkatı, kendisine rahmet dileğiyle neşrediyoruz. Vefâtıyla ilim ve fikir dünyâsını üzüntüye sevk eden romancımız, roman ve edebiyâtın muhtelif meseleleri hakkındaki sorularımıza cevap vermişti:

Mehmet Nuri Yardım: *Efendim 2005 yılı için "romanda bir patlama" olduğu söyleniyor. Çok roman yayınlanıyor. Edebiyâtı ciddiye alanlar ise, kayda değer az roman çıktığı konusunda hemfikir. Herhâlde kemiyet-keyfiyet meselesi olsa gerek. Bu hususta ne düşünüyorsunuz? İyi, yeni romancılar çıkıyor mu? Yeni romanları ve romancıları tâkip*

edebiliyor musunuz?

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Çığırkanlar çıkıyor; çok iyi şarlatanlar çıkıyor. Fakat soruda aradığın ışığın bir teki bile yok. Roman karanlıkta, romancı eyyâm delisi olunca okuyucu çığırkanlarla, şarlatanların elinde tutsaklaşır. Durum bu. Hayâtın anlamsızlaştırıldığı, güzelliklerin târifsizleştirildiği, bambaşka târifelerin, borsa düzeninde piyasalaştırıldığı bir zaman, eğer zaman ise o, her kertede güzelin ve güzelliğin düşmanı olmuştur. Çok şey bekleyemezsin öyle bir zamandan.

Mehmet Nuri Yardım: *Zannediyorum yeni romancılar, ustaları pek tâkip etmiyorlar. Hâlbuki zenaatta olduğu gibi sanatta da bir ustaçırak münâsebeti vardır ve olmalıdır. Bu hususta gençlerin eksik kaldığı söylenebilir mi? Meselâ genç romancılardan size gelip, sizi arayıp fikrinizi alan, size danışan oluyor mu?*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Benim dışarıyla pek ilgim yok. Arada bir ünlenmiş-ünlendirilmişlerden birinin işine bakayım diyorum; birkaç sahife ötesine ulaşamıyorum, içimi ürpertiler, beynimi depremler perîşan ediyor. Bunlar, sanırım ürpertilerin ve depremlerin ustalarıdır, o yüzden çığırkanlarla şarlatanlara ihtiyaç duyuyorlar.

Mehmet Nuri Yardım: *Romancının ana malzemesi dil. Dilimizin son yıllarda yoksul hâle getirilmek istendiği âşikâr. Acaba yeni ve iyi romancı çıkmamasının bir sebebi de Türkçe'ye musallat olanların günâhı mıdır, ne dersiniz?*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Yeni romancı çıkmaması dilden değil, köksüzlükten. Kökten koptukça filiz çürür; köke aykırı süren sürgün ne çiçek açar ne de meyveye durur. Sağdan soldan derleme geliştirilen burçlarda ise meyveler piçleşir; kara kuru, tadsız tuzsuz pazara çıkartılmış meyvelerin alıcısına o meyveler hangi lezzeti anlatabilir ki? Üstelik çığırkanların pazarladığı, şarlatanların tablaya sürdüğü piçleşmiş meyvelere bulunacak müşterinin de ağız tadı yok edilmiş, ettirilmiş ise neyi, nerden nasıl beklersin?

Dil elbette roman için vazgeçilemezdir, mecbûriyettir. Hele Türkçe gibi bir görkemli dünya dili Türk romanını dokumanın ilk ve tek şartıdır. Türkçe fukarâlarının yazdıkları ise ortada. Yetmezmiş gibi baş romancı rolünde dümene oturtulan birinin bir, baş ya da kış “yapıtının”

bütünüyle bir eski hâriciyeci yazarımızdan satır satır yürütölüş hikâyesini sayın Murat Bardakçı yazdı. Ben o merhûm hâriciyeci yazar ile ölümünden bir gece önce uzun uzun, evinde konuşmuş idim. Söz konusu eserini de 1001 Temel Eser arasında yayınlıyacaktık. Rahmetli Kemal Ilıcak bu iş için ayrı bir telif ücreti ödememi bile istemişti. Yayınlıyabilseydik, demek ki, o başyapıta boş kalesinden hırsızlık yapamayacaktı.

Burada eskilerin intihal sözüyle bir bakıma hoş görebildikleri çalma çırpma, yürütme, hırsızlama, göz açıklıklarına bizde sıkça rastlandığı gibi dünya edebiyâtı alanında da rastlanır. Lâkin hırsızlamacıların biri bile Nobel denilen aldatmacanın adaylığına yakıştırılmadığı gibi isimleri lekesiz yazarlar arasından çıkmamıştır. Sokak ağzıyla denilen keleklikler ancak kekleşmiş yazarların tenezzülünde oluyor her nedense.

Bizde en güzel ve şâhâne örneği usta şâir Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk* adlı ünlü ve nefis mesnevî-romanında görüldü. Okunduğu günlerde o vaktin çekemeyenleri şundan bundan alınma dediklerinde Şeyh Gâlib ustamızın: Çaldımsa da mîrî maldan çaldım demek büyüklüğünü büyük ustalığına güvenerek söyleyebilmiştir.

Benim kök deyişim bu sebeptendir; köksüzlükten pîçleşme de böyle gelişir zâten. Köksüzün dili de roman soluğuna yetmez aslında; bir maraton koşusu gibidir roman; öylesine uzun, öylesine dengeli, öylesine ölçülü biçili ve öylesine hesaplı kitaplı bir koşu şiiri veyâ mûsikîsidir. Soluğu dildir. Dil'i de "kök" besler. Köksüz-dilsiz bir gelişim ortaya eser çıkaramaz, çaputlu maputlu yapıtlar yumurtlar.

Mehmet Nuri Yardım: *Bütün sun'i birleştirme çabalarına rağmen yine de hem fikirde hem de edebiyatta bir kamplaşma var. Kamplar, anlayışlar, dünya görüşleri edebiyâtın, sanatın önüne geçiyor. Bundan kurtulmanın bir çâresi var mıdır? Tabîî bunu söylerken iki taraflı olarak soruyorum.*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Sanatı, besleyen damar olarak kabul etmiyor, herhangi bir kavganın aracı ya da silâhı diye kabul ediyorsan önce insanı insanlığından çıkarır, hayvanlaştırırsın; hayvanlaşan insandan ne bekleyeceksin?

Söylediğin kampçılar ne bekleyeceğini iyi bilirler. Marksistler bu işin ustasıydı; şimdi AB'deki sırtlan sofrasının başçıları marksistlerin yerine geçti. Firavunlaşmış bir Amerika ise Nemrutlaştıkça hayvanlaşmayı hızlandırıyor oldu. Hayvanlaşan insan sâdece karnını düşünür; sanatı ise karına indikçe kokar ve kokutur.

Şeyh Bedreddin *Vâridât*'ında sıkıştıkça “gerisini sen düşün artık...” deyiverir; gâliba haklı. Yazık ki adı yanlış konan yıldızlar gibi aktı gitti o da. Sırtından şöhret uman Nâzım Hikmet bile yanlışla sürdü Onu; Şeyh'in içinde yürüyen adımların seslerini Stalin'e, “ateşten yükselen kıvılcım rûhu sanısını” ihtilâle götürdü. Bu da bir ayrı kayboluş aslında, bir ayrı yok oluş... Lâkin bilen kim, anlayan kim?

Kamplaşma çoktan başlatıldı, hem de Atatürk'e rağmen. Çünkü sofrada baş yemek Türkiye; Türklüğün etinden kemiğinden ayrıştırılması olunca kim koşuşmaz ki o sofraya?

Sâdece sırtlanlar mı? Ayılar bile sıraya girer hemen!

Mehmet Nuri Yardım: *Para roman, piyasa romancılığı, best seller romancılığı, derken neredeyse eline kalemi alan bir çok kişi, ortaya irice, bol sayfalı, iddialı başlık taşıyan roman olduğunu iddia ettikleri kitaplarıyla etrâfı kasıp kavuruyor. Has edebiyatçılar, ömürlerini şiire, hikâyeye, romana adayan kalem erbâbı kenarda beklerken nevzuhur romancılar öne çıkıyor. Bu sağlıklı bir gelişme değil herhâlde yazı hayatı bakımından?*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Ortada sağlıklı ne kaldı, ne bırakıldı ki roman sağlıklı, san'at gürbüz kalabilsin? Şâirin: “Doğar aç mîdelerden nur topu ihtilâller” deyişi gibi kurumuş ya da kurutulmuş gönüllerden de ancak, doğsa doğsa, mısır koçanı doğar. Ortada işte.

Mehmet Nuri Yardım: *Sizinle daha önce yaptığımız konuşmada Orhan Kemal hakkında bir hâtıranızı anlatmış, tabutunu Bulgaristan'da gördüğünüzde duygulandığınızı ifâde etmiş ve o cenâzesinde bulunduğunuzu dile getirmiştiniz. Kemal Tâhir, Yaşar Kemal ve Attilâ İlhan gibi sol tandanslı edebiyatçılara da pek soğuk baktığınız söylenemez. İdeolojik bir bakış sergilemediniz hiçbir zaman. Sâdece Nâzım'a bir reddiyeniz, öfkeniz var o kadar. Acaba sol kesim de sizin kadarengin ufuklu mu, müsamahakâr mı? Bir sanatkârı değerlendirirken ideolojisi ne de-*

rece belirleyici olmalıdır?

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Benim dînî inancım dışında bir tek vazgeçilemez, geri dönülmesi imkânsız bir tek inancım var: Türklük, Türk kültürü. Bundan ödün de veremem, yan çizene de iyi gözle bakmam.

Çünkü, en azından 5-6 bin yıldır Türk'ün, Türklüğün, Türk kültürünün sırtından geçinen, karın doyuran, adam olanlar olur olmaz, dönüp Türk'ü, Türklüğü, Türk kültürünü sırtından bıçaklama sevdâsına düşüyor, bunu da kazanç kapısı yapıyor; iğrenmez misin bunlardan, böylelerinden?

Kim olursa olsun, eğer sanat adamı ise; eğer yazarlık onurundan zenginleşmiş bir can yapısı, beden ve ruh hayâtı var ise onu var eden yurduna sırtını çeviremez, milletine ters bakamaz, devletini yadırgayamaz. Sanat adamı bir emsalsiz sırça köşktür; kondurulduğu yurdunda o yurdu güzelleştirmek için güzelleşebilir ancak; milletini daha iyiye, daha güzele, daha doğruya ulaştırabilmek için iyi, güzel, doğru olur ancak... Ve devletin daha güçlü, daha yapıcı, daha var edici olabilmesi için bütün varlığını yine yurdunda seferber eder; var olabilmek için var edebilmek, yapabilmek için yıkmamak-yıkamamak; yenileyebilmek, yenileyerek eskimeyi bilmek.. Sanat adamı, yazar-çizer bence bu kalıbın biçimlemesidir.

Bunun için marksist olmuş olmamış; dinsiz olmuş olmamış fark etmez; bunlar onun kişilik noksanlıkları ya da bütünlükleridir. Elbet Müslüman Türk benim makbulümdür; lâkin Türk yurdu olan, Türklerden başka kimsenin, hiçbir kimsenin sâhiplenip bugüne getirmediği vatanın Amerikanlaşması gibi bir kokuşmuşluğu yaşaması uğruna köleleşmiş olanlara yazar-çizer diyemediğim gibi sanat adamı hiç diyemem.

Ancak tavuklardan duyduğumda tavukça mûsikîsini fark edebildiğim tavukçadan beter bir Amerikanca uğruna Türkçe'nin benzersiz güzelliğini hissedemeyen nasıl roman yazabilir ki? Hele şiir gibi bir su akışına nasıl karışmak cür'etinde bulunabilir...?

Sanat ideoloji ile köleleşir; yurt ile bütünleşir, millet ile hemhâl olur, devletine yön verir ise kutsallaşır ancak.

Kutsalın dışında da san'at yoktur zaten!

Mehmet Nuri Yardım: *Ahmed Yesevi'yi yazdınız. Hacı Bektaş-ı Veli, Hacı Bayram-ı Veli ve Ahi Evran gibi gönül burçlarını da yazmak istediğinizi belirtiyorsunuz. Edebiyatımızda Yunus ve Mevlânâ üzerinde durulmuştur. Ama meselâ bir İbrahim Hakkı'nın da büyük bir dünyâsı var. Onun hayâtı yazılmamıştır. Türk târihinde, Türk'ün mâneviyat dünyâsında yer etmiş bütün mâneviyat önderlerine sıcak bir yaklaşımınız oldu. Tasavvufu Sâmîha Ayverdi ile birlikte romanda en iyi işleyen yazarlar arasında sayılıyorsunuz. Bugün Türk insanını mâneviyattan, tasavvuf anlayışından, rûhunun yıkandığı deryâdan ayırmak, uzaklaştırmak isteyenler var. Sizce İslâmsız bir Türklük düşünelebilir mi? Bu tarzdaki çabaları nasıl karşılıyorsunuz?*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Türk-Türklük ile İslâm-Müslümanlık etin kemiğe bürünüşü gibidir. Nasıl şâirler şâiri Yûnus Emre: "Ete kemiğe büründüm-Yûnus diye göründüm" diyebilmiş ise öylesine bir deyiş ile anlatılabilir bu. Etsiz iskelet düşünebilirseniz, ya da iskeletsiz et?.. Türk'ü de İslâmsız düşünün... Yürüyemeyen kemik, dağılabilecek et yığını... ayak altında kalıverir!

Şimdi Türk'ü bu duruma getirmek istiyorlar. Çünkü ete bürünüveren kemik Avrupa'ya İslâm'ı götürmüş idi; yâni Hıristiyanlığın yüzlerce yıl korkulu düşlerini oluşturmuş idi. Gerçi Attila'lı Hun Türkleri ile başlamıştı Vatikan'ın kötü düşleri lâkin Müslüman Türk daha dehşetli göründü... Ne var ki Türksüz İslâm'ı düşünmek zavallılığ da var ortada. İşte Ortadoğu, işte Araplar. Bence Müslümanlık Türklerle daha güzel, Türkler ile iki defa kutsal!

Mehmet Nuri Yardım: *Mustafa Necati Sepetçioğlu dev romanların büyük yazarıdır. Değerli bir tiyatro yazarıdır. Hikâyeleri vardır. Ama ben meselâ şiiriniz olup olmadığını merak ediyorum. Hiç şiir yazdınız mı? Zaman zaman kendinize de olsa yazıp bir kenara koyar mısınız?*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Bence şiir de, hikâye de, tiyatro da benim için basamak idi, romana yükselecek basamaklar... Şiir, roman için bir vazgeçilemez olan üslûbu besler; hikâye, eskilerin "tahkîm" dediği hikâye eyleme gücünü oluşturur... Konunun çekirdekleştirilerek çiçeklendirilmesi meyveye dönüştürülmesi gibi... Tiyatro ise Frenkçe'siyle

“diyalog”tur, önce diyalogtur; sonra sahneleme unsurlarıyla görkemleşme gelir. Işık, renklenme, heykelleşme, hareket ve benzeri tiyatro unsurları... Resimleme meselâ.

Roman hem şiidir, hem mûsikîdir, hem hareket ve bütün unsurlardır. O yüzden maraton koşusuna benzettim zâten; bunun için de soluk ister. Uzun, güçlü, güvenilir soluk hayatımızın kendisi değil midir? Beş dakika tutun soluğunuzu... Roman sona erivermeye başlar.

Mehmet Nuri Yardım: *Son yıllarda yakın târihimize büyük bir ilgi gözleniyor. Târihî şahsiyetler hakkında farklı değerlendirmeler yapılıyor. Meselâ Sultan Vahdettin gibi. Bu hususta tartışmalar yapılmakta, kitaplar yazılmaktadır. Siz bu tartışmaları, değerlendirmeleri objektif buluyor musunuz? Toplum olarak yakın veya uzak târihimizi kesin hatlarla doğru hâliyle ne zaman ve nasıl öğrenebileceğiz?*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Târih öğrenilmez, düşünülür. Düşünebilmek için de okumak, okumak, okumak gerekir ne yazık ki. O vakit de târihi yaşadığınızı hissedersiniz ve ister istemez gününüzü seyredersiniz.

Mehmet Nuri Yardım: *Tiyatro yazarlığımızın pek iyi olmadığı âşikâr. Meselâ Bosna'daki zulüm için belki on binlerce şiir yazıldı, yazı yazıldı, kitaplar neşredildi. Ama doğru dürüst bir tiyatro eseri görmedim bu konuda. Geçen Kadın ve Savaş adlı uydurma ve neredeyse Sırp-ları temize çıkaran kötü bir oyun seyrettim ne yazık ki. Tiyatro yazarlarımız bu konuda niçin yazmazlar?*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Tiyatro bizde çoktan öldü. Marksizmin istilâ hevesinin kuduruşu, yazık Türk tiyatrosunu da öldürdü. Mevlidini bile okuyamazsınız artık.. Çünkü Amerikan dangalaklığı ölüye bile rahmet okutmakta...

Mehmet Nuri Yardım: *“Dünkü Türkiye, Bugünkü Türkiye ve Yarınki Türkiye” dizileriniz çok sevildi, okundu. Defâlarca basıldı romanlarınız. Hedef kitlenize tam mânâsıyla ulaştığınızı söyleyebilir misiniz?*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Elli yıldır yazıyorum, yazdım. Okuyorlar ki varım. Murat Belge gibi bir adam, para babası bir bankanın

cebinden yayınlanan bir dergide 2 sayı üstüste, 60 sahifede beni yok etmeye yeltenebildiğine, çürütebilmek için çıldırasıya didindiğine göre.. demek ki varım hâlâ ve bir gerçeğim. Geçenlerde bir yayınevinin bastığı, elimde sâdece kapağı kalmış olan *Yaradılış ve Türeyiş*'in o baskısının kapağında “yüzbininci nüsha” kaydı var idi; çok seneler önceki bir baskı idi üstelik. O kapak şimdi, İrfan Yayınevi'nde, Şâkir Bey'de şu anda.

Ben marksistlerin ve dönek ve satılık ve... ve bütün o benzerlerinin, meselâ mandacı ve mütârekeci yazıcıların çizerlerin korkulu düşüyüm zâten...

Mehmet Nuri Yardım: *Okuyucularınız, bundan sonra sizin hangi yeni eserinizi okuyacak?*

Mustafa Necati Sepetçioğlu: Artık... yazmak yok; benim için yok. Niyetim bu, bu ortamda niyetim bu!

Sergüzeşt-i Ruh Yâhut Fuzûlî'nin "Sıhhat ü Maraz"ı

Yahyâ Kemal TAŞTAN*

"Dünyâda bir garip, bir yolcu gibi ol."

Hadîs-i Şerif

*Başlangıçta Tanrı herkese bir fincan balçık
verdi ve herkes bundan hayatını içti.
Bizim fincanımız kırıldı."*

Kızılderili Atasözü

A• "Kenz-i Mahfî..." Tasavvufa göre mevcûdâtın yaratılış sebebi. Bir hadîs-i kudsîde Tanrı, "Gizli bir hazîne idim. Bilinmek istedim ve mevcûdâtı yarattım" buyuruyor. İşte bu gizli hazînedir ki, her şeyin başlangıcını teşkil eder.

Tasavvufta, mânâ âlemi ile madde âlemi arasındaki sınırı ortadan kaldıran en önemli âmil, "Kün" (Ol!) emri olarak kabul edilir. Buna göre, "kün" emrinden önce hiç kimse ve hiçbir şey yaratılmamıştı. Herkes ve her şey, maddî ve mânevî âlemlerin arasında bulunan ceberut âleminde idi. Tanrı, "emr-i kün" ile kâinâtı yarattı. Bundan sonra ebü'l-beşer Hz. Âdem'i ahsen-i takvim mayasında kırk yıl bekletti. Nihâyet beşer, "bezm-i elest"te "Belâ!" demekle vücut buldu. Lâhût âleminde kendisine "ruh" ihsan edildi. Şâir bu olaylar zincirini veciz bir şekilde ifâde etmektedir:

*Ne çâre "kün" emri zuhûra geldi
Mahlûkat ve eşyâ hep zâhir oldu
Her ruh kendisini bir yolda buldu
Îman ve ikrârı ben sana dedim*

* Araştırma Görevlisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

İşte rûhun varlığı, yolculuk vâkıâsının başlangıcını teşkil eder. Zirâ cemal ve kemal sâhibi olduğuna inanılan Tanrı, güzelliğini birçok perde ile gizlemiştir. Kâinat, kozmik bir saklambaç oyunudur. Ruh, âşinâsı olduğu güzelliği sonsuza kadar aramakla; dağlar, bayırlar, bâdiyeler, ummanlar aşmakla; Urum ile Şam'ı ve kamu yukarı illeri gezmekle; mâsivâdan sıyrılmakla; hiçlik basamağından varlık dünyâsına adım atıp mutlak güzelliğe (hüsn-i mutlak) ulaşmakla mükelleftir. Hele dünyâyâ geldikten sonra yaşadığı gurbet hissi ve dâüssılâya çâre arayışları...

*Dinle neyden kim hikâyet etmede
Ayrılıklardan şikâyet etmede*

Bu seyahati boyunca çektiği sıkıntılar, karşılaştığı zorluklar, âh u efganları, nâle vü zârları hep o hüsne ulaşmak içindir. O, bu yolun uzak, menzilin çok ve geçidinin olmadığı farkındadır. Yine gariptir ki ruh, bu ezâlardan, cefâlardan zevk alır. Bunları mutlak güzelliğe ulaşmak (vasl-ı didâr) için bir vâsita olarak görür. Bütün bu güçlüklerle rağmen hakîkate olan yolculuğu motive eden bir güç vardır ki, ne onunla ne de onsuz yapılabilir. Bu meşakkatli yolculukta yegâne azıktır aşk. Aşk ile bu perde sıyrılır; hakikat ortaya çıkar.

*Yâ Rab belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni
Bir dem belâ-yı aşktan etme cüdâ beni*
Fuzûlî

Rûhun mutlak güzelliği aramak için çıktığı bu mâcerâlı yolculuğun dînî bir niteliğe sâhip olduğuna kuşku yoktur. Nitekim İslâm dînini ifâde eden “sırât-ı müstakîm” (doğru yol) ve “tarîk” (yol) çok kullanılan ıstılâhlar arasındadır. Kur’ân-ı Kerim’de Tanrı, “Dünyâyı gezin dolaşın da, Allâh’ın yaratmaya nasıl başladığını anlamaya çalışın”⁸ ve “Doğu da batı da Allah’ındır. Hangi tarafa dönerseniz, Allah’ın yönü orasıdır”⁹ gibi âyetler ile bu hakîkate işâret eder. Tasavvufta yaygın bir ifâde olarak kullanılan “sefer” ve “sâlik” kelimelerinin de yolla ilgili olduğu muhakkaktır. Nitekim *Kuşeyrî Risâlesi* ve Nesevî’nin *İnsân-ı Kâmil* isimli

⁸ Kur’ân-ı Kerim 29:20.

⁹ Kur’ân-ı Kerim 2:115.

eserinde sūfînin hayâtını bir yerde geçirmesinden çok, dâima hareket hâlinde olmasındaki fazîlet ve hayra dikkat çekilmektedir. Dînî, tasavvufî ve edebî eserlerin başlıca konularından birini de bu yolculuk vak'ası teşkil eder. Dîvan ve Halk edebiyatlarında da bu konuya ayrı bir önem verildiği görülür.

İslâm düşüncesine göre, bu âlemde üç türlü yolculuk vardır. Birincisi dünya yolculuğu. Sermâyesi dünyâyâ âit şeyler olan bu yolun yolcularının, sonunda hiçbir kazançları olmaz; elleri boş kalır. İkincisi, âhiret yolculuğu. Sermâyesi ibâdetler ve tâatler ile meşgul olmaktır. Bunların kazancı cennettir. Üçüncüsü Allah yolculuğudur. Bunun da sermâyesi mârifettir. Âşıkların/sûfîlerin bu yolculuk sonunda kazançları Allah'ın likâsı ve cemâli olacaktır.

Doğu ve batı edebiyatlarında rûhun serüvenini anlatan birçok eser vardır. Rûha, insan bedenine, duyu ve duygulara âit vasıf ve seciyelerin başka şekillerde tasvîri ile yazılmış bu eserlere Yunan klasiklerinde de rastlanmaktadır. Huneyn bin İshak (Yohanitis)'ın Yunanca'dan Arapça'ya tercüme edip *Salaman ve Absal* adını verdiği eser, bu türün ilk örneklerindendir. Türk-İslâm dünyasında da bu tarz eserlere tesâdüf edilmektedir. İbn Sînâ'nın *Hay bin Yakzan*'ı¹⁰, Yusuf Has Hâcib'in *Kutadgu Bilig*'i¹¹, Mantiku't-Tayr¹² bu tür eserler arasında zikredilebilir. Anadolu sâhasında da Mevlânâ'nın *Mesnevî*'si¹³ (Mevlâna, 2001), Yûnus Emre'nin *Risâletü'n-Nushiyye*'si¹⁴, Fuzûlî'nin *Sıhhat ü Maraz*'ı¹⁵,

¹⁰ İbn Sînâ, *Hay İbn Yakzan. Ruhun Uyanışı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2000.

¹¹ Yusuf Hâs Hâcib, *Kutadgu Bilig* I (haz. R. Rahmeti Arat), TDK Yay., Ankara 1991.

¹² Feridüddin Attâr, *Mantiku't-Tayr*, Kırkambar Yayınları, İstanbul 1998.

¹³ Mevlâna, *Mesnevî* (çev. Veled İzbudak), 6 cilt, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul 2001.

¹⁴ Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Dîvanı. Risâletü'n-nushiyye*, Kültür Bak. Yay., Ankara 1991.

¹⁵ Mehmed b. Süleyman Fuzûlî, *Sıhhat u Maraz* (nşr. Lebib Efendi), İstanbul 1282; Ahmed Hamdi, *Fuzûlî Merhûmun Sıhhat u Maraz Nâm Risâlesi*, Kitâbhâne-i Hamdi, Trabzon 1327; Abdülbaki Gölpınarlı, "Fuzûlî'nin Sıhhat ve Maraz Risalesi", *Türk Tıp Tarihi Arkivi*, C. V, No: 17, İstanbul 1940 (A. Süheyl Ünver'in takdim yazısıyla). Hüseyin Ayan da, Fuzûlî'nin bu eserini Sıhhat ü Maraz (Sağlık ile Hastalık) veya Hüsn ü Aşk (Güzellik ile Aşk)" adıyla yayımlamıştır. Ancak bu metnin sağlıklı olduğu söylenemez. Ayan, bu eseri "kendi anlayışına göre" yorumladığından, âdetâ söz konusu eser Fuzûlî'nin Sıhhat ü Maraz'ı olmaktan çıkmıştır. Bu çalışma "sıhhatli" bulunmadığından dikkate alınmamıştır. Hüseyin Ayan, "*Sıhhat ü Maraz*

Şeyh Gâlib Dede'nin *Hüsn ü Aşk*'i¹⁶ bu alegorik hikâyelerin en önemlilerinden-dir. Sebk-i Hindî'nin tesirlerinden kurtulamayan 19. yüzyılın önem-li isimlerinden Abdurrahman Sâmî Paşa'nın *Rûmûzu'l-Hikem*'i, bu tür eserlere modernleşme devrinde de rastlandığına bir örnektir.¹⁷

Sıhhat ü Maraz, alegorik hikâye türünün en iyi örneklerinden biridir. Eseri önemli kılan bir diğer yön ise, geleneksel tıp anlayışının mevcûdiyetidir. Bu tıp anlayışının kaynağını Kur'ân ve Tıbbü'n-Nebevî oluşturmuştur. Bunun yanında, Grek-İskenderiye, Hint ve İran tıp anlayışının da geleneksel tıbbın şekillenmesinde etkili olduğu bilinmektedir.¹⁸

Hemen belirtelim ki, Fuzûlî hekim değildir. O, şâir kimliği ile ön plana çıkmıştır. Ancak böyle tıbbî ve psikolojik mâhiyette bir eser yazmasını, aldığı eğitime bağlamak gerektiği kanaatindeyiz. Nitekim o, Türkçe dîvânına yazdığı mukaddimede, "... *bir müddet nakd-i hayâtım sarf-i iktisâb-i fûnûn-i ilm-i aklî vü naklî ve hâsıl-ı ömrüm bezl-i iktisâb-ı fevâid-i şâhed-i nazmıma pîrâyeler müretteb kıldım*" demekle aldığı eğitimi anlatır. Ancak o, aldığı bu eğitimi daha ziyâde şiir için bir araç olarak kullanmıştır. Ona göre ilimsiz şiir, ruhsuz bir kalpten başka bir şey değildir.¹⁹

Fuzûlî'nin, *Sıhhat ü Maraz* isimli eseri iki kısımdan müteşekkildir. Birinci kısımda rûhun, beden ülkesine gelişi; dimağ, ciğer ve gönül şehirlerine yaptığı yolculuklar ve beden ülkesine musallat olan düşmanlarla yaptığı savaşlar konu edilir. İkinci kısımda ise, rûhun hüsne ulaşmak için katlandığı meşakkatli yolculuklara yer verilmiştir. Birinci

(Sağlık ile Hastalık) veya *Hüsn ü Aşk* (Güzellik ile Aşk)", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Konya 1994, s. 3-12.

¹⁶ Şeyh Gâlib, *Hüsn ü Aşk* (haz. M. Nur Doğan), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002.

¹⁷ Abdurrahman Sâmî Paşa, *Rûmûzu'l-Hikem*, Şeyh Yahya Efendi Matbaası, İstanbul 1287.

¹⁸ S. Hüseyin Nasır, *İslâm ve İlim. İslâm Medeniyetinde Aklî İlimlerin Tarihi ve Esasları*, İnsan Yayınları, İstanbul 1989, s. 153 ve 173.

¹⁹ *Fuzûlî Divânı* (hızl. Kenan Akyüz vd), Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 15.; M. Nur Doğan, "Fuzûlî'nin Poetikası", *Fuzûlî Kitabı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996, 87; M. Nur Doğan, *Fuzûlî'nin Poetikası*, Kitabevi, İstanbul 1997, s. 23.

kısımda ilmî anlayış hâkim olmasına rağmen, ikinci kısımda tasavvufî düşünce ağır basar. Bu son kısım diğerine nazaran daha edebî bir üslûpla yazılmıştır. Bunun yanında birinci kısımda tıbbın, ikinci kısımda ise psikolojinin etkin olduğu iddia edilebilir. Tasavvufî düşüncede önemli bir mevkie sâhip “sefer” ve “mücâhede” anlayışlarının, eserin bütünü boyunca hâkim olduğu görülür. Sefer mevzuunda yukarıda kısaca bilgi verilmiştir. Cihâd ile aynı kökten gelen ve “mistik yaşam peşinde mücâdele etmek” şeklinde îzah edilebilecek “mücâhede”nin ise yine tasavvufta oldukça seçkin bir konuma sâhip “cihâd-ı ekber” (nefisle mücâdele) ile ilgili olduğuna kuşku yoktur.²⁰

Sıhhat ü Maraz isimli eserin ikinci kısmının Hüsn ü Aşk ile benzerlikleri, mîrî malı çaldığını korkusuzca ifâde eden Şeyh Gâlib Dede’nin Fuzûlî’den etkilenmiş olabileceğini gösterir. Ancak, Mevlânâ’nın *Mesnevî*’sinden aşırımlar yaptığını açık yüreklilikle ifâde eden Dede, Fuzûlî’yi zikretmez. Kamuya mal olmuş mallardan herkesin faydalanması kadar tabîî bir şey yoktur. Bugün biz dahi bu mîrî malları yazılarda, kitaplarda, dibâcelerde sık sık kullanmaktayız.

Bu çalışmada “mutlak güzellik”e ulaşmak için insanın rûhî, kalbî ve bedenî arızalardan arınması hususunda, sûfilerin otantik uygulamaları incelenmiş ve nihâyet fenâdan bekâyâ uzanan süreçte rûhun yolculuğu anlatılmıştır. Ancak anahtar mefhumlar olması bakımından genelde sûfî tıbbı, psikolojisi ve özelde de Fuzûlî’nin *Sıhhat ü Maraz* isimli eseri konu edilecektir. Bugün psikolojiye yeni bir açılım ve ivme kazandıran Transpersonal Psychology (Kişilikötesi Psikoloji)’nin kavramları, verileri, kullandığı metot ve yaklaşım tarzı bu yazının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Geleneksel psikologların görmezden geldiği ve inkâr ettiği transpersonal psikoloji ruh, can, mistisizm, aşk, duyu ötesi algı ve ölümden sonraki hayat gibi metafizik konularla uğraşmakta; modern insanın çıkmazlarına çözümler aramaktadır.²¹

²⁰ A. John Arberry, *Tasavvuf. Müslüman Mistiklere Toplu Bakış* (çev. İbrahim Kapaklıkaya), Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2004, s.72.

²¹ Lynn Wilcox, *Sufizm ve Psikoloji*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003, s. 15-26.

I. İnsanı ve Yolculuğu Anlamlandırmada Sûfî Tıbbı

Geleneksel medeniyetlerde tıp, geleneğin esaslarıyla ilişki içindedir. Bu yüzden geleneksel toplumlarda tıbbın kaynağının ilâhî olduğu düşünülür. Eski Mısır ve Yunan medeniyetlerinde tıp anlayışı ve hekimlerin konumları dikkate alındığında bu mesele anlaşılacaktır. Nitekim hekim imajının zamanla hakîm (hikmet sahibi) figürüne dönüşmesi de bu hususta dikkate alınacak bir diğer ayrıntıdır. İslâm medeniyetinde hem hâzık bir hekim hem de hakîm olarak sivrilen Kindî, İbn Sînâ ve İbn Rüşd gibi isimler dikkate alındığında bunun tesâdüfî olmadığı görülür.²²

İslâm tıbbı, Grek-İskenderiye, Süryanî, İran ve Hint geleneklerine âit geniş birikimin, İslâmın genel perspektifi içinde bütünleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu oluşumda Kur'ân-ı Kerim ve Tıbbü'n-nebevî'nin yönlendirici rolü olmuştur.²³ Hz. Muhammed'e isnat edilen "İlim ikidir; biri beden ilmi, diğeri din ilmi." sözü, İslâm'ın tıp ilmine verdiği değeri göstermektedir. Bunun yanında, Hz. Muhammed'in tıpla ilgili hadisleri bir araya getirilerek İslâm tıbbının dînî temeli atılmıştır.²⁴ Hipokrat ve Galen sisteminin belirli unsurları tıbbın gelişmesine hizmet etmiş ise de, dînî karakter her zaman etkisini korumuştur. Bugün muska, büyü ve efsun olarak ortaya çıkan; temeli sünnet, fıkıh ve Kur'ân ayetlerinin tedâvî amaçlı kullanımına (ta'viz) dayanan yöntem, hâlen halk arasında ilkel şekli ile devam etmektedir.²⁵ Pek çok fiziksel hastalığın kökeninde duygusal dengesizliklerin ve hayat biçimini etkileyen koşulların yer aldığına inanan sûfiler, bu yüzden ta'vizin çok geniş bir uygulama alanına sâhip olduğuna inanırlar.²⁶ Ayetlerin sembolik ve harflerin sayısal değerleri olduğu ve bu gizli ilmi herkesin anlayamayacağı ileri sürülerek bu konuda ehil kimselerin tedâvi amaçlı uygu-

²² Bk. H. Ziya Ülken, *İslâm Düşüncesi. Türk Düşüncesi Tarihi Araştırmalarına Giriş*, Ülken Yayınları, İstanbul 2000.

²³ S. Hüseyin Nasır, *a.g.e.*, s. 173.

²⁴ Süheyl Ünver, "Tıp", *İslâm Ansiklopedisi* 12/1, M.E.B. Yayınları, Eskişehir 1997, s. 231.

²⁵ Terimin anlamı için bk. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1996, s. 1041

²⁶ Muînüddin Çiştî, *Sûfî Tıbbı* (çev. Hayrettin Tekümit), İnsan Yayınları, İstanbul 2001, s. 151.

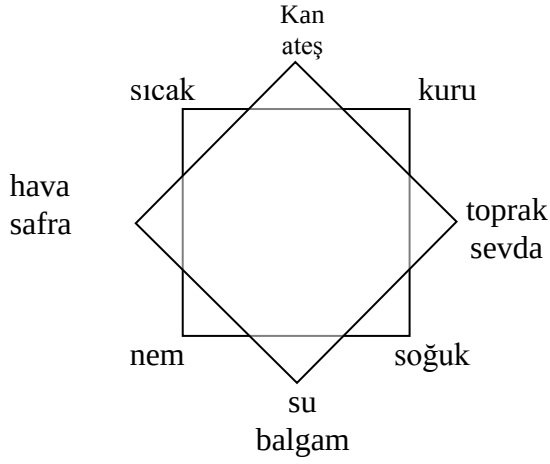
lamalarına başvurulmuştur. Modern tıbbın ve hayat tarzının reddettiği bu uygulama, günümüzde hurâfelerle iç içe geçmiştir.

İslâm'ın geleneksel tıp anlayışı, bütün geleneksel kozmolojilerde ortak olan iki büyük doktrine dayanır. Bunlardan biri, kozmosun hiyerarşik yapısı; öteki, mikrokozmos (âlem-i sagîr) ile makrokozmos (âlem-i kebir) arasındaki mütakâbiliyettir. Tıbbın kendisi konu olduğunda, bu doktrinler dört unsur ve dört keyfiyet hususunda kendini gösterir.²⁷ “Biz insanı karışık bir sudan yarattık.”²⁸ ayetindeki “karışık” kelimesi, eski tıbbın anahtar mefhumu ahlâtla tevil edilmiş ve bu sâye-de ahlâta İslâmî bir hüviyet kazandırılmıştır. Empedokles, Hipokrat ve Galen'in dört temel insan keyfiyeti/tabiatı (neşeli, soğukkanlı, asabî ve hüznü); bunlara karşılık gelen dört unsur (hava, su, ateş ve toprak) ve dört ahlât / vücut salgısı (kan, balgam, safra ve sevda)'na bağlayan gelenek İslâm düşünürleri tarafından da kabul edilmiştir.²⁹ Tabibler de muâyene ettikleri hastalar üzerinde önce ahlât-ı erba'adan hangisinin etkili olduğunu kestirmeye çalışmış; tedâviye (muâlece) ona göre başlamışlardır. Mâristanlarda tıp talebelerine bu esaslar üzerine ders verilmiştir. Geleneksel tıpta bu esaslar göz önüne alındığından, kitaplarda da bu konular aynı ıstılahlar ile açıklanmıştır.

²⁷ S. Hüseyin Nasır, *a.g.e.*, s. 159-160.

²⁸ Kur'ân-ı Kerim, 76:2.

²⁹ Huston Smith, “Ruhsal Şahsiyet Tipleri: Kutsal Spektrum”, *Kutsalın Peşinde* (ed. S. Hüseyin Nasır-Katherine O'brien), İnsan Yayınları, İstanbul 1995, s. 57-58.



Yunan tıp anlayışının kabul edilmesinin temel sebebi, Hipokrat ve Galen'in geliştirdikleri sistemde etkili olan denge ve uyum anlayışıdır. Keyfiyetler ve ahlât arasındaki denge prensibi kolayca İslâm'ın tabiat görüşünün bir parçası hâline gelmiştir. İslâm tıbbının temelini bu denge anlayışına bağlı Grek düşüncesi teşkil ediyorsa da, metafizik ve kozmolojik açıdan bu tıbbın prensipleri, köklerini derin bir şekilde İslâm geleneğinden almıştır. Ancak ne dört ahlât ne de keyfiyetleri hayatın sebebidir. Müslüman hekimler, dört unsurun karışımı üzerine çökmüş beden ile, üst âlemden gelen hayat kudreti arasında mutavassıt latif bir cisim olan ruh inancını da taşımışlardır. Bedenle ilişkisi içinde ruh ve "rûhun tapınağı/kafesi" olarak beden hakkındaki öğretilerde tıp ile İslâm anlayışının çeşitli yönleri arasında irtibat kurmuşlardır.³⁰

Gâlib Atâ, *Tıb Târihi* isimli eserinde, Hipokrat'tan mülhem ortaya çıkan bu tıp anlayışının sıhhati nasıl algıladığını yazmaktadır. Buna göre eski tıp geleneğinde sıhhat, "*ahlât-ı erba'a-i asliyenin yâni kan ile balgam, safra ile sevda'nın gerek keyfiyet, gerek nispet itibâriyle tam bir tevâzün hâlinde bulunmasıyla ortaya çıkar. Buna tevâzün-i ahlât denir. Bu tevâzün bozulunca hastalık zuhûr eder. Tevâzünün bozulma-*

³⁰ S. Hüseyin Nasır, *a.g.e.*, s. 153-154.

sı ise, ahlât'tan birinin kemmiyet itibâriyle diğerlerine tekaddüm etmesinden, yâhut evsâfının (tatlı, ekşi, acı gibi) tegayyüründen, vücut içirisinde bâzı noktalarda birikmesinden, mevkiini tebdîl etmesinden ileri gelir. Tedâvi, bozulmuş olan bu muvâzenenin iâdesi ile sağlanır.”³¹

Dört ahlât arasındaki denge ve uyum, her zaman özel bir dengesizlik tipine eğilim duyar. Bu yüzden bâzı kimseler soğukkanlı, bâzıları asabî, melankolik veya kanlı canlı olabilir. Dört ahlâtın saf terkîbi daha mükemmeldir. Bu da, nefsin ve nefsin idrâk kabiliyetinin daha kusursuz olması demektir. Herkes için hastalık, dört ahlât arasındaki denge ve uyumun bozulmasıdır. “*Hangi hılt (anasır-ı erba’adan her biri) hastalığa sebep olmuşsa onunla mücadele etmek gerekir. Hıltlardan birisi tabîi haddini tecâvüz ederse fâsid sayılır. Fâsid hıltlardan zuhûr eden hastalıkların tedâvisi için marazın tahvili lâzımdır. Bozulmuş olan ahlâtın tabîi hâletine dönmesi inhilâl suretiyle olur. Bozulmuş olan ahlât mâyi‘ ve müteharrik hâlden yavaş yavaş kurtularak tekâsüf eder ve nihâyet muhtelif ifrâğ tarîkleriyle hârice çıkarılır. Bu inkılâbın husûle geldiği zaman, buhran zamanıdır. Buhran, bozulmuş fakat inhilâl hâline gelmiş olan ahlâtı boşaltmak için sarfedilen cehd demektir.*”³²

İnsan vücutunun işleyişi ve bununla ilgili vasıtaları (organlar, melekeler, hareketler, ruh vb) “umûr-ı tabîi” adı altında değerlendiren eski tıp anlayışı, bunları yedi grupta tasnif etmiştir:

1. Erkân (ateş, hava, su, toprak)
2. Mîzac
 - a) Müfred Olanlar (sıcak, soğuk, yaş, kuru)
 - b) Mürekkeb Olanlar (sıcak-kuru, sıcak-yaş, soğuk-kuru, soğuk-yaş)
3. Ahlât-ı Erba’a (kan, balgam, safra, sevda)
4. Askî âzâlar
5. Ruhlar
6. Kuvvetler

³¹ Geniş bilgi için bk. Gâlib Atâ [Ataç], *Tıb Tarihi*, Yeni Matbaa, İstanbul 1341.

³² bk. Osman Şevki [Uludağ], *Beş Buçuk Asırlık Türk Tebâbeti Tarihi*, Matbaa-i Âmire, İst. 1341.

- a) Tabîî kuvveler
- b) Hayvânî kuvveler
- c) Nefsânî kuvveler

7. Fiiller

- a) Cezb (çekme)
- b) Def' (itme)

Bunun yanında beden ile ahlât arasında doğru orantı vardır. Beden işlev görmediğinde, unsurların da varlığı sona erer. Buna bağlı olarak unsurların her biri, belli bir iç organla ilgili görülmüştür. Organlar ise, iç dengeyi sağlamaya yönelik fonksiyonlarının ışığında değerlendirilmişlerdir. Geleneksel hekimin amacı, bedende ve çevrede ahlât uyumunu bozan bir veya birkaç sebebi, bu arada çevreyle ilgili olarak zararlı yiyecek yemekten sinir gerginliğine kadar uzanan birçok faktörü ortaya çıkarmaktır.³³

Mânevî sükûnet ancak denge ile sağlanabilir. Sükûnet içinde bir kişi Allah'ı hatırlamak için kendini yoğunlaştırabilir. Allah'a ulaşma ve günahlardan arınma, daha ölçülü bir münzevilik ve nefsin isteklerinin dizginlenmesi ile mümkündür. Sûfî terminolojisinde önemli bir yere sâhip olan riyazet ve zühd, mâsivaya ilgisizlik, dünyâyâ bağlanmamak, cismânî arzulardan ferâgat, günahlardan kaçınma ve Allah'ı arzulama, mutlak hakîkate yapılan yolculukta önemli bir aşama olmasının yanında Sûfî tıbbının da temelini oluşturur.³⁴ Tasavvufun bu zühd anlayışı psikolojik, duygusal ve dînî bir şuur da üretmiştir.

Sûfî tıbbı metafizik, kozmoloji ve felsefe ile ayrılmaz şekilde ilişkilidir. Zîra tıbbın konusu, yâni insan, bütün varoluşu kendi içinde özetleyen “nüsha-yı sugra”dır. Bu yüzden varlığı kavramanın anahtarı insandır. Maddî ve manevî âlemlerin düğüm noktası olan insan, varlık hiyerarşisinde Allah'ın temâşasına doğru yükselebilme kapasitesine sâhip tek varlıktır. Kâinatın kozmolojik yapısına benzeyen kalbin batınî gerçeklerini keşfeden sûfî, maddî konumundan ilâhî varlığın daha üst

³³ S. Hüseyin Nasır, *a.g.e.*, s. 162.

³⁴ Ira M. Lapidus; *İslâm Toplamları Tarihi. Hazreti Muhammed'den 19. Yüzyıla* (çev. Yasin Aktay), C. 1, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 170.

makamlarına ve mârifetullahı ulaşabilir. Sûfî tıbbı, “İnsan nedir?”, “Nereden geldi?”, “Nereye gidiyor?”, “Varlığı nasıl devam ediyor?”, “Hayâtın amacı nedir?” gibi soruları cevaplamaya çalışır.

Sûfiler, insan bedenini, nefsinin bir uzantısı olarak görmüşler; bedenin gerek ruh gerek nefis ile yakından münâsebet içinde olduğuna inanmışlardır. Bunun da ötesinde, kozmik güçlerin tedâhülü, birbirleriyle ilişkisi ve bu güçlerin insan üzerindeki etkileriyle uğraşmışlardır. Tıbbın konusu olan insanı, iç plânda nefis ve ruh; dış plânda ise makro-kozmik hiyerarşinin mertebeleri bakımından, kozmik tezahürlerin prensiplerine olan nispeti içinde düşünmüşlerdir.³⁵

II. Allah’a Yolculukta Sûfî Psikolojisi / Yola Çıkmadan Önce

Sufilere göre âlem, anlaşılması ârifin Allah’a olan yolculuğunda bir aşamayı belirleyen sembollerden oluşmuş bir gerçekliktir. Mutlak güzelliği idrak için yaratılan kâinat, paradoksal bir biçimde hüsn-i mutlak’ı gizleyen bir perdedir. Kâinat, aşılmasından önce anlaşılması ve iyice sindirilmesi gereken bir semboller topluluğudur. Mutlak hakîkati anlamak için çıkılan yolculuk Sufî’ye, kâinatın anlamını kazanmasında yardım eder. Böylece onun için tabîî olgular, sembollere dönüşür ve kâinat metafizik olarak saydam hâle gelir.³⁶

Dünya hayâtı, Allah’a doğru olan yolculukta uğranılan duraklardan sadece biridir. Beden ise bu yolculuğun vasıtasıdır. Bu yüzden sûfinin, hastalık (maraz) ve ağrı gibi etkenler olmaksızın yolculuğuna yoğunlaşması gerekir. “Sağlıklı insan dikkatini en gerçek olana verendir.”³⁷ Bunun için de bedenini en uygun biçimde korumak zorundadır. İlâhî yolculuk çetrefilli ve meşakkatli bir yolculuktur. Bu yolda her durak, her makâm bir tekâmül evresi içerir. Ancak yolculuğa çıkabilmek için beden, akıl ve rûhun tam bir denge ve uyum içinde sağlıklı olması şarttır. “Mutlak farkındalığın anlamı, bedenın sâlim olması ve metafiziksel

³⁵ S. Hüseyin Nâsır, *a.g.e.*, s. 159.

³⁶ S. Hüseyin Nâsır, *İslâm’da Düşünce ve Hayat*, İnsan Yayınları, İstanbul 1988, s. 140.

³⁷ Gai Eaton, “Gelenek ve İnsan Toplumu”, *Kutsalın Peşinde* (ed. S. Hüseyin Nâsır-Katherine O’Brien), İnsan yayınları, İstanbul 1995, s. 41.

durumda olmasıdır. Bir başka deyişle, en alt seviyeden en üst seviyeye kadar ne varsa her şeyin bir olup uyum içinde kendini sunmasıdır.”³⁸

Sûfî psikolojisine göre, kişinin patolojik ve psikolojik travmalarının kaynağı aslî kaynağından, ilâhî prototipinden kopuşu ile başlamaktadır. İnsan “ahsen-i takvim” üzere yaratılmıştır. Ancak prototipinden ayrılması ile esfel-i sâfilîn ehli olmuştur. Sûfî psikolojisine göre insan, meleklerle hayvanlar arasında bir yerdedir. Her ikisinin de tabiatını paylaşır; meleklerden daha yükseğe (a’lâ-yı illîyin) yükselme ya da hayvanlardan daha aşağı (esfel-i sâfilîn) düşme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle olumsuz huylar ve eğilimlerle yüzleşerek mücâdele edilmelidir. Tasavvufî literatürde “bâtınî cihad” adı verilen bu uygulama psikolojik bir mâhiyete sâhiptir.³⁹

Sûfîler Allah’tan kopuşu bir hastalık olarak görürler. Ayrı kimlik hissi, bizimle Allah arasında, hakîkati saptıran ve bizi gerçek ilâhî tabiatımızı öğrenmekten alıkoyan perdelerden birisidir. Ayrılık acısının kişiliğin parçalanması, zihin ve ruhun bozulmaya uğraması hususunda etkili olduğuna inanırlar. İnsanoğlu tabiattan, hakîkatten, doğruluktan ve Tanrı’dan ayrı düşmüştür. Hastalık veya duygusal ıstırap da bu ayrılıktan kaynaklanmaktadır.⁴⁰

Sûfî psikoterapisinin amacı, gerçek “ben”e ulaşma, yeniden doğma ve yaratıcı kudret ile yeniden bütünleşmeden ibârettir. Sûfî irfânına göre bütün yaratılış, ilâhî perdelerin kaldırılmasının bir oyunudur. Bu yüzden sûfî psikolojisi, bir psikokozmolojidir. Kâinat, kişinin kendi farkındalığını arttıran ve nihâî benliğe ulaşma yolunda kişinin elinden tutan yardımcıdır.⁴¹

Sûfî psikolojisi, tekâmül prensiplerine dayalı bir insan rûhu modeli içerir. Ruh yedi boyuta sahiptir. Tasavvufta hedef, hepsinin denge ve uyum içinde çalışmasıdır. Bu da ancak mânevî bir terbiye ile mümkündür. İnsan, Tanrı’nın sûretinde yaratılması ile içinde hem mükemmel-

³⁸ Lynn Wilcox, *a.g.e.*, s. 40.

³⁹ Robert Frager, *Kalp, Nefs ve Ruh. Sûfî Psikolojisinde Gelişim, Denge ve Uyum* (çev. İbrahim Kapaklıkaya), Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 32.

⁴⁰ Kemal Sayar, *Sûfî Psikolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004, s. 28.

⁴¹ Kemal Sayar, *a.g.e.*, s. 12-13.

lik ve hem de ilk kopuşla başlayan bozulmayı bir arada taşımaktadır. Sûfî psikoterapisi, bu bozulmayı önleme ve kişinin mükemmel ile buluşmasını sağlama gayretidir. Bu psikoterapinin kullandığı yöntem ise zihinsel ve içsel bir yolculuktur. Ancak bu yolculuk sırasında her düşünme ve arınma eyleminde yanılısamaya düşme tehlikesi vardır. Bu yüzden sûfî, yolculuğu sırasında kendisine bir kılavuz ister. O, bu yolu bilen, daha önce bu konuda tecrübesi olan bir kişi olmalıdır.⁴² Sûfî tedâvisinde uygun bir mânevî terbiye edinmenin gayreti içinde olan kişi, otantik bir mürşid veya şeyh bularak onun tavsiyelerine can u gönül-den uymalıdır. Sufizm bir bütün olarak düşünüldüğünde, onun sağlıklı ilgili uygulamalarını üç ana başlık etrafında tasnif etmek mümkündür:

1. Beden için olanlar
2. Akıl veya duygu için olanlar
3. Ruh için olanlar

Aklî ve bedenle ilgili ârızalar, rûhî plânda da etkisini göstermektedir. En iyi ve tercih edilen tedâviler ruh ile ilgili olanlardır. Sûfî tedâvisi, kişide ilâhî potansiyelleri uyarır, canlandırır ve ortaya çıkarır. Akıl ve rûhu dejenere ve zayıf bir kişiye rûhî tedâvi uygulanamayabilir ve bu yüzden kişi ilâhî kanala intibak edemeyebilir.

Sûfîler için tıbbî ve psikolojik tedâvilerin netîcelerini tespit ve kontrol etmeye yarayacak verilere makâmlar ve hâller ile ulaşmak mümkündür. Bilindiği üzere makam, sufizmde ruhsal gelişme aşamalarını temsil eder. Her aşama kişiliğin daha mükemmel bir seviyeye dönüşümüne katkıda bulunur. İnsanoğlunun hayâtı boyunca fizikî, bedenî bebeklik, gençlik, yetişkinlik, yaşlılık gibi evrelerden geçer. Benzer şekilde rûhun da kendine özgü gelişim evreleri vardır.

Rûhun makamlarına doğum ânında girilir. Bütün hayat vetiresi, birinden diğerine geçme ihtimâli bulunan bu makamlar arasında sürer. Buna göre sufizmde kabul gören makamlar şunlardır:

1. Bencillik makâmı

⁴² Kemal Sayar, *a.g.e.*, s. 29.

2. Kalp makâmı
3. Saf ruh makâmı
4. İlâhî sırlar makâmı
5. Kurbiyet (Allah'a yakınlık) makâmı
6. Tevhid (birlik) makâmı

Kronik ve yıkıcı olarak tanımladığımız psişik ve fiziksel hastalıkların çoğu benlik makâmında uzun süre kalmanın bir sonucunda ortaya çıkar. Egoist makâmından uzaklaşmanın veya onu aşmanın yolu; benliği ve dürtüleri dizginleyip kontrol altına almaktır. Bu aşamada sûfî yapmak, uyumak, yürümek, oturmak, ibâdet etmek, seksüel ve agresif dürtülerini devamlı olarak kontrol etmek ve bunlardan kurtulmak zorundadır. Sevgiliyle buluşmak ve onunla bir olmak ancak egonun terkiyle mümkündür.⁴³ Nefs üzerinde kontrol sağlandığında ve bu makam geçildiğinde, kalp makâmına ulaşılır.

Rûhî tekâmül sürecinin ikinci aşaması kalp makâmıdır. Önceki makâmın bozukluk ve hastalıkları hemen dâima dejeneratif iken, bu makamdakiler kronik (yerleşmiş, süregelen hastalıklar) ve akut (keskin, hızlı) olabilir. Çünkü beden, bir önceki makamda biriken zehirli ve gereksiz maddeleri atarak bir iç temizliğine doğru gitmektedir.

Ruh makâmına ulaşmak, gerçek bir mürşid olmaksızın imkânsızdır. Mürşidin rehberliğinde yüksek bir mütekâmilîyet noktasını disipline ederek bir sonraki makâma doğru hareket etmek mümkündür. Ancak Allah'a doğru yolculuk etmenin bir parçası olarak bu makâmda da, eğer kişi nefsin isteklerine karşı tam bir muafiyet noktasına ulaşmamış ise, fiziksel ve duygusal dengesizlikler görülebilir.

Her makamda bâzı fiziksel ve duygusal süreçler meydana gelir. Bir makâma girildiğinde, o makâma özgü dengesizlikler tedâvi edilene veya bir başka makâma ilerlenene kadar orada kalınabilir. Bununla berâber her bir makamda meydana gelen ve hâl denilen sayısız ivedî durum vardır. Vahdet yolu son derece meşakkatli, muhataralı ve tuzaklarla dolu bir yoldur. Bu tuzaklar her an için ayak kaymasına ve yoldan vazgeçmeye sebep olabilir. Fuzûlî, bu yolun yolcularını şöyle ikaz etmektedir:

⁴³ Lynn Wilcox, *a.g.e.*, s. 33.

Gezme ey gönlüm kuşu gâfil fezâ-yı aşkda

Kim bu sahrânın güzer-gehlerde çok sayyâdı var

Tasavvufta duygusal refah, sağlıklı ve besleyici ilişkiler, mânevî ve fizikî sağlık için şarttır. Bu açıdan sûfî tıbbı ve psikolojisi, Allah’a olan yolculukta, tam bir fiziksel ve zihnî sıhhat hâli veya ruhun temizliği anlamında sağlığa oturmaktadır. *Sıhhat ü Maraz* türü eserler de beden, akıl ve rûhun mükemmelliğini elde etmek amacıyla yazılmışlardır. Bu minvalde, yukarıda anlattığımız bilgiler ışığında *Sıhhat ü Maraz* isimli eseri kısaca özetleyeceğiz.

Devam edecek

Okuduklarım-Gördüklerim-Duyduklarım

Kemâl Y. AREN

MUTLU BİR YUVA NASIL OLUR?

Oğlunun düğününde babaya sormuşlar:

-Efendim, size göre mutlu bir yuva nasıl olur?

Baba:

- Bunu bir halk filozofunun tekerlemesiyle anlatayım, demiş.

Deh demeden yürüyen at,

Yap demeden yapan evlât,

Bir de güzel oldu mu avrat,

Gir oyna, çık oyna!..

Aman Allah'ım, şiirlerin en güzeli bu!..

Aziz okuyucularım, beni ayıplamayın ne olur!.. Kültür dağarcığım-
da ne varsa ortaya dökmek istiyorum!..

Baştan alalım:

"Deh demeden yürüyen at!.." Siz bunu günümüzde otomobil ola-
rak düşünün. 'Marşa basar basmaz çalışan araba' gibi.

Veyâ,

Tuşuna basar basmaz açılıveren bilgisayar! deyin.

Ama ben hayalperest bir adamım:

At olarak, tek yelkeni olan bir kayak düşünüyorum!

Yumuşak, tatlı bir esinti yelkenimi doldurmuş, ben kayığımın kü-
peştesine yüzükoyun uzanmışım, ellerimi iki yandan suya sarkıtmışım,
yanımda yöremde yunuslar, benimle yarışıyor, kayığım bir su kuşu gibi
süzülüp gidiyor... gidiyoruz!.. Bir mâlihulya işte!.. –Kimbilir hangi roman-
dan hafızama nakşolmuş bir tasvir!

Köpekbalıkları, piranalar,
aklımın ucuna bile gelmiyor!

'Kayık' dedim de Zeki Ömer
Defne'nin hicranlı bir şiirini ha-
tırladım: "Kıyıdaki Tekne"

KIYIDAKİ TEKNE

Kurudum da kadîd oldum kumlarda
Sefer bekleye bekleye her gün ben.
Enginlerden bir rüzgâr esmez mi serin serin,
Pul pul ürperişler geçer içimden.
Bir gün atlayıveresim gelir şu kıyılardan,
Işıl ıslıl, yeşil yeşil sulara.
Al başını, çek git, der deli gönül,
Verip kendini bir büyük rüzgâra.

Ama, biz mutlu yuva üstüne konuşuyorduk, şimdi bu buruk acılı şiirin yeri miydi?..

Ah kalem!.. Sen bana ne oyunlar ediyorsun!.. Aldın başını gittin!

Olsun!.. Sana darılmıyorum! Belki bir gün bu şiir üstünde de dururuz... Şimdi değil!.. Ne demiştik! “*Deh demeden yürüyen at!*”

Buna sâhip olmak büyük mutluluk! Ama, bir yuva için daha da büyük olanı: “*Yap demeden yapan evlâd*”a mâlik olmak!..

Aman Allah’ım, aman Ya Rabbi, nasıl bir saadettir o!..

“*Babacığım, susadığımı hissettim, buyurun, su getirdim!..*”

Bütün coşkunuğu ile dışı vuramadığım bir minnet!.. “*Su gibi azîz ol evlâdım!*” demek geliyor içimden ama diyemiyorum, onun yerine bir ılık tebessüm ve teşekkür.

Susadığımı hissetmemiş olsun o kadarı çok büyük hayal!.. ama şahsî eşyâlarını kendiliğinden toplayıp kaldıran, teybini, televizyonunu sâdece kendi duyacağı kadar açmış veya sofrada tabağında yemek bırakmamış, işte bunun gibi şeyler!.. Hatta, hayal bu ya, konuşurken maki-neli tüfek gibi, heceleri birbirine karıştırarak, mübalâğalı el kol hareketleriyle ve üst perdeden bağırarak değil de, tatlı, duygulu, net bir telâffuzla söylüyor söyleyeceğini... bunun gibi güzellikler...

Böyle bir evlâda sâhip olmak târifsiz bir mutluluk!.. Ne demiş Fâruk Nafiz:

Gençlik tutulmaz elle,
Geçirme boş emelle
Sen bunu böyle belle
Güzel kızım, can kızım.

Sâdece kızım için değil, oğluma da! Gençlik boş emellerle geçirilmemeli...

Tâ yanibaşında durup da böyle,
Hasretini çektiğin şeylere hasret gitmek!..
Hem tut o sularçin halkol, hayat ol,
Hem tut sonra o sulara hasret çek!..
Biraz dalacak olsam, tâ içimden bir şeyin
Çıkıp dolaştığını duyuyorum denizde...
Ama öyle bitirmiş ki kum beni,
Ardından bir türlü gidemiyorum işte.
Bazen ayak sesleri duyarım dört yanımda,
Bakarım: masmavi, levent bir umut...
Bakarım: sülün gibi bir serene sarılmış
Püfür püfür bir bulut.
Başımı, bordamı dövsün dalgalar,
Tuzlar tahtalarımı kemirsin istiyorum.
Çek beni fırtına, çek beni deniz!
Bırak beni sahil, bırak beni kum!
İnsanîyetinize sığınıyorum!

Tamam, biz gelelim üçüncü ve son fasıla:

“Bir de güzel oldu mu avrat!..”

Burada güzellik sâdece manken güzelliği olamaz! Zîra o tür güzellik ne kadar ruhsuz, ne kadar soğuktur!..

O halde kastedilen daha başka güzellikler olmalı!..

Bir dostum anlatmıştı:

Dedes pek yakışıklı, erkek güzeli bir zat imiş!

Babaannesi ise, orta boylu, tıknaz, hatta biraz tombulca ve üstelik şehlâ imiş. – Şehlâ, eskilerin nezaket olsun diye, şaşı dememek için buldukları bir kelime!-

Babaanne böyle bir hâtun!..

Torun, torunluğundan gelen bir lâubâlilikle dedesine:

- Dede, sen yakışıklı bir adamsın, babaannem ise gençliğinde de şimdiki gibi pek öyle yüzüne bakılır bir kadın değilmiş. Sen onu nasıl beğendin de aldın kuzum?..”

Dede torununun bu densizliğine kızmamış ve, son derece ciddi:

- Evlâdım sen onun öyle görüldüğüne bakma! Babaannen dünya güzeli denecek bir kadındır. Oturuşu bir hanım, konuşması bir hanım, gülüşü bir hanım, hâli-tavru, nezaketi, zarâfeti ile apayrı bir hanımdır. Nasıl desem, ben sayısız denecek kadar çok hanımla evlenmiş gibiyim.

Dostum, “*bu yaşıma geldim, babaannemin o kadar çok hanımlığı nasıl bir araya getirebildiğini anlayamamışımdır,*” demişti. (Şâir Nedîm’in “*Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana*” mısraını hatırladım.)

Evet, güzel kadın olabilmek bence de böyle olmalı.

İşte o zaman, o yuva, mutlu bir yuva olur zâhir!..

Yazmaya pek elim varmıyor ama, o halk filozofu ikinci bir tekerleme söylemiş, birincinin devâmı niteliğinde, hadi yazayım ama tefsirini siz yapın:

*Deh desen de yürümeyen at,
Yap desen de yapmayan evlât,
Bir de huysuz oldu mu avrat,
Gir ağla, çık ağla!..*

demiş, oğlanın babası...

Kalın sağlıcakla...

“GÜLLİVER, CÜCELER ÜLKESİNDE”

Çocukluğumun ne kadar zevkle okuduğum kitapları arasında idi!.. Şimdi ise bu başlığı Dursun Gürlek Hoca'nın “Yüzakı dergisinin, Temmuz 2006” sayısında çıkan bir yazısındaki Merhum Tokadizâde Şekip⁴⁴ Bey için mecaz olarak kullanıyorum. Bu arada belki unutulmuştur düşüncesi ile Gülliver'i tanıtmak istiyorum: J. Swift'in 'Gülliver'in Seyahatleri' adlı eserinin hayâli kahramanıdır Gülliver. Eser politik bir hicivdir. 18.yy İngilteresinin içtimâî rezâletlerine tutulmuş bir aynadır. Gülliver, saf aklı temsil eder. Ama içine düştüğü toplumlarla kat'iyen

uyum sağlayamaz. Ben de bu mânâda mecaz olarak kullandım...

Dursun Hoca'nın yazısından

yaptığım alıntılar berâberce okuyalım: *“Bugün birçok edebiyatçının bile adını hatırlamadığı, oysa bir zamanlar şiirleriyle büyük bir şöhret kazanan Tokadizâde Şekip, toplum hayatına intibak edemeyen, hissi yö-nü son derece geliştirmiş, ilginç bir şahsiyetti.*

“Şimdi onun garip hallerinden bâzıla-rını görelim: Kendisine birçok vazife teklif edildiği halde çoğunu kabul etmedi. Göre-viyle maaşını kıyaslar, maaşını çok, hizmeti-ni az görürdü. Tabii ki bu zihniyetle hareket ettiği için belli başlı bir işin sâhibi olamadı. Oğlu Nâsır'ın, çalıştığı şirkette maaşının artırılacağını duyunca buna karşı çıktı: 'Nâsır, şirket hizmetine yeni alınmıştır. Ondan ön-ce görev alan ve her halde Nâsır'dan daha iyi hizmet yapan memurlarınız vardır. Bunlar dururken Nâsır'ın maaşının artırılması adâlete uygun değildir! diyen bir baba...”

SEVMEM

Kalender meşrebim, minnetim yoktur,
Yükseklerde uçan meleş sevmem.
İzzet-i nefsimi hürmetim çoktur,
Öpülmek isteyen eteği sevmem.

Zelîlin kâniim hamâkatine,
Kulak vermem lâf-ı liyâkatine,
Dünya şahit iken sadâkatine,
Kurdu severim de köpeği sevmem.

Ezelden mâilim nüktedanlığa,
Hürmetim büyüktür kahramanlığa,
Nisbetim yoksa da pehlivanlığa,
Kolayca bükülen bileği sevmem.

Hilkatten almıştır yüksek bir pâye
Gönül pek âlîdir, bakmaz ednâye,
Meylederim sanma, denî dünyâye,
Elin kokladığı çiçeği sevmem.
Bin derde uğradım ben bile bile,
Neler çektim neler bu kafa ile,
Eğer sevmiyorsam babama bile,
Seni seviyorum demeyi sevmem.

Tâlihînin kahrına göğsümü gerdim,
Dergâh-ı rızâyâ postumu serdim,
Yolumdan dönersem ben de nâmerdim,
Dönmek menfûrumdur, döneği sevmem.

Tokâizâde Şekip

⁴⁴ Tokâizâde Şekip: (1871-1932) İzmir doğumludur. Ötekine berikine kefil olmaktan çok zarar görmüş. Her borçlu alacaklısından kaçır. Ama Şekip, kendisini görüp de mahcup olmasının diye borçlusuna rastlamaktan kaçarmış!..

Allah Allah, dünyâya neler gelmiş, neler geçmiş!.. Ve minel garâib!.. Aziz okuyucularım, böyle bir insanın topluma uyum sağlaması nasıl beklenir.

DÜZ ODUNLAR TEFSİRİ:

Rahmete vesîle olması için merhum Mustafa Necâti Sepetçioğlu'nun 'Yesili Ahmet Hoca!' adlı üç ciltlik enfes romanından şu bölümleri, bilhassa roman kahramânının hareketinin özündeki ahlâk sağlamlığına dikkati çekmek için alıyorum:

(Süleyman çocuk, Dergâha hep düz ve kuru odun getirmektedir. Tekke bacısı sorar:)

"İyi güzel de Süleyman, öteki çocuklar eğri de getiriyor, yaş da getiriyor. Onlar da senin arkadaşların. Hem odun odundur, yanacaktır, yananın eğrisi doğrusu aranır mı? deyince Süleyman önce ses çıkarmadı, sonra boyununu eğip, 'Onlar benim arkadaşımdır, demiş, yoldaşlarımdır. Lâkin ben benim!.. bana göre olanı yaparım.'

'Sana göre olanı nasıl yâni?.. böyle midir?'

'Eğri her yerde eğridir, her şeyde eğridir. Doğru var iken eğriliğe el uzatmak, eğriyi seçmektir. Bugün odun der, önemsemez doğrusunu bırakıp eğrisini seçersem, yarın odun olmayanda da o önemsemezliğin ALIŞKINI OLURUM!.. Bu da benim özümü çürütür. Özü eğriyi seçen biri Yesili Ahmet Hoca Pîrimizin kapısına yakışmaz ki!.. Yakışır mı?'" (c.3, sh.307)

Evini, muhitini, memleketini ve hatta dünyâyı Yesili Ahmet Hoca Dergâhı bilmek nasıl bir ulvîyettir!.. Rabbim, Süleyman çocukların sayısını ve o ferâseti artırsın ve bunları bizlere düşündürdüğü için M.N. Sepetçioğlu'nu mağfiretiyle mükâfatlandırınsın, amin!..

BİLMECE

Bir alıntı da merhum Arif Nihad Asya'dan:⁴⁵

"Kemâlettin Kamu, vaktiyle yazdığı 'İzmir'e Tahassür' şiirini,

Bir çetin bilmece sorsam Paşa'dan

Söylemem memleket bağışlamadan

Mutlaka İzmir'i isterim, anne!..

⁴⁵ Top Sesleri, Arif Nihat Asya, *Bilmece*, 13 Eylül 1964, Ötüken, İst. 7.7.2005, 2.Baskı, s. 197.

diye bitirmiş, çok geçmeden de murâdına ermişti.

Rahmetli bugün hayatta olsaydı, belki bir Kıbrıs'a Tahassür, şiiri yazar, sonunu da;

***Bir çetin bilmece sorsam Paşa'dan
Söylemem memleket bağışlamadan
Mutlaka Kıbrıs'ı isterim, anne!..***

diye bağlar, fakat sesine cevap verecek ses bulamazdı." diyor Arif Nihat Asya.

Ben de diyorum ki, Kıbrıs olmadı, gitti-gidiyor, bâri Musul'u, Kerkük'ü isteyelim, diye bitirseydi... Ne dersiniz?..

AKDENİZ'DEN GEÇERKEN
(Akdeniz'den)

Suları pırıl pırıl, rüzgârı mis kokulu,
Kuş uçurmaz eski Türk kalyonlarının yolu.
Sağda sıra dağlarla kabaran Anadolu
Yeşil eteklerinde tüketiyor Toros'un!
Akşam pembeleşiyor bembeyaz tepelerde
Eğiliyor bulutlar engine perde perde.
Dönüyorken kıyılar koyu bir lâciverde,
Sesini dinliyorum sulara Barbaros'un!
Havada bir dost eli okşuyor derimizi;
Boynu bükük adalar tanıyor sanki bizi...
İçimize çevirip nemli gözlerimizi
Geçtik yabancı gibi yakınından Rodos'un!

Kemalettin Kamu

Ah, tabîî ya, bir de Rodos var!.. Adalar var!.. Ah ne yapsak...